

Nejvyšší soud

SBÍRKA soudních rozhodnutí a stanovisek

Ročník: LXXV

4
2023

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu je jediným pramenem, který obsahuje výlučně judikaturu vycházející z kolektivní procedury upravené zákonem, jejím vydavatelem je Nejvyšší soud. Výběr rozhodnutí provádějí a o zařazování rozhodují kolegia Nejvyššího soudu.

Před projednáním jednotlivých vybraných rozhodnutí jsou tyto judikáty zasílány na připomínková místa. Rozhodnutí publikovaná v této Sbírce nepředstavují názor jednotlivce, ale jsou výsledkem kolektivního projednání a kolektivního názoru o vhodnosti zveřejnění řešení nového nebo dosud neřešeného problému.

Redakční rada:

Předseda: JUDr. Petr Angyalossy, Ph.D.
Místopředseda: JUDr. Petr Šuk
Členové: JUDr. Antonín Draštík, JUDr. Václav Duda, JUDr. Roman Fiala, JUDr. František Púry, Ph.D., JUDr. Zdeněk Krčmář, JUDr. Radek Doležel, JUDr. Vladimír Veselý, Mgr. Aleš Pavel, Mgr. Zdeněk Stuchlík

Adresa redakce:

Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno
tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493
e-mail: sbirka@nsoud.cz

Ročník LXXV

Číslo 4/2023 vychází 17. 10. 2023

Připomínková místa:

Nejvyšší správní soud, Vrchní soud v Praze, Vrchní soud v Olomouci, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo vnitra, Česká advokátní komora, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Právnická fakulta Palackého univerzity, Právnická fakulta Západočeské univerzity, Ústav státu a práva Akademie věd ČR, Krajský soud v Ústí nad Labem, Krajský soud v Hradci Králové, Krajský soud v Plzni, Krajský soud v Brně, Krajský soud v Ostravě, Krajský soud v Českých Budějovicích, Krajský soud v Praze, Městský soud v Praze, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Nejvyšší státní zastupitelství

Vzor citace rozhodnutí uveřejněných ve Sbírce:

- stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. 1. 2017, sp. zn. Plsn 1/2015 (uveřejněné pod č. 1/2017 Sb. rozh. st.)
 - rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2012, sp. zn. 29 Cdo 300/2010 (uveřejněný pod č. 32/2013 Sb. rozh. obč.);
- nebo
- rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod č. 99/1995 Sb. rozh. tr.

Vzor citace rozhodnutí neuveřejněných ve Sbírce:

- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 3 Tdo 225/2012

Rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce jsou redakčně zpracovávána.

OBSAH

ROZHODNUTÍ VE VĚCECH TRESTNÍCH.....	6
č. 15	
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 2023, sp. zn. 5 Tdo 1144/2022	7
č. 16	
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2023, sp. zn. 7 Tdo 1189/2022	16
č. 17	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2023, sp. zn. 7 Tz 134/2022	22
ROZHODNUTÍ VE VĚCECH OBČANSKOPRÁVNÍCH, OBCHODNÍCH A SPRÁVNÍCH	27
č. 33	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 8. 2022, sp. zn. 30 Cdo 1339/2022	28
č. 34	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2022, sen. zn. 29 ICdo 107/2020	38
č. 35	
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2022, sp. zn. 29 Cdo 2652/2020.....	55
č. 36	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2022, sp. zn. 22 Cdo 32/2022	66
č. 37	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2022, sp. zn. 23 Cdo 3173/2020	73
č. 38	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2022, sen. zn. 29 ICdo 73/2020	83
č. 39	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2022, sen. zn. 29 ICdo 74/2021	92
č. 40	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2022, sen. zn. 29 ICdo 8/2021	101
č. 41	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2022, sen. zn. 29 ICdo 106/2020	109

ROZHODNUTÍ VE VĚCECH TRESTNÍCH

č. 15

Pro závěr o možném naplnění znaku spočívajícího v hrubém ztěžování výkonu funkce insolvenčního správce ve smyslu § 225 tr. zákoníku je nutné hodnotit intenzitu obstrukčního jednání pachatele v insolvenčním řízení v souhrnu, nikoli pouze odděleně ve vztahu k jednotlivým projevům. Trestný čin porušení povinnosti v insolvenčním řízení podle § 225 tr. zákoníku proto může být spáchán i více takovými jednotlivými projevy, byť jsou samy o sobě méně závažné, pokud jimi pachatel ve svém souhrnu soustavně nebo dlouhodobě znesnadňoval výkon funkce insolvenčního správce, který musel vynaložit vyšší míru úsilí a množství času pro její řádné plnění, a byl tak ohrožen účel insolvenčního řízení.

č. 15

Porušení povinnosti v insolvenčním řízení

§ 225 tr. zákoníku

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 2023, sp. zn. 5 Tdo 1144/2022, ECLI:CZ:NS:2023:5.TDO.1144.2022.1

Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněné V. M. podané proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 16. 8. 2022, sp. zn. 8 To 231/2022, v trestní věci Okresního soudu v Hodoníně vedené pod sp. zn. 19 T 176/2021.

I.

Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Obviněná V. M. byla rozsudkem Okresního soudu v Hodoníně ze dne 11. 5. 2022, sp. zn. 19 T 176/2021, uznána vinnou přečinem porušení povinnosti v insolvenčním řízení podle § 225 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „tr. zákoník“). Za to jí byl uložen podle § 225 tr. zákoníku trest odnětí svobody ve výměře 6 měsíců, jehož výkon jí byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 16 měsíců. Podle § 229 odst. 1 tr. ř. byla poškozená M. S. odkázána s nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

2. Proti citovanému rozsudku soudu prvního stupně podala obviněná odvolání, které Krajský soud v Brně usnesením ze dne 16. 8. 2022, sp. zn. 8 To 231/2022, podle § 256 tr. ř. zamítl jako nedůvodné.

3. Skutku, jímž byla obviněná uznána vinnou, se ve stručnosti dopustila tím, že jako dlužnice v průběhu insolvenčního řízení vedeného Krajským soudem v Brně pod sp. zn. KsBR 52 INS XY, zahájeného dne 23. 3. 2017, řádně nespolupracovala s ustanovenými insolvenčními správci JUDr. R. F., a M. S., konkrétně

pod bodem 1. výroku o vině insolvenční správce JUDr. R. F. zaslal obviněné do její e-mailové schránky

a) dne 9. 8. 2018 výzvu k poskytnutí součinnosti, ke sdělení informací o jejím majetku a podnikání a k vyjádření se k přihlášeným pohledávkám, která byla zaslána poté, co se nepodařilo obviněné doručit tuto výzvu písemně, obviněná však neposkytla požadované informace a dne 12. 8. 2018 pouze uvedla, že si zřídila datovou schránku, a dne 3. 9. 2018 uvedla, že nesouhlasí s žádnou pohledávkou vůči její osobě, neuvedla však žádné odůvodnění,

b) dne 31. 7. 2019 žádost o vyjádření se k přihlášeným pohledávkám, na kterou obviněná odpověděla dne 21. 8. 2019 tak, že se vyjádří po schůzce se svým právníkem,

c) dne 29. 8. 2019 a 11. 9. 2019 žádost o zaslání přiznání k dani z přidané hodnoty za období června a července 2019 a následně žádost o zasílání dalších daňových přiznání k dani z přidané hodnoty,

d) dne 19. 9. 2019 zprávu o blížícím se termínu přezkumného jednání s výzvou, aby nejpozději do 30. 9. 2019 zaslala své připomínky k přihlášeným pohledávkám, které byly již zveřejněny v insolvenčním rejstříku, na tuto výzvu obviněná reagovala dne 1. 10. 2019 tak, že některé z pohledávek popřela, aniž by toto své stanovisko blíže odůvodnila,

e) dne 14. 10. 2019 jejímu právnímu zástupci JUDr. Mgr. J. D. žádost o zajištění dokladů a upřesnění jejího vyjádření k některým přihlášeným pohledávkám, na což reagovala obviněná slibem, že tak učiní dne 15. 10. 2019,

f) dne 15. 10. 2019 žádost týkající se plátcovství daně z přidané hodnoty a opětovnou výzvu k předložení chybějících informací a dokumentů k popíraným pohledávkám,

přičemž obviněná přesto, že jí byly tyto výzvy a žádosti prokazatelně doručeny, na ně buď nereagovala a požadované dokumenty a informace insolvenčnímu správci neposkytla, anebo je poskytla, avšak nikoliv ve stanoveném čase a v potřebném rozsahu;

pod bodem 2. výroku o vině insolvenční správkyňě M. S. zaslala obviněné do její e-mailové schránky a do její datové schránky

a) dne 24. 9. 2020 výzvu ke sdělení příjmů a informací, jaké osoby a na základě jakého právního titulu obývají nemovitosti č. p. XY a XY v obci XY, zda zde mají hlášený trvalý pobyt a zda zde je hlášeno místo podnikání či sídlo společnosti, na tuto žádost obviněná odpověděla až po urgenci ze dne 3. 12. 2020 dne 16. 12. 2020, a to pouze ve vztahu k domu č. p. XY, informace týkající se domu č. p. XY uvedla až dne 3. 12. 2020 po opakované žádosti insolvenční správkyňě,

b) ve dnech 13. 5. 2021, 9. 6. 2021, 11. 6. 2021 a 21. 6. 2021 výzvy ke sdělení aktuální příjmové situace, na které obviněná, ačkoli jí byly doručeny, buď nereagovala a požadované dokumenty a informace insolvenční správkyňi neposkytla, anebo je poskytla, ovšem nikoliv ve stanoveném čase a v potřebném rozsahu;

pod bodem 3. výroku o vině obviněná v červnu 2020 úmyslně zatajila insolvenční správkyňi M. S. nástup do nového zaměstnání a ukončení pracovního poměru ke dni 31. 1. 2021;

pod bodem 4. výroku o vině obviněná neposkytla potřebnou součinnost při zpeněžování nemovitostí č. p. XY a XY v XY, protože nedůvodně vyžadovala, aby se účastníci prohlídek prokazovali negativním testem na koronavirus SARS-CoV2-19 ne starším než 36 hodin a aby byl omezen počet osob na prohlídkách nemovitostí, na což reagovalo usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 27. 10. 2020, č. j. KSBR 52 INS XY, jež obviněné jakožto dlužníci uložilo povinnost řádně poskytovat součinnost při zpeněžování nemovitostí, zejména umožnit prohlídky zájemcům o koupi nemovitosti bez nepřiměřených požadavků.

II.

Dovolání obviněné

4. Proti citovanému usnesení Krajského soudu v Brně podala obviněná V. M. dovolání, které opřela o dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. g) a h) tr. ř., neboť rozhodná skutková zjištění určující pro naplnění znaků trestného činu jsou podle jejího názoru ve zjevném rozporu s obsahem provedených důkazů a rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení.

5. K nesprávnému hmotněprávnímu posouzení věci podle obviněné došlo v důsledku toho, že se soud prvního stupně ani odvolací soud nevypořádaly s judikaturou Nejvyššího soudu, konkrétně s usnesením Nejvyššího soudu ze dne 12. 8. 2015, sp. zn. [5 Tdo 810/2015](#), podle něhož je hrubým ztěžováním funkce insolvenčního správce takové jednání, které má vyšší intenzitu než obvyklé obstrukční jednání, s nímž je možné se v rámci insolvenčního řízení setkat, tedy že je insolvenční správce vlivem nespolupráce dlužníka například nucen sám za zvýšeného úsilí opatřit potřebné podklady pro zjištění majetku dlužníka. Jestliže se soudy v tomto směru nevypořádaly s námitkou obviněné, došlo k porušení jejího práva na spravedlivý proces.

6. Jednání obviněné popsané pod bodem 1. ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně podle jejího názoru naplňuje Nejvyšším soudem definované obvyklé obstrukční jednání, neboť obviněná nepředala požadované dokumenty a insolvenční správce si musel sám zajistit tyto podklady. Soud prvního stupně se rovněž nevypořádal s námitkou obviněné, že jednoduché vyjádření k pohledávkám učinila a že takové vyjádření bylo zcela dostačující a nemohlo založit její trestní odpovědnost. Obdobné závěry platí i ve vztahu ke skutkům pod body 2. a 3. ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně. Nesdělení příjmů, které si insolvenční správkyňe byla nucena za zvýšeného úsilí opatřit sama, stejně jako potřebné podklady pro zjištění jejího majetku, představovaly běžné obstrukční jednání ve smyslu výše citovaného usnesení Nejvyššího soudu. Stejný závěr lze podle obviněné učinit

i ohledně nesdělení počtu osob žijících v dotčených nemovitostech. Rovněž údaj o ukončení zaměstnání a nástupu do nového je pro insolvenčního správce zjistitelný spíše s nižším úsilím, tyto informace může poskytnout bývalý zaměstnavatel, úřad práce, resp. správa sociálního zabezpečení. Insolvenční správce musela vynaložit nanejvýš zvýšené úsilí opatřit potřebné podklady, nešlo o případy hrubého ztížení práce insolvenčního správce. Jednání obviněné pod bodem 4. ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně pak podle mínění obviněné bylo jen projevem její opatrnosti a obav z probíhající pandemie. Takové obavy obviněné nemohou být nekonformní s trestněprávní materií a jednání obviněné mohlo být shledáno pouze jako běžně obstrukční, přičemž s touto námitkou obhajoby se nevypořádal soud prvního stupně ani odvolací soud.

7. Podle obviněné došlo rovněž k naplnění dovolacího důvodu obsaženého v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., jelikož provedeným dokazováním bylo zjištěno, že k některým jednáním, která jsou jí kladena za vinu, nedošlo, případně nebylo prokázáno, že by takto skutečně jednala. Skutková zjištění soudů obou stupňů jsou tak ve zjevném rozporu s obsahem provedených důkazů.

8. Pokud jde o skutek pod bodem 1. ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně, ačkoliv insolvenční správce JUDr. R. F. tvrdil, že obviněná v insolvenčním řízení nespolupracovala, další provedené důkazy nnesvědčily pro tento závěr. Tento insolvenční správce totiž podle názoru obviněné neučinil v průběhu insolvenčního řízení žádný krok, který by vypovídal o jejím pochybení, nepodal žádný podnět insolvenčnímu soudu, aby uložil obviněné napravit obstrukční jednání, nebo orgánům činným v trestním řízení ani neučinil žádný obdobný krok prostřednictvím orgánů veřejné moci, ale poprvé uvedl, že obviněná nespolupracuje, až v závěrečné zprávě, když byl zbaven funkce insolvenčního správce. Insolvenční správce si rovněž podle své výpovědi příliš nepamatuje na případ obviněné, protože věc řešila především jeho asistentka. Pokud soudy z výpovědi tohoto svědka dovodily naplnění skutkové podstaty přečinu porušení povinnosti v insolvenčním řízení podle § 225 tr. zákoníku, jde o značný rozpor mezi provedenými důkazy a skutkovými zjištěními soudů. Obviněná dále zpochybnila tvrzení obou insolvenčních správců, že nepředala dokumenty týkající se jejího majetku. Toto tvrzení je podle ní v rozporu s výpovědí insolvenční správkyně M. S., která uvedla, že jí obviněná například sdělila informace o účtu u slovenské banky, které si sama nemohla zjistit. Jak navíc vyplynulo z insolvenčního rejstříku a z komunikace mezi insolvenční správkyní a obviněnou, obviněná sdělila insolvenční správkyni i informace, které si mohla zjistit sama.

9. Podle obviněné došlo ke zjevnému rozporu mezi provedenými důkazy a skutkovými zjištěními učiněnými na jejich základě též ohledně skutku pod bodem 2. ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně. Ačkoliv soudy obou stupňů učinily závěr, že obviněná neposkytla insolvenční správkyni informace o počtu osob žijících v dotčených nemovitostech, insolvenční správkyně obě tyto nemovitosti navštívila v době, kdy tam tyto osoby žily, a rovněž se ptala na počet osob na schůzkách mezi obviněnou a insolvenční správkyní, při této příležitosti obviněná poskytla požadovanou odpověď. V souvislosti se skutkem pod bodem 3. ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně obviněná připomněla, že insolvenční správkyně v jednom ze svých výslechů tvrdila, že nekomunikovala se zaměstnavatelem obviněné a nevěděla o změnách v jejím zaměstnání. Jak ovšem svědek M. L., jednatel obchodní společnosti K. H., naopak uvedl, byl kontaktován insolvenční

správkyní telefonicky i do datové schránky. Ostatně i sama insolvenční správkyň sdělila, že komunikovala se zaměstnavatelem obviněné při žádosti o uvolnění obviněné z práce za účelem předání nemovitých věcí. I v těchto provedených důkazech obviněná spatřuje rozpor se skutkovými zjištěními soudů. Totéž obviněná tvrdí i ohledně skutku pod bodem 4. ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně, neboť podle insolvenční správkyň měla obviněná umožnit pouze dvě prohlídky nemovitostí a ostatním bránit, což je v rozporu s výpovědí manžela obviněné a samotné obviněné a nemá oporu v e-mailových a písemných zprávách insolvenční správkyň. Pro závěr, že proběhlo více prohlídek, rovněž svědčí sdělení zájemců o nemovité věci, kteří absolvovali prohlídku.

10. Na základě výše uvedeného obviněná navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadené usnesení Krajského soudu v Brně, stejně jako jemu předcházející rozsudek Okresního soudu v Hodoníně, a aby přikázal soudu prvního stupně, aby věc znovu projednal a rozhodl.

č. 15

III.

Vyjádření k dovolání

11. K dovolání obviněné se vyjádřil nejvyšší státní zástupce prostřednictvím státního zástupce činného u Nejvyššího státního zastupitelství (dále jen „státní zástupce“).

12. Námitky, které obviněná podřadila pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., podle státního zástupce představují pouhou polemiku s rozsahem provedeného dokazování a způsobem hodnocení důkazů. Přitom vina obviněné byla před soudem prvního stupně spolehlivě prokázána. Státní zástupce připomenul především výpovědi obou insolvenčních správců, z nichž vyplývá nedostatek součinnosti ze strany obviněné, i rozhodnutí insolvenčního soudu, který obviněné opakovaně stanovil povinnost poskytovat součinnost, když neuposlechla řádně předchozích výzev. Zatímco výpovědím insolvenčních správců soud uvěřil a považoval je za pravdivé, obviněná si ve svých vyjádřeních protirečila, jak také uvedl soud prvního stupně v odůvodnění svého rozsudku. Námitky obviněné mají podle státního zástupce charakter řádného opravného prostředku a podpůrné obhajoby pro případ, že nebude shledáno nesprávné právní posouzení věci, a jsou pokračující polemikou se skutkovými zjištěními soudu prvního stupně, s níž se však odvolací soud již vypořádal. Úkolem Nejvyššího soudu není hodnocení důkazů a vyvozování vlastních skutkových závěrů. Soudy nižších stupňů se při hodnocení důkazů nedopustily žádné deformace důkazů a důkazy hodnotily v souladu s ustanovením § 2 odst. 6 tr. ř.

13. Mimo uplatněné dovolací důvody jsou pak podle státního zástupce námitky obviněné k rozsahu přezkumné činnosti Krajského soudu v Brně, zejména v otázce vymezení se k usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 8. 2015, sp. zn. [5 Tdo 810/2015](#). Státní zástupce připomenul, že dovolání nelze založit pouze na výhradě vůči rozsahu přezkumné činnosti odvolacího soudu, pokud zůstávají nezodpovězeny dílčí námitky obhajoby vznesené v rámci řádného opravného prostředku. Požadavek na dostatečné odůvodnění rozhodnutí soudu nelze interpretovat tak, že soud musí ve svém odůvodnění detailně odpovědět na každý argument obviněné. Povinností soudu není vyvrácení jednotlivě vznesených námitek, pokud proti nim staví svůj ucelený argumentační systém. Přestože odvolací soud výslovně necitoval uvedené usnesení Nejvyššího soudu, požadavkem na hrubé ztěžování funkce insolvenčního správce se v odůvodnění svého usnesení zabýval a přisvědčil názoru soudu prvního stupně.

14. V závěru svého vyjádření státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněné jako zjevně neopodstatněné v neveřejném zasedání podle § 265r odst. 1 písm. a) tr. ř.

IV.

Posouzení důvodnosti dovolání

a) Obecná východiska

15. Nejvyšší soud shledal, že jsou splněny všechny formální podmínky pro konání dovolacího řízení, a zabýval se otázkou povahy a opodstatněnosti uplatněných námitek ve vztahu k označeným dovolacím důvodům.

16. Dovolání je svou povahou mimořádným opravným prostředkem, který na rozdíl od odvolání nelze podat z jakéhokoli důvodu, ale výhradně na základě některého z taxativně vymezených důvodů v § 265b odst. 1 písm. a) až m) tr. ř., resp. v § 265b odst. 2 tr. ř. Přitom nestačí, aby zákonný dovolací důvod byl v dovolání označen, ale je třeba, aby konkrétní námitky dovolatele svým obsahem odpovídaly takovému důvodu. V opačném případě, tj. pokud obsahem dovolání je pouze formální odkaz na některý z vyjmenovaných dovolacích důvodů, aniž by bylo možné podřadit uplatněné výhrady takovému důvodu či důvodům, Nejvyšší soud zpravidla odmítne dovolání podle § 265i odst. 1 písm. b) tr. ř. (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 8. 2002, sp. zn. [5 Tdo 482/2002](#), uveřejněné pod T 420. ve svazku 17 Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, který vydávalo Nakladatelství C. H. Beck, Praha).

17. Obviněná opřela své dovolání o dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Dovolání z tohoto důvodu je možno podat, jestliže rozhodná skutková zjištění, která jsou určující pro naplnění znaků trestného činu, jsou ve zjevném rozporu s obsahem provedených důkazů nebo jsou založena na procesně nepoužitelných důkazech nebo ve vztahu k nim nebyly nedůvodně provedeny navrhované podstatné důkazy. Tento důvod dovolání tedy odráží ty nejzávažnější nedostatky v procesu dokazování, ale jeho existenci nelze dovodit z pouhé polemiky o tom, jaké důkazy byly provedeny, jak je soudy hodnotily a jaké skutkové závěry z nich vyvodily.

18. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. je naplněn, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Jde tedy o nesprávný výklad a použití norem trestního práva hmotného, případně na něj navazujících hmotněprávních norem jiných právních odvětví. Podstatou citovaného dovolacího důvodu je vadné uplatnění příslušných ustanovení hmotného práva na skutkový stav zjištěný soudem prvního a druhého stupně. Je tomu tak zejména v případě, že skutek, pro který byl obviněný stíhán a odsouzen, vykazuje znaky jiného trestného činu, než jaký v něm spatřovaly soudy nižších stupňů, anebo nenaplnuje znaky žádného trestného činu. Nesprávné právní posouzení skutku může spočívat i v tom, že rozhodná skutková zjištění neposkytují dostatečný podklad pro závěr o tom, zda je stíháný skutek vůbec trestným činem, popřípadě o jaký trestný čin jde. Podobně to platí o jiném nesprávném hmotněprávním posouzení, které lze dovodit pouze za situace, pokud byla určitá skutková okolnost posouzena podle jiného ustanovení hmotného práva, než jaké na ni dopadalo. Ani na základě tohoto dovolacího důvodu však nelze přezkoumávat správnost a úplnost skutkového stavu podle § 2 odst. 5 tr. ř. či prověřovat zákonnost provedení dokazování ve smyslu § 2 odst. 6 tr. ř.

jakožto otázek práva procesního. Nejvyšší soud se tak nemůže odchýlit od skutkového zjištění učiněného v předcházejících řízeních, není oprávněn nahrazovat činnost soudu prvního stupně a je vázán zjištěným skutkovým stavem.

b) K námitkám obviněné

19. Námitky, které obviněná V. M. podřadila pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., představují pouhou polemiku se skutkovými zjištěními soudů nižších stupňů, v nichž obviněná vytýká způsob, jakým soudy hodnotily provedené důkazy a k jakým skutkovým zjištěním z nich dospěly. V tomto směru je třeba připomenout, že těžiště dokazování je především u soudu prvního stupně s možnou korekcí v řízení před odvolacím soudem, nikoli však v řízení o dovolání. Dokazování je ovládáno zásadou vyhledávací, bezprostřednosti a ústnosti, volného hodnocení důkazů a presumpcí nevinu. Hodnotit důkazy tak může jen ten soud, který je také v souladu s principem bezprostřednosti a ústnosti provedl, protože jen díky tomu může vyhodnotit konkrétní důkazní prostředek a získat z něj relevantní poznatky. Zásada bezprostřednosti ve spojitosti se zásadou ústnosti zde hraje významnou roli, protože soud je přímo ovlivněn nejen samotným obsahem důkazního prostředku, ale i jeho nositelem. Jen takový způsob dokazování může hodnotícímu orgánu poskytnout jasný obraz o dokazované skutečnosti a umožnit vynést rozhodnutí pod bezprostředním dojmem z provedených důkazů. To potvrzuje i odborná literatura (např. JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 179 a násl.; FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D. GRIVNA, T. a kol. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 110 a násl.), která uvádí, že nejlepším způsobem pro správné rozhodnutí je zhodnocení skutkových okolností na podkladě bezprostředního dojmu z přímého vnímání v osobním kontaktu.

20. Nelze přisvědčit námitce obviněné o existenci zjevného rozporu mezi obsahem provedených důkazů a těmi rozhodnými skutkovými zjištěními učiněnými na jejich základě, která jsou určující pro naplnění znaků trestného činu, jímž byla obviněná uznána vinnou. O zjevný rozpor v uvedeném smyslu jde v případě, kdyby bylo možno důvodně učinit závěr, že skutková zjištění soudů postrádají obsahovou spojitost s provedenými důkazy, tedy že tato skutková zjištění soudů nevyplývají z důkazů při žádném z logicky přijatelných způsobů jejich hodnocení, popřípadě jsou přímo opakem obsahu důkazů, na jejichž základě byla tato zjištění učiněna. Tento zjevný nesoulad je tak dán i v případě očividného nesouladu skutkových a právních závěrů s provedenými důkazy. Soudy nižších stupňů se však věci obviněné řádně zabývaly, provedly v potřebném rozsahu dostatečné dokazování, na jehož základě mohly učinit skutkové závěry, které našly odraz v tzv. skutkové větě odsuzujícího rozsudku soudu prvního stupně. Soud prvního stupně řádně odůvodnil, na základě jakých důkazů dospěl k závěru, že se obviněná dopustila jednání, které jí bylo kladeno za vinu, vysvětlil, proč uvěřil svědeckým výpovědím obou insolvenčních správců, a proč naopak neuvěřil verzi předkládané obviněnou, která si navíc ve svých vyjádřeních protiřečila. Skutkový děj byl dostatečně podložen provedeným dokazováním a soudy v souladu s principy formální logiky vysvětlily, proč považovaly obhajobu obviněné za vyvrácenou a z jakých důvodů dospěly k závěru o její vině. V rozhodnutích soudů nižších stupňů nelze nalézt žádný, natož pak zjevný rozpor mezi provedenými důkazy a skutkovými zjištěními učiněnými na jejich základě.

21. Námitky, které obviněná podřadila pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř., sice odpovídají uplatněnému dovolacímu důvodu, avšak Nejvyšší soud je neshledal

důvodnými. Obviněné je kladeno za vinu, že svým jednáním v rámci insolvenčního řízení hrubě ztěžovala výkon funkce insolvenčního správce, a tím ohrozila účel insolvenčního řízení. Nejvyšší soud na tomto místě připomíná, že za hrubé ztěžování funkce insolvenčního správce se považuje takové jednání pachatele, kterým vytvoří stav, v důsledku něhož je nutné k výkonu funkce insolvenčního správce vynaložit podstatně více energie, času a prostředků, než by jinak bylo nezbytné. K hrubému ztížení výkonu funkce insolvenčního správce musí skutečně dojít. Přitom je třeba vycházet z toho, jaké úsilí a prostředky navíc si výkon uvedené funkce vyžádal. Hrubé ztížení oproti maření vždy znamená, že i přes hrubě ztěžující jednání ze strany pachatele nakonec insolvenční správce provedl příslušné úkony insolvenčního řízení (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2264).

22. Obviněná ve svém dovolání citovala usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 8. 2015, sp. zn. [5 Tdo 810/2015](#), podle něhož musí mít hrubé ztěžování vyšší intenzitu než v některých případech obvyklé obstrukční jednání, s nímž je možné se v rámci insolvenčního řízení setkat. Obviněné je třeba částečně přisvědčit, že nikoli každé její dílčí jednání, které jí bylo kladeno za vinu, dosahuje intenzity hrubého ztěžování funkce insolvenčního správce. Samostatně by toto kritérium naplnil pouze skutek pod bodem 4. ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně, v němž obviněná kladla nepřiměřené požadavky na účastníky prohlídek nemovitých věcí, které měly být v rámci insolvenčního řízení zpeněženy, a požadovala, aby se každý z nich prokázal negativním testem na SARS-CoV2-19 ne starším než 36 hodin, a rovněž požadovala omezený počet osob na těchto prohlídkách, na což následně reagovalo i usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 27. 10. 2020, č. j. KSBR 52 INS XY, jímž byla obviněné uložena povinnost poskytování řádné součinnosti při zpeněžení dotčených nemovitostí, zejména umožnit zájemcům o koupi nemovitostí jejich prohlídku bez nepřiměřených požadavků ze strany obviněné. Jelikož nepřiměřené požadavky kladla obviněná na zájemce o koupi nemovitostí, nemohla insolvenční správce reagovat na toto obstrukční jednání obviněné ani svou vlastní aktivitou, jako to učinila například v případě skutku pod bodem 3. ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně, kde zjistila informace o zaměstnání obviněné od správy sociálního zabezpečení. V důsledku toho došlo k výraznému ztížení zpeněžení nemovitých věcí a zvýšení úsilí a času, které musela insolvenční správce vynaložit na splnění tohoto úkolu.

23. Ačkoliv každé jednotlivé obstrukční jednání obviněné nenaplňovalo intenzitu hrubého ztěžování funkce insolvenčního správce, jednání obviněné v insolvenčním řízení je třeba hodnotit v souhrnu, nikoli pouze odděleně ve vztahu k jednotlivým povinnostem a výzvám k součinnosti s insolvenčním správcem. Jak totiž bylo v trestním řízení prokázáno, obviněná soustavně a dlouhodobě ztěžovala výkon funkce insolvenčního správce v průběhu téměř celého insolvenčního řízení, nešlo tedy o pouhé nesplnění jedné či několika málo povinností, ale o soustavné obstrukční jednání, které se projevovalo tím, že obviněná nereagovala vůbec nebo zcela nedostatečně a se zpožděním na výzvy insolvenčních správců, zatajila insolvenční správce nástup do nového zaměstnání a neposkytla jí potřebnou součinnost při zpeněžení nemovitých věcí. Je nutno připomenout, že sama insolvenční správce M. S. označila obstrukční jednání obviněné za zcela vybočující z její dosavadní mnohaleté praxe. Přitom obviněné byla rovněž opakovaně insolvenčním soudem stanovena povinnost poskytovat součinnost, jelikož ji neposkytovala řádně na základě výzev insolvenční správce. Míra úsilí i množství času, které byli insolvenční správci nuceni vynaložit pro řádné plnění své funkce z důvodu obstrukčního jednání obviněné, pak v souhrnu byly výrazně vyšší,

než kdyby obviněná poskytovala insolvenčním správcům veškerou potřebnou součinnost a plnila své povinnosti uložené ustanovením § 210 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů. Jednání, které jí bylo kladeno za vinu, tak v souhrnu bylo bezpochyby hrubým ztěžováním funkce insolvenčního správce a ohrožovalo účel insolvenčního řízení, tedy řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů.

č. 15

24. Nejvyšší soud rovněž nepovažoval za důvodnou námitku obviněné, že bylo porušeno její právo na spravedlivý proces, pokud se soud prvního stupně i odvolací soud nijak nevypořádaly s jejím poukazem na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 8. 2015, sp. zn. [5 Tdo 810/2015](#). Soud prvního stupně i odvolací soud se věnovaly klíčové otázce, zda jednání obviněné dosahovalo intenzity hrubého ztěžování výkonu funkce insolvenčního správce, a v odůvodnění svých rozhodnutí vysvětlily, na základě jakých úvah dospěly k tomuto závěru. Pokud tedy vystavěly přesvědčivě a logicky svou argumentaci reagující na námitky obviněné, ačkoli přímo necitovaly výše uvedené rozhodnutí Nejvyššího soudu, nelze jejich postupu nic vytknout a v řízení nedošlo k porušení práva obviněné na spravedlivý proces. Navíc skutkový i právní stav, kterého se týká zmíněné usnesení Nejvyššího soudu, byl zcela odlišný od toho, který byl zjištěn v nyní posuzované trestní věci. Přitom důvodem kasačního rozhodnutí v uvedené jiné věci nebylo snad to, že by obdobné či srovnatelné jednání, za jaké byla odsouzena obviněná V. M., bylo shledáno jen „obvyklým obstrukčním jednáním, s nímž je možné se v rámci insolvenčního řízení setkat“, ale důvodem zrušení odsuzujícího rozhodnutí byl zejména nedostatek skutkových podkladů k závěru o ohrožení účelu insolvenčního řízení ve smyslu § 225 tr. zákoníku.

V. Závěrečné shrnutí

25. Vzhledem ke všem shora uvedeným skutečnostem Nejvyšší soud odmítl dovolání obviněné jako zjevně neopodstatněné podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. Dovolací námitky obviněné sice zčásti odpovídaly uplatněným dovolacím důvodům podle 265b odst. 1 písm. g) a h) tr. ř., avšak Nejvyšší soud je neshledal důvodnými. O dovolání obviněné bylo rozhodnuto v neveřejném zasedání podle § 265r odst. 1 písm. a) tr. ř. a Nejvyšší soud tak mohl učinit na podkladě trestního spisu, aniž by přezkoumával zákonnost a odůvodněnost napadeného rozhodnutí a jemu předcházejícího řízení.

č. 16

Trestní odpovědnost pro trestný čin urážky mezi vojáky podle § 378 odst. 1 tr. zákoníku zpravidla nebude možné dovodit u pachatele v postavení vojáka, který nadřízeným či kontrolním vojenským orgánům předložil stížnost na poškozeného, rovněž vojáka, v níž tvrdil jeho protiprávní nakládání se svěřeným majetkem. Nejde totiž o projev, který by byl sám o sobě urážlivý, byť byl případně zčásti nebo i zcela nepravdivý. Není však vyloučeno posouzení takového jednání jako trestného činu pomluvy podle § 184 tr. zákoníku nebo křivého obvinění podle § 345 tr. zákoníku.

Urážka mezi vojáky

§ 378 odst. 1 tr. zákoníku

č. 16

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2023, sp. zn. 7 Tdo 1189/2022, ECLI:CZ:NS:2023:7.TDO.1189.2022.1

Nejvyšší soud z podnětu dovolání obviněného K. Č. zrušil podle § 265k odst. 1 tr. ř. usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. 9. 2022, sp. zn. 4 To 199/2022, a rozsudek Okresního soudu ve Strakoniciích ze dne 17. 2. 2022, sp. zn. 3 T 66/2021, podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil také další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a podle § 265l odst. 1 tr. ř. Okresnímu soudu ve Strakoniciích přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Okresního soudu ve Strakoniciích ze dne 17. 2. 2022, sp. zn. 3 T 66/2021, byl obviněný K. Č. uznán vinným přečinem urážky mezi vojáky podle § 378 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku a odsouzen podle § 378 odst. 1 tr. zákoníku za užití § 67 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku a § 68 odst. 1, 2 tr. zákoníku k peněžitému trestu ve výši 100 denních sazeb po 200 Kč, tedy v celkové výši 20 000 Kč. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. bylo rozhodnuto, že obviněný je povinen zaplatit poškozenému J. D. na náhradu nemajetkové újmy částku 200 000 Kč.

2. Jako přečin urážky mezi vojáky podle § 378 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku posoudil Okresní soud ve Strakoniciích skutek, který podle jeho zjištění spočíval v podstatě v tom, že obviněný K. Č. v postavení vojáka z povolání s hodností četaře ve funkci staršího řidiče – specialisty pro Vojenský útvar XY v době od 26. 4. 2020 do 15. 6. 2020 ve Strakoniciích, Písku a Českých Budějovicích prostřednictvím České pošty, s. p., pod smyšlenými jmény v případech popsanych v bodech 1 až 5 výroku o vině odeslal Ministerstvu obrany, Inspekci ministra obrany a náčelníku Generálního štábu Armády České republiky listovní zásilky, v nichž uvedl vědomě nepravdivé údaje o činnosti zástupce velitele Vojenského útvaru XY J. D. v tom smyslu, že ukradl a prodal dřevo z pokácených stromů v majetku České republiky a k této činnosti nutil i podřízené vojáky, a rovněž nutil vojáky dělat pro jeho sportovní klub

zámečnické práce a kovovýrobu, přičemž jim vyhrožoval a zastrašoval je, na vojenském cvičení v Norsku pořádal soukromé výlety z financí armády, umožnil své dceři přístup k tajným informacím, zajišťoval rodinným příslušníkům lyžování financované z rozpočtu armády, a falšoval a padělal vojenské bezpečnostní dokumenty umožňující vjezd do vojenského utajovaného prostoru pro svou dceru.

3. Odvolání obviněného, podané proti výroku o vině a dalším výrokům, bylo usnesením Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. 9. 2022, sp. zn. 4 To 199/2022, podle § 256 tr. ř. zamítnuto.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 16

4. Obviněný podal dovolání proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích. Výrok o zamítnutí odvolání napadl s odkazem na důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Tento dovolací důvod slovně specifikoval tak, že „je určen k nápravě právních vad rozhodnutí ve věci samé, jestliže spočívají v nesprávném právním posouzení skutku“. Uplatněné námitky primárně zaměřil proti zjištění, že je osobou totožnou s pachatelem, a v tomto ohledu vytkl, že skutková zjištění soudů jsou v extrémním rozporu s důkazy. Namítl, že předmětné dopisy nenapsal a neodeslal. Zdůraznil, že ať už napsal dopisy kdokoli, plnil pouze občanskou povinnost, aby nedocházelo ke zneužívání prostředků ve vlastnictví státu. Poukázal na vládní návrh zákona o ochraně oznamovatelů, který sleduje to, aby docházelo k včasnému odhalení trestné i jiné nekalé činnosti a aby oznamovatelé byli chráněni před negativními následky svého jednání. Na adresu rozhodnutí soudů v dané věci uvedl, že má trpět za skutky, které spáchal poškozený, který se k nim i před soudem částečně doznal. Obviněný se dovoláním domáhal toho, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí obou soudů a aby přikázal nové projednání a rozhodnutí věci.

5. Státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství v písemném vyjádření k dovolání poukázal na to, že v hlavním líčení státní zástupkyně v závěrečné řeči považovala za prokázané jednání obviněného pouze v bodech 1 a 2. Dodal, že i kdyby byl skutek prokázán v rozsahu, jak je vymezen ve výroku o vině, nenaplnuje znaky přečinu urážky mezi vojáky podle § 378 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku. Uvedl, že tento přečin zpravidla nemůže být spáchán oznámením učiněným nadřízeným poškozeného, kontrolním úřadům, orgánům činným v trestním řízení, zákonodárným sborům nebo jiným podobným veřejným institucím. Konstatoval, že údaje v učiněném oznámení jsou buď pravdivé, anebo nepravdivé, ale nemohou být urážkou. Vyjádřil názor, že urážlivé jednání má zcela jinou povahu než pouhé oznámení negativních skutečností nadřízenému nebo kontrolnímu úřadu. Žádný oznamovatel, který se obrátí přímo na příslušný orgán, by neměl být postihován nad rámec své trestní odpovědnosti za přečiny pomluvy nebo křivého obvinění.

6. Státní zástupce také uvedl, že je patrné, že alespoň dílčí základ anonymními dopisy tvrzených skutečností byl reálný a stěží by bylo možno označit obsah dopisů za nepravdivý v míře zakládající trestný čin pomluvy, jak bylo jednání obviněného původně policejním orgánem kvalifikováno. Nicméně popis všech pěti útoků v odsuzujícím rozsudku i nadále odpovídá znakům trestného činu pomluvy. Urážka pak byla v soudních rozhodnutích konstruována v podstatě jen jako vedlejší produkt této pomluvy. Pokud by byl přečin urážky mezi vojáky dovozován i v případech, kdy se nepodaří dovést úplnou nepravdivost či úmyslné

zavinění u pomluvy, stal by se mezi vojáky obecnou subsidiární kvalifikací všech činů, u nichž by nebylo možno dovodit naplnění znaků konkrétního trestného činu (k tomu uvedl státní zástupce některé příklady). Takto široké pojetí přečinu urážky mezi vojáky ovšem zákonodárce nezamýšlel. Také Nejvyšší soud přistupuje k dané skutkové podstatě spíše restriktivně, jak je patrné například z jeho usnesení ze dne 29. 9. 2015, sp. zn. [5 Tdo 960/2015](#), publikovaného pod č. 39/2016 Sb. rozh. tr.

7. Závěrem státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadené usnesení včetně dalších obsahově navazujících rozhodnutí a aby Krajskému soudu v Českých Budějovicích přikázal věc v potřebném rozsahu znovu projednat a rozhodnout.

III.

Přípustnost a důvodnost dovolání

č. 16

8. Nejvyšší soud shledal, že dovolání je přípustné podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. h) tr. ř., bylo podáno obviněným jako oprávněnou osobou podle § 265d odst. 1 písm. c) tr. ř., prostřednictvím obhájce podle § 265d odst. 2 tr. ř., ve lhůtě a na místě podle § 265e odst. 1 tr. ř., s obsahovými náležitostmi podle § 265f odst. 1 tr. ř. a není důvodu ho odmítnout podle § 265i odst. 1 tr. ř. Poté Nejvyšší soud podle § 265i odst. 3, 4 tr. ř. přezkoumal napadené usnesení i předcházející řízení a dospěl k závěru, že dovolání je důvodné.

9. Pokud obviněný jako dovolací důvod uplatnil to, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku, pak podal dovolání ve skutečnosti z důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. ve znění zákona č. 220/2021 Sb. Tímto zákonem bylo s účinností od 1. 1. 2022 změněno ustanovení § 265b odst. 1 tr. ř., v němž jsou stanoveny dovolací důvody. Podstatou změny je to, že v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. byl nově stanoven dovolací důvod týkající se skutkových zjištění, zatímco dosavadní dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je nadále dovolacím důvodem podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř.

a) Ke skutkovým zjištěním

10. Obviněný v dovolání prezentoval nesouhlas se zjištěním, že napsal a odeslal předmětné dopisy. V této spojitosti namítl vadné hodnocení důkazů oběma soudy a vytkl, že zjištění soudů ohledně jeho pachatelství je v extrémním rozporu s důkazy.

11. Zmíněná část dovolání obsahově neodpovídá dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř., jímž je nesprávné právní posouzení skutku nebo jiné nesprávné hmotněprávní posouzení. Tento dovolací důvod záleží ve vadné aplikaci hmotného práva, tj. zejména trestního zákona, na skutkový stav, který zjistily soudy prvního a druhého stupně. Z podnětu dovolání podaného s odkazem na ustanovení § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. ve znění účinném od 1. 1. 2022 Nejvyšší soud nepřezkoumává skutková zjištění soudů prvního a druhého stupně.

12. Podkladem přezkumu skutkových zjištění (byť pouze omezeného, z hledisek v zákoně specifikovaných) je dovolání podané s odkazem na ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. ve znění účinném od 1. 1. 2022. Tento dovolací důvod obviněný v posuzované věci neuplatnil.

13. Podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. ve znění účinném od 1. 1. 2022 lze dovolání podat, jestliže rozhodná skutková zjištění, která jsou určující pro naplnění znaků trestného činu,

jsou ve zjevném rozporu s obsahem provedených důkazů nebo jsou založena na procesně nepoužitelných důkazech nebo ve vztahu k nim nebyly nedůvodně provedeny navrhované podstatné důkazy.

14. Citovanému ustanovení se obsahově blíží ta část dovolání, v níž obviněný namítl extrémní rozpor skutkového zjištění, že je autorem a odesílatelem dopisů, s provedenými důkazy. Uvedené zjištění ovšem není v žádném zjevném rozporu s obsahem provedených důkazů, není založeno na procesně nepoužitelných důkazech a není zjištěním, ve vztahu ke kterému by nedůvodně nebyly provedeny navrhované podstatné důkazy.

15. Za situace, kdy obviněný popíral, že napsal a odeslal předmětné dopisy, byly usvědčujícími důkazy jednak totožnost genetického profilu DNA obviněného s genetickým profilem DNA nalezeným na stěrech lepidlových částí obálky a poštovní známky v případě zásilky uvedené v bodě 1 výroku o vině, jednak totožnost otisků prstů obviněného s otisky nalezenými na zásilce uvedené v bodě 2 výroku o vině. Takové důkazy již nebyly nalezeny na ostatních zásilkách, přičemž znalecký posudek z oboru kriminalistiky, odvětví zkoumání ručního písma, jednoznačně nepotvrdil, že by na předmětných zásilkách bylo písmo obviněno, a pouze připustil, že to je možné a že to nelze vyloučit. Patrně proto státní zástupkyně v hlavním líčení konstatovala, že spolehlivě bylo jednání obviněného prokázáno jen v bodech 1 a 2. Pokud Okresní soud ve Strakonici učinil zjištění, že obviněný napsal a odeslal všechny zásilky uvedené v bodech 1 až 5 výroku o vině, měl pro to přijatelné důvody. Lze souhlasit s Okresním soudem ve Strakonici, podle něhož je autorem všech dopisů jedna osoba. Z toho logicky vyplývá, že když bylo autorství obviněného spolehlivě zjištěno u dopisů uvedených v bodech 1 a 2 výroku o vině, lze závěr o jeho autorství vztáhnout i na dopisy uvedené v bodech 3 až 5 výroku o vině.

16. Dopisy napsané počítačem (body 1, 2 a 5 výroku o vině) se vyznačují totožností v úpravě, zejména v tom, jak jsou na vyhotovených listinách umístěny údaje týkající se osoby odesílatele, adresáta a datum vyhotovení, jak je označen předmět, jehož se každý dopis týká, jaké jsou typ a velikost písma, způsob zvýraznění názvu podání a posléze i podpis odesílatele. Dopisy uvedené v bodech 1 a 2 výroku o vině jsou opatřeny podpisem ve znění „pan Čech“, resp. „pan Votava a spol.“. Obdobným podpisem ve znění „pan: Jaroslav Pochvíl a spol. a cvičící z Norska“ je opatřen ručně psaný dopis uvedený v bodě 4 výroku o vině. Ručně psaný dopis uvedený v bodě 3 výroku o vině pak je opatřen podpisem ve znění „Martin Kyselo a cvičící z Norska“. Dopis uvedený v bodě 5 výroku o vině je opatřen podpisem ve znění „S pozdravem Milan Spravedlivý“. Text dopisů napsaných na počítači se vyznačuje tím, že ve všech těchto dopisech začíná každá následující věta vždy na novém řádku (aniž by to vyžadoval nedostatek místa na řádku, na kterém končí předcházející věta). Adresy, na které byly zásilky odeslány, jsou na všech obálkách shodně umístěny vždy velmi těsně u pravého okraje. Všechny tyto podobnosti a zároveň neobvyklosti co do povahy, rozsahu, četnosti a nápadnosti ve svém souhrnu s dostatečnou mírou jistoty odůvodňují závěr o jediném autoru a odesílateli všech dopisů uvedených v bodech 1 až 5 výroku o vině. Nejvyšší soud neměl žádný přesvědčivý důvod k tomu, aby na tomto závěru cokoli změnil a aby jakkoli zasahoval do zjištění, které v uvažovaném ohledu učinil Okresní soud ve Strakonici.

b) K právnímu posouzení skutku

17. Přečinu urážky mezi vojáky podle § 378 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku se dopustí ten, kdo urazí nadřízeného nebo vojáka vyšší hodnosti.

18. Jedná se o vojenský trestný čin, který je v hlavě XII díle 1 trestního zákoníku systematicky zařazen mezi trestné činy proti vojenské podřízenosti a vojenské cti. Objektem uvedeného trestného činu je čest, vážnost a lidská důstojnost vojáků, které jsou chráněny proti útokům jiných vojáků nerespektujících subordinaci nebo jiné nerovné postavení vojáků v hierarchii armády. Urážkou se rozumí útok vojáka na lidskou či vojenskou důstojnost jiného vojáka, přičemž útokem je dotčena čest a vážnost funkce nebo hodnosti vojáka, proti kterému útok směřuje. Podstatou tohoto trestného činu je tedy nerespektování nebo zneužívání subordinace nebo jiného nerovného postavení vojáků. Chráněny jsou (nepřímo) vztahy nadřízenosti a podřízenosti, čest a vážnost vojenské hodnosti. Vojenskou čest nelze ztotožňovat s osobní ctí uraženého vojáka, kterou chrání jiné trestné činy (typicky pomluvy podle § 184 tr. zákoníku).

č. 16

19. Obsah projevu, který má být posouzen jako urážka, musí mít urážlivou povahu sám o sobě, typicky tím, že má-li slovní povahu, je to projev spočívající v nadávkách, ve výrazech sprostých, znevažujících, ponižujících, zesměšňujících, zostuzujících apod. Použité výrazy musí vykazovat vyšší stupeň hrubosti, typicky tím, že jde o výrazy nechutné, odpudivé apod. V tomto kontextu je podstatné, že urážkou je projev, jehož urážlivost je dána samotným obsahem, aniž by vyvstávala a posuzovala se otázka pravdivosti. Urážka předpokládá určitou zjevnost; její podstata je jiná než stížnost, byť nepravdivá. Zároveň tu musí být vyšší intenzita urážlivého jednání, aby bylo možné odlišit trestný čin urážky mezi vojáky od pouhého kázeňského přestupku podle § 51 odst. 1 zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů.

20. V posuzovaném případě v dopisech, které obviněný pod smyšlenými jmény napsal ohledně poškozeného a odeslal nadřízeným vojenským institucím, byly uvedeny v podstatě jen různé stížnosti na činnost poškozeného. Tyto stížnosti mohly být buď pravdivé, anebo nepravdivé, případně zčásti pravdivé a zčásti nepravdivé, ale jejich obsah sám o sobě urážlivý v uvedeném smyslu nebyl. Ostatně soudy nepovažovaly obsah dopisů za urážku z důvodu jejich samotného znění, nýbrž proto, že považovaly tvrzení obviněného uvedená v dopisech za nepravdivá. S touto konstrukcí se Nejvyšší soud nemohl ztotožnit. Projev, jehož znění samo o sobě je z hlediska urážlivosti indiferentní a není nijak urážlivé, nemůže nabýt povahy urážky tím, že se ukáže jeho případná nepravdivost. Lze připustit, že neopodstatněné stížnosti a nepravdivá tvrzení se mohou dotknout cti, vážnosti a důstojnosti osoby, které se týkají, ale k ochraně dotčené osoby jsou v takových případech určeny jiné právní instituty, než je trestný čin urážky mezi vojáky. Odvolací soud, patrně si vědomý zmíněného nedostatku, uvedl v bodu 22 odůvodnění napadeného usnesení urážlivé výrazy (zloděj, defraudant apod.), které však podle skutkových zjištění obviněný nepoužil. A při urážce je přitom důležité právě to, jaké výrazy jsou použity, nikoli k jakému sdělení výraz obsahově může směřovat.

21. Aniž by Nejvyšší soud mohl hodnotit a aniž by jakkoli přeceňoval závažnost případných drobných v anonymních dopisech oznamovaných poklesků poškozeného (i pokud by byly prokázány), je třeba souhlasit se zmíněným názorem státního zástupce Nejvyššího státního zastupitelství, že přečin urážky mezi vojáky zpravidla nemůže být spáchán oznámením

učiněným nadřízeným poškozeného, kontrolním úřadům, orgánům činným v trestním řízení, zákonodárným sborům nebo jiným podobným veřejným institucím a že žádný oznamovatel, který se obrátí přímo na příslušný orgán, by neměl být postihován nad rámec své trestní odpovědnosti za přečiny pomluvy nebo křivého obvinění.

22. Skutek, jímž byl obviněný uznán vinným, nevykazuje znaky přečinu urážky mezi vojáky podle § 378 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku. Rozsudek Okresního soudu ve Strakonících a napadené usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích jsou rozhodnutími, která spočívají na nesprávném právním posouzení skutku ve smyslu dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. ve znění účinném od 1. 1. 2022. V důsledku vadného výroku o vině nemohou obstát ani výrok o trestu a výrok o náhradě nemajetkové újmy.

č. 16

IV.

Závěrem k podanému dovolání

23. Z důvodů, které byly vyloženy v předcházejících částech tohoto usnesení, Nejvyšší soud zrušil jak napadené usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích, tak rozsudek Okresního soudu ve Strakonících jako součást řízení předcházejícího napadenému usnesení, zrušil také všechna další obsahově navazující rozhodnutí, která zrušením napadeného usnesení a předcházejícího rozsudku ztratila podklad, a přikázal Okresnímu soudu ve Strakonících, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. Při novém projednání a rozhodnutí věci se Okresní soud ve Strakonících bude řídit právním názorem, který v tomto usnesení vyslovil Nejvyšší soud (§ 265s odst. 1 tr. ř.).

č. 17

O tutéž věc ve smyslu § 34 odst. 4 t. o. p. o. jde jak v případě vedení společného řízení, tak i v případě vedení samostatných řízení pro stejný skutek proti právnické osobě a proti fyzické osobě uvedené v tomto ustanovení.

Právnická osoba

§ 34 odst. 4 t. o. p. o.

č. 17

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2023, sp. zn. 7 Tz 134/2022, ECLI:CZ:NS:2023:7.TZ.134.2022.1

Nejvyšší soud z podnětu stížnosti pro porušení zákona, podané ministrem spravedlnosti, podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že pravomocným usnesením státního zástupce Krajského státního zastupitelství v Brně – pobočky ve Zlíně ze dne 14. 7. 2020, č. j. 8 KZT 11/2020-26, byl porušen zákon v ustanovení § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. a v řízení, jež mu předcházelo, v ustanoveních § 34 odst. 4, 5 t. o. p. o. v neprospěch obviněné právnické osoby T. a D. L., podle § 269 odst. 2 tr. ř. bylo toto usnesení zrušeno a zrušena byla také další rozhodnutí na ně obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a podle § 270 odst. 1 tr. ř. bylo státnímu zástupci Krajského státního zastupitelství v Brně – pobočky ve Zlíně přikázáno, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením policejního orgánu Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Zlínského kraje, územního odboru Uherské Hradiště, oddělení hospodářské kriminality, ze dne 17. 4. 2020, č. j. KRPZ-37027-6/TČ-2020-151181-VES, bylo podle § 160 odst. 1 tr. ř. zahájeno trestní stíhání obviněné právnické osoby T. a D. L., IČ XY, se sídlem XY, pro přečin zpronevěry podle § 206 odst. 1, 3 tr. zákoníku. Proti tomuto usnesení podala obviněná právnická osoba stížnost, která byla usnesením státního zástupce Krajského státního zastupitelství v Brně – pobočky ve Zlíně ze dne 14. 7. 2020, č. j. 8 KZT 11/2020-26, podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. jako nedůvodná zamítnuta. Dne 14. 7. 2020 nabylo usnesení státního zástupce v právní moci. O stížnosti rozhodl v souladu s ustanovením § 146 odst. 2 písm. a) tr. ř. státní zástupce Krajského státního zastupitelství v Brně – pobočky ve Zlíně, neboť státní zástupce Okresního státního zastupitelství v Uherském Hradišti, který jinak vykonával dozor nad přípravným řízením, dal k usnesení o zahájení trestního stíhání pokyn.

II.

Stížnost pro porušení zákona a vyjádření k ní

2. Ministr spravedlnosti podal dne 14. 12. 2022 u Nejvyššího soudu ve prospěch obviněné právnické osoby stížnost pro porušení zákona. Poukázal na to, že jedinou osobou, která byla oprávněna za obviněnou právnickou osobu jednat, byla její jednatelka D. Š. Konstatoval, že usnesením policejního orgánu Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Zlínského kraje, územního odboru Uherské Hradiště, oddělení hospodářské kriminality, ze dne 27. 11. 2019, č. j. KRPZ-107073-39/TC-2019-151181-VES, bylo zahájeno trestní stíhání obviněné D. Š. pro přečin zpronevěry podle § 206 odst. 1, 3 tr. zákoníku. Zdůraznil, že obviněná právnická osoba a obviněná D. Š. se podle obou usnesení policejního orgánu měly dopustit trestného činu tímž skutkem. Vyjádřil názor, že za uvedených okolností vzhledem k ustanovení § 34 odst. 4 t. o. p. o. nemohla v řízení vedeném proti obviněné právnické osobě za ni činit úkony jednatelka D. Š. Dodal, že správně měla být obviněná právnická osoba nejprve vyzvána k určení jiné osoby oprávněné činit za ni v řízení úkony, a pokud by výzvě nevyhověla, měl jí být ustanoven opatrovník podle § 34 odst. 5 t. o. p. o. Namítl, že když nebylo postupováno podle uvedených ustanovení, je řízení předcházející napadenému usnesení zatíženo závažnou procesní vadou. Poznamenal, že obviněná právnická osoba je v likvidaci na podkladě pravomocného rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 19. 10. 2021, č. j. 85 Cm 2600/2021-3, s datem zápisu do obchodního rejstříku dne 29. 11. 2021. Ministr spravedlnosti navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že napadeným usnesením byl porušen zákon v ustanovení § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. a v předcházejícím řízení v ustanoveních § 34 odst. 4, 5 t. o. p. o. v neprospěch obviněné právnické osoby, aby podle § 269 odst. 2 tr. ř. zrušil napadené usnesení včetně dalších obsahově navazujících rozhodnutí a aby podle § 270 odst. 1 tr. ř. přikázal státnímu zástupci Krajského státního zastupitelství v Brně – pobočky ve Zlíně věc v potřebném rozsahu znovu projednat a rozhodnout.

3. Státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství se ve vyjádření ztotožnil se stížností pro porušení zákona a vyslovil souhlas s jejím závěrečným návrhem.

III.

Přípustnost a důvodnost stížnosti pro porušení zákona

4. Nejvyšší soud přezkoumal podle § 267 odst. 3 tr. ř. napadené usnesení i předcházející řízení a shledal, že zákon byl porušen.

5. Nejprve bylo usnesením policejního orgánu ze dne 27. 11. 2019 zahájeno trestní stíhání obviněné D. Š. pro skutek, který spočíval v podstatě v tom, že obviněná jako jednatelka obchodní společnosti T. a D. L., a jako zprostředkovatel prodeje nemovitosti č. p. XY v katastrálním území XY majitelé J. Š. a M. V. v srpnu 2019 nabízela tuto nemovitost k prodeji, přičemž na nabídku reagovala J. B., která dne 3. 9. 2019 s obchodní společností T. a D. L., zastoupenou jednatelkou obviněnou D. Š., uzavřela smlouvu o složení depozita č. 2/2019 ve výši 200 000 Kč, předala obviněné D. Š. tuto částku a obviněná D. Š. si ji ponechala a nevrátila ji podle smlouvy o složení depozita J. B. přesto, že dne 5. 9. 2019 jí M. V. sdělila, že nemovitost se nebude prodávat a že ruší souhlas s prodejem, takže nedošlo k uzavření kupní smlouvy.

6. Poté byly podle záznamu policejního orgánu ze dne 15. 4. 2020 zahájeny úkony trestního řízení a následně bylo usnesením policejního orgánu ze dne 17. 4. 2020 zahájeno trestní stíhání obviněné právnické osoby T. a D. L., pro skutek, který spočíval v podstatě v tom, že obviněná právnická osoba dne 3. 9. 2019 prostřednictvím své jednatelky D. Š. na základě smlouvy o složení depozita č. 2/2019 uzavřené s J. B. jako zájemcem o koupi nemovitostí zapsaných na listu vlastnictví č. XY pro katastrální území XY převzala od J. B. částku 200 000 Kč, kterou v rozporu se smlouvou o složení depozita nevrátila J. B. poté, co nedošlo k uzavření kupní smlouvy z důvodu, že předpokládaní prodávající odmítli nemovitost prodat, uvedenou částku si ponechala a používala pro svou potřebu a pro potřebu D. Š.

7. Z uvedeného je zřejmé, že i přes dílčí rozdílnosti v popisu skutku byly obviněná D. Š. a obviněná právnická osoba stíhány pro týž skutek, a to každá v odděleně vedeném řízení.

8. V souvislosti se zahájením trestního řízení vedeném proti právnické osobě vyvstala otázka, kdo je oprávněn za ni činit v řízení úkony. Podle § 34 odst. 1 t. o. p. o. je takovou osobou ten, kdo je k tomu oprávněn v řízení před soudem podle občanského soudního řádu. V daném případě přicházela v úvahu jen D. Š. jako jediná jednatelka obviněné právnické osoby, avšak podle § 34 odst. 4 t. o. p. o. činit úkony v řízení nemůže osoba, která je mimo jiné obviněným v téže věci. Z ustanovení § 34 odst. 4 t. o. p. o. dále vyplývá, že pokud je v průběhu řízení zjištěna tato skutečnost, v přípravném řízení státní zástupce vyzve právnickou osobu, aby určila k provádění úkonů v dalším řízení jinou osobu, a k určení takové osoby stanoví lhůtu zpravidla v délce 7 dnů. Podle § 34 odst. 5 t. o. p. o. není-li osoba uvedená v odst. 4 určena ve stanovené lhůtě, v přípravném řízení soudce ustanoví právnické osobě opatrovníka. K tomu, co je stanoveno v § 34 odst. 4, 5 t. o. p. o., v posuzovaném případě nedošlo a za obviněnou právnickou osobu činila v řízení úkony jednatelka D. Š.

9. Postup podle § 34 odst. 4, 5 t. o. p. o. není podmíněn tím, že proti obviněné právnické osobě a proti obviněnému jako osobě jinak oprávněné činit za právnickou osobu v řízení úkony se vede společné řízení. Pokud by tomu tak bylo, musela by první věta ustanovení § 34 odst. 4 t. o. p. o. být formulována tak, že činit úkony v řízení nemůže osoba, která je obviněným ... „v tomto řízení“. Zákon však obsahuje formulaci, že činit úkony v řízení nemůže osoba, která je obviněným ... „v téže věci“. Tato formulace jasně ukazuje na to, že podstatná je věcná totožnost toho, pro co je stíhána právnická osoba, s tím, pro co je stíhán jako obviněný ten, kdo je jinak oprávněn činit v řízení úkony za právnickou osobu. Procesní okolnost, zda tu je společné řízení či zda tu jsou samostatná řízení, nemá žádný význam.

10. Ustanovení § 34 odst. 4 t. o. p. o. výslovně zakazuje, aby za obviněnou právnickou osobu činily úkony osoby, které jsou v téže věci obviněným, poškozeným nebo svědkem. Účelem této úpravy je poskytnout obviněné právnické osobě ochranu jejích zájmů před možnou kolizí se zájmy osob, které sice jinak mají oprávnění činit za ni úkony, ale samy mohou být různě zainteresovány na výsledku řízení vedeném proti obviněné právnické osobě. Tato ochrana nemůže být závislá na pouhé procesní okolnosti, zda se vede společné řízení proti obviněné právnické osobě a proti obviněnému, který jinak je oprávněn činit úkony za obviněnou právnickou osobu. Zmíněná ochrana musí být obviněné právnické osobě zaručena v plné šíři, tedy i za situace, kdy obviněný, který jinak má oprávnění činit úkony za obviněnou právnickou osobu, je stíhán v samostatném řízení. Jinak řečeno, míra ochrany práv obviněné právnické osoby musí být stejná jak v samostatně vedeném řízení, tak ve společném řízení.

11. Pokud byla D. Š. stíhána jako obviněná pro týž skutek, pro jaký byla stíhána obviněná právnická osoba, pak podle § 34 odst. 4 t. o. p. o. nemohla v řízení vedeném proti obviněné právnické osobě činit žádné úkony, ke kterým by jinak byla oprávněna jako jednatelka právnické osoby. Protože D. Š. byla jedinou jednatelkou a nebyla tu žádná jiná osoba oprávněná činit úkony za obviněnou právnickou osobu, měl státní zástupce vykonávající dozor nad přípravným řízením přikročit k výzvě adresované obviněné právnické osobě podle § 34 odst. 4 t. o. p. o. a po případně marném uplynutí lhůty uvedené v tomto ustanovení navrhnout, aby soudce podle § 34 odst. 5 t. o. p. o. ustanovil obviněné právnické osobě opatrovníka. V důsledku toho, že státní zástupce vykonávající dozor nad přípravným řízením takto nepostupoval a nechal D. Š. činit úkony v řízení vedeném proti obviněné právnické osobě, bylo toto řízení zatíženo podstatnou vadou.

č. 17

12. Tím, že státní zástupce Krajského státního zastupitelství v Brně – pobočky ve Zlíně za popsáního stavu zamítl stížnost proti usnesení o zahájení trestního stíhání, porušil zákon v ustanovení § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. v neprospěch obviněné právnické osoby a legalizoval porušení zákona, ke kterému došlo v předcházejícím řízení v ustanoveních § 34 odst. 4, 5 t. o. p. o. rovněž v neprospěch obviněné právnické osoby.

13. Nejvyšší soud proto podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil zjištěné porušení zákona, podle § 269 odst. 2 tr. ř. zrušil napadené usnesení i všechna další obsahově navazující rozhodnutí, která případně byla učiněna a zrušením napadeného usnesení ztratila podklad, a podle § 270 odst. 1 tr. ř. přikázal státnímu zástupci Krajského státního zastupitelství v Brně – pobočky ve Zlíně, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal. Tento státní zástupce znovu rozhodne o stížnosti proti usnesení o zahájení trestního stíhání s tím, že se bude řídit právním názorem, který v tomto rozsudku vyslovil Nejvyšší soud (§ 270 odst. 4 tr. ř.).

ROZHODNUTÍ VE VĚCECH OBČANSKOPRÁVNÍCH,
OBCHODNÍCH A SPRÁVNÍCH

č. 33

Za účastníka řízení ve smyslu § 7 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. je třeba považovat i osobu, která sice nemohla být účastníkem správního řízení, v němž bylo nezákonné rozhodnutí vydáno, neboť jí zákonná úprava postavení účastníka řízení nepřiznává, ale byla žalobcem v řízení před správním soudem o žalobě podle § 65 odst. 1 zákona č. 150/2002 Sb., v němž bylo dané správní rozhodnutí pro nezákonnost zrušeno.

Odpovědnost státu za nemajetkovou újmu [Odpovědnost státu za újmu]

§ 1 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., § 5 písm. a) zákona č. 82/1998 Sb., § 7 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod

č. 33

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 8. 2022, sp. zn. 30 Cdo 1339/2022, ECLI:CZ:NS:2022:30.CDO.1339.2022.1

Nejvyšší soud zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 19. 11. 2021, sp. zn. 13 Co 230/2021, v části výroku I, kterou byl potvrzen rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 5. 3. 2021, sp. zn. 45 C 90/2019, v části výroku I o zamítnutí žaloby ve vztahu k požadavku žalobce a), a dále v části výroku II týkající se nákladů odvolacího řízení ve vztahu mezi žalobcem a) a žalovanou, jakož i rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 5. 3. 2021, sp. zn. 45 C 90/2019, v části výroku I o zamítnutí žaloby ve vztahu k požadavku žalobce a) a v části výroku II týkající se nákladů řízení ve vztahu mezi žalobcem a) a žalovanou a v tomto rozsahu věc vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 2 k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 2 jako soud prvního stupně rozsudkem ze dne 5. 3. 2021, č. j. 45 C 90/2019-73, zamítl žalobu, kterou se každý ze žalobců domáhal vůči žalované zaplacení částky 500 000 Kč s příslušenstvím (výrok I), a současně s tím žalobcům uložil nahradit žalobkyni náklady řízení (výrok II).

2. Takto soud prvního stupně rozhodl o požadavku žalobců, kteří se zaplacení uvedených částek domáhali z titulu náhrady nemajetkové újmy, jež jim měla být způsobena nezákonným rozhodnutím Krajské hygienické stanice Jihomoravského kraje ze dne 11. 4. 2016, č. j. KHSKM 15855/2016/BM/HOK. Toto rozhodnutí, kterým bylo Správě a údržbě silnic Jihomoravského kraje, příspěvkové organizaci kraje, uděleno na dobu do 30. 12. 2020 povolení pro zdroj hluku představovaný provozem na pozemní komunikaci II. třídy č. 1 – ulice J. a P. v B. a ulice J. v T., a to podle § 31 odst. 1 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, a v důsledku něhož byli žalobci v místě svého bydliště vystaveni hluku přesahujícímu nejvyšší přípustné hygienické limity stanovené nařízením vlády č. 272/2011 Sb., o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací,

bylo jako nezákonné zrušeno rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 22. 6. 2018, č. j. 29 A 85/2016 – 171.

3. V rámci skutkových zjištění, která soud prvního stupně učinil na základě provedeného dokazování i shodných tvrzení účastníků řízení, tento soud zejména uvedl, že zmíněným rozhodnutím Krajské hygienické stanice Jihomoravského kraje ze dne 11. 4. 2016, č. j. KHSKM 15855/2016/BM/HOK, bylo k žádosti Správy a údržby silnic Jihomoravského kraje, příspěvkové organizace kraje, vydáno povolení pro provoz zdroje hluku představovaného pozemní komunikací II. třídy č. 1, jež bylo časově omezené na dobu do 31. 12. 2020. Obdobné povolení přitom již bylo zmíněnému žadateli v minulosti vydáno opakovaně, a to konkrétně v letech 2006 a 2010. Žalobce a), který je společně se žalobkyní b) vlastníkem přilehlého pozemku parc. č. 2 nacházejícího se v katastrálním území B., obec B., jehož součástí je též dům č. p. 3, který žalobci obývají, poté podal proti tomuto rozhodnutí žalobu ke Krajskému soudu v Brně, jenž svým rozsudkem ze dne 22. 6. 2018, č. j. 29 A 85/2016-161, toto rozhodnutí zrušil a věc vrátil Krajské hygienické stanici Jihomoravského kraje k dalšímu řízení. Na podkladě následně podané kasační stížnosti směřující proti uvedenému rozsudku ve věci rozhodoval Nejvyšší správní soud, který rozsudkem ze dne 2. 5. 2019, č. j. 7 As 308/2018-31, tuto kasační stížnost zamítl. S poukazem na možné dotčení právní sféry žalobce vydaným rozhodnutím správního orgánu přitom oba správní soudy žalobci přiznaly oprávnění brojit proti tomuto rozhodnutí správní žalobou upravenou v § 65 odst. 1 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s.“), přestože v souladu se zněním § 94 odst. 2 zákona č. 258/2000 Sb. žalobce nebyl účastníkem správního řízení, v němž bylo toto rozhodnutí vydáno.

4. Po právním posouzení uvedených skutkových zjištění, které vycházelo z aplikace ustanovení § 1 odst. 1, § 2, § 3 odst. 1, § 5 a § 7 odst. 1 a 2 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „OdpŠk“), jakož i z aplikace § 94 odst. 2 a 3 zákona č. 258/2000 Sb. a § 65 odst. 1 a 2 s. ř. s., dospěl soud prvního stupně k závěru, že podané žalobě nelze vyhovět. Žalobcům totiž nespědí aktivní věcná legitimace k uplatnění vzneseného nároku, nebyli-li v souladu s § 94 odst. 2 zákona č. 258/2000 Sb. účastníky správního řízení, v němž bylo nezákonné rozhodnutí vydáno, a jako s účastníky tohoto řízení s nimi ani jednáno být nemělo. Nic na tom nemění ani následné účastenství žalobce a) v řízení o podané správní žalobě, neboť se již jednalo o jiné řízení, než v jakém bylo nezákonné rozhodnutí vydáno. Žalobkyně b) se nadto ani řízení o správní žalobě sama neúčastnila. Za současného konstatování, že se již soud prvního stupně za popsání stavu dalšími podmínkami vzniku odpovědnosti žalované za tvrzenou újmu blíže nezabýval, pak tento soud nad rámec přijatého závěru vyslovil též své přesvědčení o absenci vztahu příčinné souvislosti mezi touto újmou a předmětným nezákonným rozhodnutím.

5. K odvolání žalobců poté ve věci rozhodoval Městský soud v Praze jako soud odvolací, který v záhlaví označeným rozsudkem rozsudek soudu prvního stupně jako věcně správný potvrdil (výrok I rozsudku odvolacího soudu) a žalobce zavázal k náhradě nákladů odvolacího řízení (výrok II rozsudku odvolacího soudu).

6. Odvolací soud, aniž doplňoval dokazování, vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, která zhodnotil jako správná a postačující. Následně přisvědčil též právním závěrům, jež na jejich podkladě soud prvního stupně učinil, uzavřel-li, že v posuzovaném případě nebyla splněna podmínka vzniku tvrzené odpovědnosti žalované upravená v § 7 odst. 1 OdpŠk, která spočívá v účastenství žalobců v řízení, v němž bylo újmu působící nezákonné rozhodnutí vydáno.

II. Dovolání a vyjádření k němu

7. Rozsudek odvolacího soudu napadli oba žalobci včasným dovoláním.

8. Přípustnost podaného dovolání dovozují předně ze skutečnosti, že napadené rozhodnutí závisí na posouzení otázky hmotného práva, která dosud nebyla v rozhodovací praxi dovolacího soudu řešena. Tato otázka, kterou dle názoru žalobců odvolací soud nesprávně právně posoudil, se týká aktivní věcné legitimace k náhradě nemajetkové újmy ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb., a to v případě osoby, která podle zákona č. 258/2000 Sb. sice nebyla účastníkem řízení, v němž bylo nezákonné rozhodnutí vydáno, tímto rozhodnutím však bylo zasaženo do jejích veřejných subjektivních práv. V obecné rovině se pak odvolací soud měl svým závěrem o tom, že se náhrady škody způsobené nezákonným rozhodnutím nemůže domáhat žádná jiná osoba, než účastník řízení ve věci samé, též odchýlit od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu představované rozsudkem ze dne 28. 8. 2012, sp. zn. [30 Cdo 1019/2012](#), ze dne 26. 11. 2009, sp. zn. [25 Cdo 109/2008](#), ze dne 26. 8. 2014, sp. zn. [30 Cdo 2767/2013](#), a ze dne 13. 4. 2011, sp. zn. [28 Cdo 542/2011](#), jakož i od judikatury Ústavního soudu, kterou reprezentují nálezy ze dne 30. 4. 2002, sp. zn. [Pl. ÚS 18/01](#), ze dne 29. 11. 2007, sp. zn. [I. ÚS 1628/07](#), a ze dne 9. 7. 2009, sp. zn. [II. ÚS 1774/08](#). Naopak závěry, jež plynou z judikatury, kterou odvolací soud v napadeném rozhodnutí citoval, nejsou podle přesvědčení žalobců na posuzovaný případ aplikovatelné, neboť řešily případy, v nichž vedle osoby, která se náhrady škody podle zákona č. 82/1998 Sb. domáhala, byť jí tento předpis aktivní věcnou legitimaci nepřiznával, existoval též další subjekt, kterému předmětný nárok svědčil. O takový případ se však nyní nejedná, neboť účastníkem řízení, v němž bylo nezákonné rozhodnutí vydáno, mohl být dle speciální právní úpravy vtělené do § 94 odst. 2 zákona č. 258/2000 Sb. pouze žadatel, tj. Správa a údržba silnic Jihomoravského kraje, příspěvková organizace kraje, zatímco dalším osobám byla účast na tomto řízení odepřena, byť i ony mohly být vydaným rozhodnutím na svých právech dotčeny a mohly se z tohoto důvodu též domáhat jeho následného soudního přezkumu. Odvolací soud tak pro daný typ řízení svým závěrem fakticky vyprázdnil a odepřel právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím, čímž v souladu s výše zmíněnou náleзовou judikaturou Ústavního soudu, jakož i s nálezem Ústavního soudu ze dne 8. 10. 2019, sp. zn. [IV. ÚS 2287/18](#), omezil rozsah základního práva zaručeného čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

9. Dovolatelé se dále domnívají, že je podané dovolání přípustné také ve vztahu k otázce, zda žalovaná odpovídá, z pohledu splnění podmínky spočívající v existenci vztahu příčinné souvislosti, za újmu způsobenou předmětným nezákonným rozhodnutím, pokud již v době před jeho vydáním docházelo v dotčené lokalitě k dlouhodobému překračování nejvyšších přípustných limitů hlukové zátěže. Ani tato otázka totiž dle jejich názoru nebyla v rozhodování Nejvyššího soudu dosud řešena.

10. Žalobci proto navrhli, aby dovolací soud napadené rozhodnutí odvolacího soudu, stejně jako i jemu předcházející rozsudek soudu prvního stupně, zrušil a věc vrátil prvostupňovému soudu k dalšímu řízení.

11. Žalovaná se ve svém vyjádření k podanému dovolání vyslovila pro jeho odmítnutí, popř. zamítnutí. Ztotožnila se přitom se závěrem odvolacího soudu o absenci aktivní věcné legitimace žalobců, jenž dle jejího názoru plně vyhovuje aktuální ustálené judikatuře Nejvyššího soudu i Ústavního soudu. V této souvislosti poukázala na usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 2. 2018, sp. zn. [IV. ÚS 3402/17](#), podle kterého současná právní úprava představovaná zákonem č. 82/1998 Sb. ústavním garancím neodporuje, a to ani tím, že aktivní legitimaci k odškodnění újmy (škody) omezuje na účastníky řízení. Žalobcům však postavení účastníků řízení, v němž bylo nezákonné rozhodnutí vydáno, zákon č. 258/2000 Sb. nepřiznává. Nic na tom nemění ani skutečnost, že správní soudy shledaly aktivní legitimaci žalobce k podání žaloby proti předmětnému rozhodnutí, a to podle § 65 odst. 1 s. ř. s. Kromě toho žalobci předmětným rozhodnutím nebyli ani nikterak poškozeni, když, jak uvedl soud prvního stupně, v posuzovaném případě není dána ani příčinná souvislost mezi namítanou újmou a tímto rozhodnutím, neboť míra hluku se před vydáním protihlukové výjimky, po jejím vydání a ani po jejím zrušení nezměnila. Žalovaná rovněž připomněla, že žalobci se již v minulosti domáhali náhrady újmy, jež jim měla být způsobena nesprávným úředním postupem spočívajícím mj. v tom, že příslušná krajská hygienická stanice nepozastavila provoz na dálnici D1 a na pozemní komunikaci II. třídy č. 1, přičemž v této věci již Nejvyšší soud svým usnesením ze dne 19. 5. 2021, sp. zn. [30 Cdo 2985/2020](#), dovolání žalobců odmítl. Taktéž zpochybnila, že by v místě bydliště žalobců skutečně k překračování hygienických limitů hluku docházelo, a dodala, že po zrušení rozhodnutí Krajské hygienické stanice Jihomoravského kraje vzala Správa a údržba silnic Jihomoravského kraje, příspěvková organizace kraje, svým podáním ze dne 6. 8. 2018 svou žádost o vydání časově omezeného povolení zpět, a to s poukazem na měření, které v dané lokalitě proběhlo v květnu 2017 s výsledkem, že překročení příslušných hygienických limitů hluku zde zjištěno nebylo. Za zcela mylné přitom žalovaná označila tvrzení žalobců, podle kterého by nevydání rozhodnutí o „hlukové výjimce“ mělo mít za následek povinnost dotčené krajské hygienické stanice pozastavit provoz zdroje hluku do doby odstranění závady, tedy do doby, kdy budou hlukové limity v místě bydliště žalobců prokazatelně dodržovány, a závěrem dodala, že žalobci v řízení neprokázali ani vznik nemajetkové újmy, kterou též nikterak nekonkretizovali, přičemž výši požadovaného přiměřeného zadostiučinění řádně neodůvodnili.

III.

Přípustnost dovolání

12. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 30. 9. 2017 (viz čl. II bod 2 zákona č. 296/2017 Sb.), dále jen „o. s. ř.“.

13. Dovolání bylo podáno včas a osobami k tomu oprávněnými, a to za splnění podmínky povinného zastoupení podle § 241 odst. 1 a 4 o. s. ř. Zároveň toto dovolání obsahuje všechny náležitosti vyžadované § 241a odst. 2 o. s. ř. Nejvyšší soud se proto dále zabýval jeho přípustností.

14. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže to zákon připouští.

15. Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

16. Ve vztahu k otázce, zda stát odpovídá, z pohledu naplnění podmínky existence vztahu příčinné souvislosti mezi nezákonným rozhodnutím a vznikem tvrzené újmy, také za nemajetkovou újmu, jež byla rozhodnutím vydaným podle § 31 odst. 1 zákona č. 258/2000 Sb. způsobena za situace, kdy již před vydáním tohoto rozhodnutí docházelo v dotčené lokalitě k dlouhodobému překračování nejvyšších přípustných limitů hlukové zátěže, tj. ve vztahu k otázce, jež dle dovolatelů nebyla v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu dosud vyřešena, nelze přípustnost podaného dovolání ve smyslu § 237 o. s. ř. dovodit. Odvolací soud se totiž v napadeném rozhodnutí řešením této otázky nezabýval (jak ostatně též sám uvedl v bodě 9 odůvodnění svého rozhodnutí), pročež dovolací námítka, které žalobci v souvislosti s uvedenou otázkou vznesli, stejně jako judikatura Nejvyššího soudu, z níž v této souvislosti citovali, dopadají na právní závěr, který odvolací soud podle odůvodnění napadeného rozhodnutí neučinil, a s jeho právním posouzením věci se tudíž míjejí (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 1999, sp. zn. [2 Cdon 808/97](#), uveřejněné pod číslem 27/2001 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek).

17. Otázka, zda se náhrady nemajetkové újmy způsobené nezákonným rozhodnutím vydaným podle § 31 odst. 1 zákona č. 258/2000 Sb. může domáhat ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb. také osoba, která o vydání tohoto rozhodnutí nežádala a nebyla tak v souladu s § 94 odst. 2 zákona č. 258/2000 Sb. účastníkem správního řízení, v němž bylo toto rozhodnutí vydáno, byť bylo tímto nezákonným rozhodnutím zasaženo do jejích veřejných subjektivních práv, pak v případě žalobkyně b) přípustnost podaného dovolání ve smyslu § 237 o. s. ř. rovněž nezakládá. Uzavřel-li odvolací soud na základě získaných skutkových zjištění, podle kterých žalobkyně b) nebyla účastníkem zmíněného správního řízení a ani jako s jeho účastníkem s ní v tomto řízení jednáno být nemělo, přičemž mezi účastníky řízení nefigurovala ani v následném řízení, které bylo vedeno o podané správní žalobě, že žalobkyni b) vzhledem ke znění § 7 odst. 1 Odpšk aktivní věcná legitimace k náhradě požadované nemajetkové újmy za uvedeného stavu nespovídá, se totiž při řešení této otázky od ustálené judikatury Nejvyššího soudu (jakož i Ústavního soudu) neodchýlil (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2013, sp. zn. [30 Cdo 2396/2012](#), uveřejněný pod č. 71/2013 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, či žalobci zmíněný rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2014, sp. zn. [30 Cdo 2767/2013](#), a dále usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 11. 2012, sp. zn. [28 Cdo 2855/2012](#), proti němuž podanou ústavní stížnost Ústavní soud odmítl usnesením ze dne 26. 9. 2013, sp. zn. [I. ÚS 267/13](#), jakož i usnesení Ústavního soudu ze dne 29. 7. 2008, sp. zn. [I. ÚS 216/07](#) – blíže je o této judikatuře pojednáno v další části odůvodnění tohoto rozhodnutí).

18. Ve vztahu k žalobkyni b) proto Nejvyšší soud podané dovolání podle § 243c odst. 1, 2 o. s. ř. odmítl.

19. Dovolání je však přípustné pro řešení poslední uvedené otázky v části, jež se týká žalobce a), který, na rozdíl od žalobkyně b), byl účastníkem řízení vedeného před správním soudem, a to v postavení žalobce. Otázka, zda osoba, která sice nebyla účastníkem správního řízení, v němž bylo nezákonné rozhodnutí vydáno, avšak vzhledem k zásahu tohoto rozhodnutí do jejích subjektivních práv jí bylo postavení účastníka řízení přiznáno v posléze vedeném řízení o správní žalobě, kterou tato osoba proti předmětnému rozhodnutí podala, splnila podmínku upravenou v § 7 odst. 1 OdpŠk, totiž dosud nebyla v judikatuře Nejvyššího soudu vyřešena.

IV.

Důvodnost dovolání

20. Dovolání žalobce a) je důvodné.

21. Podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) má každý právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem (odstavec 3). Podmínky a podrobnosti upravuje zákon (odstavec 4).

22. Podle § 1 odst. 1 OdpŠk stát odpovídá za podmínek stanovených tímto zákonem za škodu způsobenou při výkonu státní moci.

23. Podle § 5 OdpŠk stát odpovídá za podmínek stanovených tímto zákonem za škodu, která byla způsobena a) rozhodnutím, jež bylo vydáno v občanském soudním řízení, ve správním řízení, v řízení podle soudního řádu správního nebo v řízení trestním, b) nesprávným úředním postupem.

24. Podle § 7 OdpŠk právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím mají účastníci řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí, z něhož jim vznikla škoda (odstavec 1). Právo na náhradu škody má i ten, s nímž nebylo jednáno jako s účastníkem řízení, ačkoliv s ním jako s účastníkem řízení jednáno být mělo (odstavec 2).

25. Podle § 8 OdpŠk nárok na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím lze, není-li dále stanoveno jinak, uplatnit pouze tehdy, pokud pravomocné rozhodnutí bylo pro nezákonnost zrušeno nebo změněno příslušným orgánem. Rozhodnutím tohoto orgánu je soud rozhodující o náhradě škody vázán (odstavec 1). Byla-li škoda způsobena nezákonným rozhodnutím vykonatelným bez ohledu na právní moc, lze nárok uplatnit i tehdy, pokud rozhodnutí bylo zrušeno nebo změněno na základě řádného opravného prostředku (odstavec 2). Nejde-li o případy zvláštního zřetele hodné, lze nárok na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím přiznat pouze tehdy, pokud poškozený využil v zákonem stanovených lhůtách všech procesních prostředků, které zákon poškozenému k ochraně jeho práva poskytuje; takovým prostředkem se rozumí řádný opravný prostředek, mimořádný opravný prostředek, vyjma návrhu na obnovu řízení, a jiný procesní prostředek k ochraně práva, s jehož uplatněním je spojeno zahájení soudního, správního nebo jiného právního řízení, nebo návrh na zastavení exekuce (odstavec 3).

26. Odvolacímu soudu je namístě zcela přisvědčit v závěru, že náhradu škody či nemajetkové újmy způsobené nezákonným rozhodnutím lze v souladu s ustanovením § 7 OdpŠk přiznat pouze tomu, kdo byl účastníkem řízení, v němž bylo nezákonné rozhodnutí vydáno, nebo tomu, kdo tímto účastníkem sice nebyl, avšak s ním jako účastníkem příslušného řízení jednáno být mělo.

27. Nejvyšší soud se otázkou aktivní legitimace k náhradě škody způsobené nezákonným rozhodnutím a s tím spjatým zákonným požadavkem na účastenství v řízení zabýval opakovaně. V rozsudku ze dne 24. 4. 2013, sp. zn. [30 Cdo 2396/2012](#), publikovaném pod č. 71/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, přitom uvedl, že zákon č. 82/1998 Sb. blíže účastníka řízení (jde o legislativní zkratku zahrnující různé způsoby označení osob vystupujících v celé řadě řízení) nedefinuje a spoléhá v tomto směru na jednotlivé procesní předpisy, které obsahují vlastní definice osob účastných na řízení, a jsou tak rozhodující pro vymezení oprávněné osoby podle tohoto ustanovení.

28. V rozsudku ze dne 26. 8. 2014, sp. zn. [30 Cdo 2767/2013](#), pak Nejvyšší soud shrnul judikaturu vztahující se k uvedené otázce, přičemž konstatoval, že: „v některých případech mají postavení účastníka ve smyslu § 7 OdpŠk i osoby, které nejsou procesním předpisem považovány za účastníky řízení *stricto sensu*. Jedná se o osoby, o jejichž právech a povinnostech se v určité dílčí fázi řízení rozhoduje (svědci, znalci, tlumočníci, osoby, kterým byla při dokazování uložena určitá povinnost), eventuálně osoby oprávněné v určité fázi řízení činit návrhy či podávat opravné prostředky (příbuzní obžalovaného, léčebný ústav, výchovné zařízení, zájmové sdružení občanů apod.; srov. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2009, sp. zn. [25 Cdo 4768/2007](#), uveřejněný pod číslem 99/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, a ze dne 28. 8. 2012, sp. zn. [30 Cdo 1019/2012](#)). Za účastníka řízení ve smyslu § 7 OdpŠk je tak například nutno považovat manželku obviněného, která využila svého práva podle § 37 odst. 1 trestního řádu, zvolila manželovi obhájce a po zastavení trestního stíhání manžela uplatnila nárok na náhradu škody odpovídající jí vynaloženým nákladům nutné obhajoby (srov. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2009, sp. zn. [25 Cdo 4768/2007](#), a ze dne 26. 11. 2009, sp. zn. [25 Cdo 109/2008](#)).“ Ve stejném rozhodnutí pak dovolací soud též vysvětlil, že ustanovení § 7 OdpŠk není samoučelné, ale reflektuje skutečnost, že mezi státem a osobami, jež nejsou ve smyslu tohoto ustanovení účastníky řízení, ve kterém bylo vydáno nezákonné rozhodnutí, není dán veřejnoprávní vztah. Škoda při výkonu veřejné moci přitom vzniká z veřejnoprávního vztahu (ostatně proto je úprava odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci vyčleněna z občanského zákoníku – srov. důvodovou zprávu k návrhu zákona č. 82/1998 Sb.). Tytéž závěry Nejvyšší soud zopakoval např. v rozsudku ze dne ze dne 11. 9. 2019, sp. zn. [30 Cdo 1642/2018](#).

29. V uvedené souvislosti se judikatura Nejvyššího soudu i Ústavního soudu opakovaně vyjádřila též k otázce, zda v případech, kdy byla nezákonným rozhodnutím dotčena osoba, která nebyla účastníkem řízení, v němž bylo nezákonné rozhodnutí vydáno, zakládá nemožnost této osoby vznést nárok na náhradu škody v intencích zákona č. 82/1998 Sb. porušení čl. 36 odst. 3 Listiny. Poukázat lze na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2006, sp. zn. [25 Cdo 2632/2005](#), a na něj navazující usnesení Ústavního soudu ze dne 29. 7. 2008, sp. zn. [I. ÚS 216/07](#), nebo na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 11. 2012, sp. zn. [28 Cdo 2855/2012](#), a navazující usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 9. 2013, sp. zn. [I. ÚS 267/13](#). Z těchto rozhodnutí mj. plyne, že Listina základních práv a svobod přímý

nárok na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem nezakládá. Stanoví totiž, že podmínky a podrobnosti odpovědnosti státu za takto způsobenou škodu upravuje zákon (čl. 36 odst. 3, 4 Listiny), kterým je právě zákon č. 82/1998 Sb. Ustanovení čl. 36 odst. 3 Listiny tedy přiznává nárok na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem pouze za splnění zákonem stanovených obecných podmínek, mezi něž náleží rovněž podmínka aktivní věcné legitimace poškozeného ve smyslu ustanovení § 7 odst. 1 Odpšk.

30. Judikatura Ústavního soudu však současně zdůrazňuje, že zvláštní zákon předvídaný v čl. 36 odst. 4 Listiny nemůže samotný ústavně zakotvený nárok na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím státního orgánu či veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem anulovat (negovat), byť „pouze“ v jeho dílčím aspektu. Jinými slovy, tento zvláštní zákon nemůže popřít předmětné ústavně zaručené základní právo, a to nejen jako celek, ale ani jeho dílčí komponenty, aby fakticky nedošlo k vyprázdnění tohoto základního práva při použití jeho zákonného provedení. Zákonu je svěřena toliko úprava podmínek a podrobností realizace již ústavně zakotveného práva, které vychází z principu ochrany práv každého, kdo byl poškozen nezákonným rozhodnutím státního orgánu či veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem. Z hlediska ochrany základních práv a svobod je ovšem nezbytné, aby jednotlivé podmínky, za nichž je možné se soudní ochrany domáhat, sledovaly legitimní cíl a byly vůči tomuto cíli přiměřené (viz nálezy Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2014, sp. zn. [II. ÚS 1430/13](#), ze dne 24. 7. 2014, sp. zn. [I. ÚS 1744/12](#), ze dne 5. 5. 2015, sp. zn. [II. ÚS 3005/14](#), nebo ze dne 14. 11. 2017, sp. zn. [I. ÚS 3391/15](#), a dále IŠTVÁNEK, F., SIMON, P., KORBEL, F. Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, s. 77).

31. V duchu uvedených principů tak judikatura, stejně jako odborná literatura, dovodily odpovědnost státu za škodu způsobenou též nezákonným opatřením obecné povahy, které bylo pro tuto nezákonnost v přezkumném řízení nebo v rámci správního soudnictví zrušeno. Navzdory tomu, že zde nebylo možné uvažovat o účastenství poškozeného v řízení, v němž by bylo takovéto opatření vydáno, skutečnost, že toto opatření zasáhlo do jeho subjektivních práv, jakož i to, že dotčený subjekt posléze využil právním řádem nabízené možnosti se proti takovému opatření bránit a docílit tak jeho zrušení pro nezákonnost, stejně jako to, že mezi institutem rozhodnutí a institutem opatření obecné povahy panuje silná vazba, se odrazilo právě v uvedeném závěru (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. [25 Cdo 3444/2013](#), uveřejněný pod číslem 89/2016 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 8. 2017, sp. zn. [30 Cdo 3292/2015](#), nebo SIMON, P. Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 123 až 126, a dále IŠTVÁNEK, F., SIMON, P., KORBEL, F. Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, s. 180 až 181).

32. V posuzovaném případě žalobce a) dovozuje odpovědnost žalované za tvrzenou újmu nikoliv z existence nezákonného opatření obecné povahy, nýbrž z nezákonného rozhodnutí vydaného podle § 31 odst. 1 zákona 258/2000 Sb., podle jehož první věty pokud při používání, popřípadě provozu zdroje hluku nebo vibrací, s výjimkou hluku z leteckého provozu,

nelze z vážných důvodů hygienické limity dodržet, může osoba zdroj hluku nebo vibrací provozovat jen na základě povolení vydaného na žádost této osoby příslušným orgánem ochrany veřejného zdraví. Určitou podobnost s první zmíněnou situací zde však lze vysledovat, když žalobce a) nemohl být v závislosti na právní úpravě vtělené do § 94 odst. 2 věty první zákona č. 258/2000 Sb. formálně účastníkem řízení, které ve vydání nezákonného rozhodnutí vyústilo (účastníkem tohoto řízení byl pouze subjekt, který o vydání rozhodnutí žádal), byl však tímto rozhodnutím dotčen na svých subjektivních právech, pročež mu bylo prostřednictvím § 65 odst. 1 s. ř. s. umožněno toto rozhodnutí napadnout žalobou ve správním soudnictví, a být tak účastníkem řízení vedeného před správním soudem, jež následně vyústilo ve zrušení dotčeného rozhodnutí pro jeho nezákonnost (k možnosti podání žaloby podle § 65 odst. 1 s. ř. s., která není podmíněna předchozím účastenstvím žalobce ve správním řízení, nýbrž tím, že žalobce tvrdí, že napadeným rozhodnutím bylo zasaženo do jeho subjektivních práv, což, má-li být s touto žalobou úspěšný, též v řízení prokáže, srov. blíže např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 2. 2011, sp. zn. [2 Afs 4/2011](#), ze dne 24. 7. 2015, sp. zn. [2 As 37/2015](#), nebo ze dne 2. 5. 2019, sp. zn. [7 As 308/2018](#), a dále KÜHN, Z., KOCOUREK, T. aj. Soudní řád správní. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2019, komentář k § 65 s. ř. s.). Ve světle judikatorních závěrů, jež byly vyloženy v předchozích bodech odůvodnění tohoto rozhodnutí, tak za popsane situace Nejvyšší soud oproti odvolacímu soudu nenalézá dostatečnou oporu pro odepření důvodnosti vzneseného nároku žalobce a) jen pro samotné nesplnění podmínky upravené v § 7 odst. 1 OdpŠk, jež je dovozováno ze znění § 94 odst. 2 věty první zákona č. 258/2000 Sb. bez zohlednění účasti žalobce a) v následujícím řízení o správní žalobě, má-li se současně jednat o závěr přijatelný i z pohledu čl. 36 odst. 3 Listiny.

33. Nejvyšší soud tedy dospěl k závěru, že žalobce a), přestože podle § 94 odst. 2 věty první zákona č. 258/2000 Sb. nemohl být účastníkem správního řízení, jež vyústilo ve vydání nezákonného rozhodnutí vydaného podle § 31 odst. 1 téhož zákona, podmínku upravenou v § 7 odst. 1 OdpŠk splňuje, byl-li na základě vlastní žaloby podané proti předmětnému rozhodnutí podle § 65 odst. 1 s. ř. s. účastníkem řízení vedeného před správním soudem, v němž bylo toto rozhodnutí pro svou nezákonnost následně zrušeno.

34. Právní posouzení dané věci odvolacím soudem je tedy v části, jež se tohoto žalobce týká, nesprávné a současně neúplné, dospěl-li tento soud k závěru, že žalobě nelze vyhovět z důvodu nesplnění zmíněné podmínky, pročež se dalšími podmínkami vzniku odpovědnosti žalované za tvrzenou nemajetkovou újmu spočívajícími ve vzniku této újmy a v existenci vztahu příčinné souvislosti mezi touto újmou a nezákonným rozhodnutím již nezabýval. Dovolací soud proto rozsudek odvolacího soudu podle § 243e odst. 1 o. s. ř. v dotčené části zrušil. S ohledem na to, že důvody, pro které bylo rozhodnutí odvolacího soudu zrušeno, platí také na rozhodnutí soudu prvního stupně (závěr o nedostatku vztahu příčinné souvislosti tento soud vyslovil pouze *obiter dictum*), dovolací soud zrušil i toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

35. Soudy nižších stupňů jsou ve smyslu § 243g odst. 1 části první věty za středníkem o. s. ř. ve spojení s § 226 o. s. ř. nyní vázány právním názorem dovolacího soudu, jenž byl v tomto rozsudku vysloven. V následujícím řízení se proto zaměří na posouzení dalších podmínek vzniku odpovědnosti žalované za tvrzenou nemajetkovou újmu, jejichž naplnění je pro závěr

o důvodnosti vzneseného nároku žalobce a) rovněž nezbytné (viz předchozí bod odůvodnění tohoto rozhodnutí).

36. O náhradě nákladů řízení včetně nákladů řízení dovolacího ve vztahu mezi žalobcem a) a žalovanou rozhodne soud v novém rozhodnutí o věci (§ 243g odst. 1 věta druhá o. s. ř.).

č. 34

Exekuční návrh spojený s exekučním titulem, který nikdy nevznikl [se seznamem přihlášených pohledávek vzešlým z konkursního řízení vedeného podle zákona o konkursu a vyrovnání ohledně pohledávky, kterou dlužník (úpadce) výslovně popřel], nemá za následek stavení běhu promlčecí doby určené pro „vykonatelné pohledávky“ bez zřetele k tomu, zda exekuční soud podle takového (domnělého) „exekučního titulu“ exekuci (nesprávně) nařídil.

Insolvenční řízení, Exekuční titul, Promlčení

§ 20 odst. 8, § 23 odst. 1, § 45 odst. 2 ZKV ve znění do 31. 12. 2007, § 173 odst. 4, § 191 odst. 2, § 198 IZ. ve znění do 31. 5. 2019, § 3036 o. z., § 112 obč. zák., § 16 zákona č. 592/1992 Sb. ve znění do 30. 11. 2011

č. 34

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2022, sen. zn. 29 ICdo 107/2020, ECLI:CZ:NS:2022:29.ICDO.107.2020.3

Nejvyšší soud k dovolání prvního žalovaného zrušil rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 21. 5. 2020, a rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 26. 3. 2019, a věc vrátil Krajskému soudu v Brně k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem ze dne 26. 3. 2019, č. j. (74) 32 ICm 2516/2016-92, Krajský soud v Brně (dále jen „insolvenční soud“ nebo „konkursní soud“):

[1] Určil, že „hromadná pohledávka“ žalobce (C. F. LTD.) ve výši 2.057.254 Kč přihlášená do insolvenčního řízení vedeného u něj na majetek dlužníka (J. J.) je po právu (bod I. výroku).

[2] Určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (bod II. výroku).

2. Insolvenční soud – vycházející z ustanovení § 3036 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „o. z.“), z ustanovení § 16 zákona č. 592/1992 Sb., o pojistném na veřejné zdravotní pojištění, a z ustanovení § 197 odst. 2 a § 198 odst. 1 a 2 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona) – dospěl po provedeném dokazování k následujícím závěrům:

3. Platby pojistného na všeobecné zdravotní pojištění mají charakter daní. Podle rozhodnutí Nejvyššího správního soudu sp. zn. [3 Ads 24/2008](#) [jde o rozsudek ze dne 6. 8. 2008, který je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího správního soudu zmíněná níže) dostupný na webových stránkách Nejvyššího správního soudu] o promlčení v soukromoprávním smyslu

jde v předpisech práva veřejného pouze tehdy, určuje-li takový předpis, že správní orgán přihlíží k promlčení jen k námitce účastníka řízení; jinak je tím *de facto* míněna prekluze, k níž správní orgán přihlíží z úřední povinnosti. Pětiletá lhůta k předepsání a vymáhání pojistného na zdravotní pojištění upravená v § 16 zákona č. 592/1992 Sb. je tedy podle insolvenčního soudu lhůtou prekluzivní, která se přerušuje provedením úkonu směřujícího k vyměření či vybrání dlužného pojistného (a začíná běžet nová prekluzivní lhůta). Žaloba je tudíž důvodná, neboť právo žalobce neprekludovalo.

4. Ohledně pohledávek, jichž se týká požadované určení, běželo v době, kdy je právní předchůdci žalobce přihlásili do konkursu vedeného na majetek dlužníka u konkursního soudu pod sp. zn. 24 K 5/2004, exekuční řízení (na základě nařízených exekucí, jež přerušily běh prekluzivních lhůt).

5. Konkursní řízení vedené na majetek dlužníka pravomocně skončilo 12. 1. 2008 zrušením konkursu po splnění rozvrhového usnesení. Od tohoto okamžiku začala běžet nová pětiletá prekluzivní lhůta pro vymáhání pohledávek vůči dlužníku.

6. Usnesením ze dne 22. 9. 2010, č. j. 8 EXE 4141/2010-45, které nabylo právní moci dne 8. 7. 2011, nařídil Okresní soud ve Znojmě (dále jen „exekuční soud“) exekuci k vymožení předmětných pohledávek vůči dlužníku na základě vykonatelného seznamu přihlášených pohledávek vzešlého z označeného konkursního řízení. Od pravomocného skončení konkursního řízení tak dosud neuplynula prekluzivní lhůta (přerušila se usnesením o nařízení exekuce a exekuční řízení dosud formálně běží). Pohledávky přihlášené do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka dne 21. 4. 2016 tedy neprekludovaly.

7. K odvolání prvního žalovaného (Mgr. et Mgr. J. P., jako insolvenčního správce dlužníka) i druhého žalovaného (dlužníka) Vrchní soud v Olomouci rozsudkem ze dne 21. 5. 2020:

[1] Potvrdil rozsudek insolvenčního soudu (první výrok).

[2] Určil, že žalobce a první žalovaný vůči sobě nemají právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

[3] Uložil druhému žalovanému zaplatit žalobci na náhradě nákladů odvolacího řízení do 3 dnů od právní moci rozhodnutí částku 7.664 Kč (třetí výrok).

8. Odvolací soud – vycházejí z ustanovení § 16 odst. 2 zákona č. 592/1992 Sb., z ustanovení § 112 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „obč. zák.“), a z ustanovení § 268 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“) – dospěl po přezkoumání napadeného rozhodnutí k následujícím závěrům:

9. Insolvenční soud správně vycházel z ustanovení § 16 odst. 2 zákona č. 592/1992 Sb. (ve znění účinném do 31. 12. 2007), nesprávně však vyložil povahu lhůty (jako lhůty prekluzivní). Podle „rozhodnutí“ Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2011, sp. zn. [20 Cdo 5031/2009](#) [jde o usnesení, které je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupné na webových stránkách Nejvyššího soudu], při absenci bližší úpravy promlčení v ustanovení § 16 odst. 2 zákona č. 592/1992 Sb. je třeba obsah tohoto pojmu vykládat analogicky podle ustanovení § 100 až 114 obč. zák., jakožto obecného předpisu

upravujícího institut promlčení, což platí i ohledně běhu promlčecí lhůty. Podle „rozhodnutí“ Nejvyššího soudu ze dne 27. března 2014, sp. zn. [30 Cdo 4337/2013](#) (jde o usnesení), protože ustanovení § 16 odst. 2 zákona č. 592/1992 Sb. v rozhodném znění pro vymáhání pojistného neobsahuje v tomto směru zvláštní úpravu, je třeba použít ustanovení § 112 věty druhé obč. zák. o stavení běhu promlčecí doby v případě řádného pokračování v zahájeném řízení.

10. Podle „rozhodnutí“ Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2006, sp. zn. [20 Cdo 2219/2005](#) (jde o usnesení), se ustanovení § 112 věty druhé obč. zák. vztahuje i na běh promlčecí doby k vymáhání práva na pojistné a penále na všeobecné zdravotní pojištění.

11. Dále odvolací soud vyšel z rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. 10. 2012, sp. zn. [20 Cdo 4361/2011](#) (jde o usnesení), dle kterého stavení běhu promlčecí doby ve smyslu § 112 obč. zák. zajišťuje ochranu věřiteli, který uplatní v promlčecí době právo u soudu nebo u jiného příslušného orgánu a v zahájeném řízení řádně pokračuje, v tom smyslu, že promlčecí doba od tohoto uplatnění práva po dobu řízení neběží. Za uplatnění práva, jež bylo pravomocně přiznáno, se považuje i podání návrhu na výkon rozhodnutí či exekuci. Je-li takový návrh podán, pak po dobu exekučního řízení, v němž je řádně pokračováno, promlčecí doba neběží; je-li návrh na nařízení výkonu rozhodnutí či exekuce podán opakovaně, pak při splnění podmínky řádného pokračování v řízení dochází k dalšímu (opakovanému) stavení lhůty. Ve svém důsledku to znamená, že promlčecí doba pro uplatnění vymáhané pohledávky se prodlužuje o dobu, po kterou došlo ke stavení promlčecí doby.

12. Pohledávka původně náležející Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky (dále jen „zdravotní pojišťovna č. 1“) [dále též jen „dílčí pohledávka č. 1“] byla pravomocně přiznána platebními výměry, které nabyly právní moci 23. 5. 2002. Dne 25. 2. 2004 ji tento věřitel uplatnil přihláškou v konkursním řízení, čímž došlo ke stavení běhu promlčecí lhůty, jejíž běh pokračoval od 12. 1. 2008, kdy skončil konkurs na majetek dlužníka.

13. Pohledávka původně náležející Vojenské zdravotní pojišťovně (dále jen „zdravotní pojišťovna č. 2“) [dále též jen „dílčí pohledávka č. 2“] představovala penále za dobu od 1. 7. 2003 do 5. 2. 2004. Dne 3. 3. 2004 ji tento věřitel uplatnil přihláškou v konkursním řízení, čímž došlo ke stavení běhu promlčecí lhůty, jejíž běh pokračoval od 12. 1. 2008.

14. Pohledávka původně náležející Hutnické zdravotní pojišťovně (dále jen „zdravotní pojišťovna č. 3“) [dále též jen „dílčí pohledávka č. 3“] byla zčásti pravomocně přiznána platebním výměrem ze dne 25. 6. 2002 a zčásti částečně představuje nedoplatek pojistného za dobu do 5. 2. 2004. Dne 9. 3. 2004 ji tento věřitel uplatnil přihláškou v konkursním řízení, čímž došlo ke stavení běhu promlčecí lhůty.

15. Pohledávka původně náležející Zdravotní pojišťovně Ministerstva vnitra (dále jen „zdravotní pojišťovna č. 4“) [dále též jen „dílčí pohledávka č. 4“] vyplývá z platebních výměrů, které nabyly právní moci dne 10. 6. 2002 a dne 3. 2. 2004. Dne 10. 3. 2004 ji tento věřitel uplatnil přihláškou v konkursním řízení, čímž došlo ke stavení běhu promlčecí lhůty.

16. Dále již mají pohledávky stejný osud, neboť 12. 1. 2008 (po zrušení konkursu) pokračoval běh promlčecí lhůty až do 10. 6. 2010, kdy byl ohledně nich podán exekuční návrh (čímž opět došlo ke stavení běhu promlčecí lhůty).

17. K námitce odvolatelů, že seznam přihlášených pohledávek vzešlý z konkursního řízení nemůže být pro tyto pohledávky exekucním titulem, jelikož dlužník ony pohledávky (v konkursu) popřel, odvolací soud uvádí, že podáním exekucního návrhu na základě seznamu přihlášených pohledávek žalobce uplatnil své právo u soudu, čímž došlo ke stavení běhu promlčecí lhůty. Jestliže žalovaní mínili, že seznam přihlášených pohledávek by neměl být exekucním titulem, pak měli podat návrh na zastavení výkonu rozhodnutí podle § 268 o. s. ř., což se nestalo (exekucní řízení stále probíhá a žalobce v něm řádně pokračuje, takže jeho zahájení musí mít za následek stavení promlčecí doby).

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 34

18. Proti rozsudku odvolacího soudu podal první žalovaný dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 o. s. ř. argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena, konkrétně otázky:

Je (může být) seznam přihlášených pohledávek exekucním titulem a lze pro něj nařídit exekuci pro pohledávku, kterou dlužník popřel?

19. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

20. V mezích uplatněného dovolacího důvodu má dovolatel za nesprávný názor soudů, že poté, co po skončení konkursního řízení na majetek dlužníka (12. 1. 2008) začala běžet nová pětiletá prekluzivní respektive promlčecí lhůta k vymáhání pohledávky proti dlužníku, učinil žalobce úkon (jímž je usnesení o nařízení exekuce na majetek dlužníka ze dne 22. 9. 2010), který měl za následek přetržení této lhůty. Dovolatel namítá, že nařízení exekuce je nezákonné, neboť neexistuje exekucní titul (výpis ze seznamu přihlášených pohledávek takovým titulem není, neboť dlužník pohledávku popřel).

III.

Přípustnost dovolání

21. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (v aktuálním znění) se podává z bodu 2., článku II, části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

22. Dovolání v dané věci je přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., když pro ně neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř., a v posouzení dovoláním předestřené právní otázky jde o věc dovolacím soudem beze zbytku neřešenou.

IV.

Důvodnost dovolání

23. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

24. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

25. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází. Pro právní posouzení věci jsou rozhodující následující skutková zjištění (z nichž vyšly oba soudy):

26. Usnesením ze dne 6. 2. 2004, č. j. 24 K 5/2004-37, konkursní soud prohlásil konkurs na majetek dlužníka.

27. Platebním výměrem ze dne 30. 1. 1997, č. 4145500040 (který nabyl právní moci 20. 2. 1997 a stal se vykonatelným 11. 3. 2002) [dále jen „platební výměr č. 1“], uložila zdravotní pojišťovna č. 1 dlužníku, aby zaplatil dlužné pojistné na veřejné zdravotní pojištění za své zaměstnance ve výši 231.621 Kč.

28. Platebním výměrem ze dne 10. 8. 1998, č. 4145900506 (který nabyl právní moci 22. 9. 1998 a stal se vykonatelným 9. 10. 1998) [dále jen „platební výměr č. 2“], uložila zdravotní pojišťovna č. 1 dlužníku, aby zaplatil dlužné pojistné na veřejné zdravotní pojištění za své zaměstnance ve výši 148.366 Kč.

29. Platebním výměrem ze dne 20. 12. 1999, č. 4249900952 (který nabyl právní moci 12. 1. 2000 a stal se vykonatelným 13. 1. 2000) [dále jen „platební výměr č. 3“], uložila zdravotní pojišťovna č. 1 dlužníku, aby zaplatil dlužné pojistné na veřejné zdravotní pojištění za své zaměstnance ve výši 10.789 Kč.

30. Platebním výměrem ze dne 10. 8. 1998, č. 2145900515 (který nabyl právní moci 22. 9. 1998 a stal se vykonatelným 9. 10. 1998) [dále jen „platební výměr č. 4“], uložila zdravotní pojišťovna č. 1 dlužníku, aby zaplatil dlužné penále z prodlení za platby pojistného na veřejné zdravotní pojištění za své zaměstnance ve výši 161.917 Kč.

31. Platebním výměrem ze dne 20. 12. 1999, č. 2149900951 (který nabyl právní moci 13. 1. 2000 a stal se vykonatelným 21. 1. 2001) [dále jen „platební výměr č. 5“], uložila zdravotní pojišťovna č. 1 dlužníku, aby zaplatil dlužné penále z prodlení za platby pojistného na veřejné zdravotní pojištění za své zaměstnance ve výši 4.832 Kč.

32. Platebním výměrem ze dne 3. 5. 2002, č. 2140200156 (který nabyl právní moci 23. 5. 2002 a stal se vykonatelným 8. 6. 2002) [dále jen „platební výměr č. 6“], uložila zdravotní pojišťovna

č. 1 dlužníku, aby zaplatil dlužné penále z prodlení za platby pojistného na veřejné zdravotní pojištění za své zaměstnance ve výši 845.819 Kč.

33. Platebním výměrem ze dne 3. 5. 2002, č. 4140200157 (který nabyl právní moci a stal se vykonatelným 23. 5. 2002) [dále jen „platební výměr č. 7“], uložila zdravotní pojišťovna č. 1 dlužníku, aby zaplatil dlužné pojistné na veřejné zdravotní pojištění za své zaměstnance ve výši 601.032 Kč.

34. Usnesením ze dne 26. 2. 2003, č. j. 15 E 1477/2002-4, které nabylo právní moci dne 11. 3. 2003, nařídil exekuční soud výkon rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitostech dlužníka (povinného) podle pravomocného a vykonatelného platebního výměru č. 6.

35. Usnesením ze dne 26. 2. 2003, č. j. 15 E 1475/2002-6, které nabylo právní moci dne 11. 3. 2003, nařídil exekuční soud výkon rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitostech dlužníka (povinného) podle pravomocného a vykonatelného platebního výměru č. 7.

36. Zdravotní pojišťovna č. 1 přihlásila podáními došlými konkursnímu soudu 25. 2. 2004 (příhlášky č. 19 a č. 20) do konkursního řízení vedeného na majetek dlužníka pohledávky z titulu dlužného pojistného na všeobecné zdravotní pojištění a dlužného penále za opožděné platby pojistného na všeobecné zdravotní pojištění ve výši 2.727.244 Kč a 133.293,70 Kč, sestávající z:

[1] dlužného pojistného za dobu od 1. 2. 1993 do prohlášení konkursu ve výši 374.887 Kč, přiznaného platebními výměry č. 1 a 2,

[2] dlužného pojistného za dobu od 1. 2. 1993 do prohlášení konkursu ve výši 9.868,70 Kč, přiznaného platebním výměrem č. 3,

[3] dlužného pojistného za dobu od 1. 2. 1993 do prohlášení konkursu ve výši 601.032 Kč, přiznaného platebním výměrem č. 7,

[4] nedoplatku pojistného za dobu od 1. 2. 1993 do prohlášení konkursu ve výši 79.899 Kč, doloženého vyúčtováním z 10. 2. 2004,

[5] nedoplatku pojistného za dobu od 1. 2. 1993 do prohlášení konkursu ve výši 59.696 Kč, doloženého vyúčtováním z 23. 2. 2004,

[6] dlužného penále za prodlení s platbami pojistného za dobu od 1. 2. 1993 do prohlášení konkursu ve výši 148.417 Kč, přiznaného platebním výměrem č. 4,

[7] dlužného penále za prodlení s platbami pojistného za dobu od 1. 2. 1993 do prohlášení konkursu ve výši 845.819 Kč, přiznaného platebním výměrem č. 6,

[8] nedoplatku penále za prodlení s platbami pojistného za dobu od 1. 2. 1993 do prohlášení konkursu ve výši 704.190 Kč, doloženého vyúčtováním z 10. 2. 2004.

37. Podle seznamu přihlášených pohledávek byly pohledávky zdravotní pojišťovny č. 1 v konkursu zjištěny (při přezkumném jednání, jež se konalo 10. 6. 2004) v celkové výši 2.860.537,70 Kč (2.727.244 Kč a 133.293,70 Kč).

38. Zdravotní pojišťovna č. 2 přihlásila podáním došlým konkursnímu soudu 3. 3. 2004 (příhláška č. 28) do konkursního řízení vedeného na majetek dlužníka pohledávky z titulu dlužného pojistného na všeobecné zdravotní pojištění a dlužného penále za opožděné platby pojistného na všeobecné zdravotní pojištění ve výši 161.440 Kč, sestávající z:

[1] dlužného pojistného za dobu od února 1999 do června 2003 ve výši 72.232 Kč,

[2] dlužného penále za prodlení s platbami pojistného za dobu od února 1999 do prohlášení konkursu ve výši 89.208 Kč.

39. Podle seznamu přihlášených pohledávek byly pohledávky zdravotní pojišťovny č. 2 v konkursu zjištěny (při přezkumném jednání, jež se konalo 10. 6. 2004) v celkové výši 161.440 Kč (72.232 Kč a 89.208 Kč).

40. Platebním výměrem ze dne 28. 5. 2002, č. FVZ/1748/02/Chr (který nabyt právní moci a stal se vykonatelným 25. 6. 2002) [dále jen „platební výměr č. 8“], uložila zdravotní pojišťovna č. 3 dlužníku, aby zaplatil dlužné pojistné na veřejné zdravotní pojištění za dobu od ledna 1996 do 27. prosince 2001 ve výši 203.924 Kč.

41. Platebním výměrem ze dne 28. 5. 2002, č. FVZ/1749/02/Chr (který nabyt právní moci a stal se vykonatelným 25. 6. 2002) [dále jen „platební výměr č. 9“], uložila zdravotní pojišťovna č. 3 dlužníku, aby zaplatil dlužné penále z prodlení za platby pojistného na veřejné zdravotní pojištění za dobu od 22. 2. 1996 do 31. 12. 2001 ve výši 163.683 Kč.

42. Zdravotní pojišťovna č. 3 přihlásila podáním došlým konkursnímu soudu 9. 3. 2004 (příhláška č. 36) do konkursního řízení vedeného na majetek dlužníka pohledávky z titulu dlužného pojistného na všeobecné zdravotní pojištění a dlužného penále za opožděné platby pojistného na všeobecné zdravotní pojištění ve výši 580.927 Kč, sestávající z:

[1] dlužného pojistného přiznaného platebním výměrem č. 8 ve výši 203.924 Kč,

[2] dlužného pojistného za dobu od prosince 2001 do února 2003 ve výši 34.984 Kč,

[3] dlužného penále za prodlení s platbami pojistného přiznaného platebním výměrem č. 9 ve výši 163.683 Kč,

[4] dlužného penále za prodlení s platbami pojistného za dobu od ledna 2002 do 24. 3. 2003 ve výši 178.336 Kč.

43. Podle seznamu přihlášených pohledávek byly pohledávky zdravotní pojišťovny č. 3 v konkursu zjištěny (při přezkumném jednání, jež se konalo 10. 6. 2004) v celkové výši 580.927 Kč.

44. Platebním výměrem č. 220 ze dne 1. 9. 1999, č. j. ZP-10/Br-02-99/220 (který nabyl právní moci 22. 9. 1999 a stal se vykonatelným 30. 9. 1999) [dále jen „platební výměr č. 10“], uložila zdravotní pojišťovna č. 4 dlužníku, aby zaplatil dlužné pojistné na veřejné zdravotní pojištění ve výši 33.676 Kč a penále ve výši 27.950 Kč.

45. Usnesením ze dne 22. 5. 2001, č. j. 15 E 719/2001-3, nařídil exekuční soud podle vykonatelného platebního výměru č. 10 k uspokojení pohledávek zdravotní pojišťovny č. 4 (oprávněného) proti dlužníku (povinnému) ve výši 33.676 Kč (pojistné) a 27.950 Kč (penále) výkon rozhodnutí prodejem movitých věcí.

46. Platebním výměrem č. 49 ze dne 20. 5. 2002, č. j. ZP-10/BR-04-02/049 (který nabyl právní moci 10. 6. 2002 a stal se vykonatelným 17. 6. 2002) [dále jen „platební výměr č. 11“], uložila zdravotní pojišťovna č. 4 dlužníku, aby zaplatil dlužné pojistné na veřejné zdravotní pojištění ve výši 31.108 Kč a penále ve výši 21.400 Kč.

47. Usnesením ze dne 26. 8. 2002, č. j. Nc 4275/2002-4, nařídil exekuční soud podle vykonatelného platebního výměru č. 11 k uspokojení pohledávek zdravotní pojišťovny č. 4 (oprávněného) ve výši 31.108 Kč (pojistné) a 21.400 Kč (penále) exekuci proti dlužníku (povinnému).

48. Platebním výměrem č. 541 ze dne 3. 2. 2004, č. j. ZP-10/BR-04-03/541 (dále jen „platební výměr č. 12“), uložila zdravotní pojišťovna č. 4 dlužníku, aby zaplatil dlužné pojistné na veřejné zdravotní pojištění ve výši 15.589 Kč a penále ve výši 10.377 Kč.

49. Zdravotní pojišťovna č. 4 přihlásila podáním došlým konkursnímu soudu 10. 3. 2004 (příhláška č. 37) do konkursního řízení vedeného na majetek dlužníka pohledávky z titulu dlužného pojistného na všeobecné zdravotní pojištění a dlužného penále za opožděné platby pojistného na všeobecné zdravotní pojištění ve výši 147.661,24 Kč, sestávající z:

[1] dlužného pojistného za dobu od 1. 7. 1995 do 30. 11. 1998 ve výši 14.682 Kč, přiznaného platebním výměrem č. 10,

[2] dlužného pojistného za dobu od 1. 8. 2001 do 31. 12. 2002 ve výši 15.589 Kč, přiznaného platebním výměrem č. 12,

[3] dlužného penále za prodlení s platbami pojistného za dobu od 22. 8. 1995 do 5. 2. 2004 ve výši 32.083 Kč, přiznaného platebním výměrem č. 10,

[4] dlužného penále za prodlení s platbami pojistného za dobu od 22. 1. 1999 do 6. 11. 2002 ve výši 5.621,24 Kč, přiznaného platebním výměrem č. 11,

[5] dlužného penále za prodlení s platbami pojistného za dobu od 24. 9. 2001 do 5. 2. 2004 ve výši 10.408 Kč, přiznaného platebním výměrem č. 12,

[6] dlužného pojistného za dobu od 1. 5. 1996 do 31. 12. 1997 ve výši 16.998 Kč, přiznaného platebním výměrem č. 10,

[7] dlužného penále za prodlení s platbami pojistného za dobu od 24. 6. 1996 do 5. 2. 2004 ve výši 42.229 Kč, přiznaného platebním výměrem č. 10,

[8] dlužného pojistného za dobu od 1. 7. 1994 do 31. 8. 1995 ve výši 1.996 Kč, přiznaného platebním výměrem č. 10,

[9] dlužného penále za prodlení s platbami pojistného za dobu od 22. 8. 1994 do 5. 2. 2004 ve výši 8.055 Kč, přiznaného platebním výměrem č. 10.

50. Podle seznamu přihlášených pohledávek byly pohledávky zdravotní pojišťovny č. 4 v konkursu zjištěny (při přezkumném jednání, jež se konalo 10. 6. 2004) v celkové výši 147.661,24 Kč.

51. Rozvrhovým usnesením ze dne 14. 8. 2007, č. j. 24 K 5/2004-338 (které nabylo právní moci 22. 9. 2007), rozvrhl konkursní soud výtěžek zpeněžení majetku konkursní podstaty dlužníka mezi konkursní věřitele tak, že (mimo jiné) žalobci (jenž se v průběhu konkursního řízení stal konkursním věřitelem namísto České konsolidační agentury, která pohledávky předtím nabyla od zdravotních pojišťoven) přiznal:

[1] na uspokojení pohledávky přihlášené přihláškou č. 19 částku 77.115,84 Kč,

[2] na uspokojení pohledávky přihlášené přihláškou č. 20 částku 3.773,12 Kč,

[3] na uspokojení pohledávky přihlášené přihláškou č. 28 částku 4.569,85 Kč,

[4] na uspokojení pohledávky přihlášené přihláškou č. 36 částku 16.444,18 Kč, a

[5] na uspokojení pohledávky přihlášené přihláškou č. 37 částku 4.179,81 Kč.

52. Usnesením ze dne 22. 11. 2007, č. j. 24 K 5/2004-367, které nabylo právní moci dne 12. 1. 2008, konkursní soud zrušil konkurs na majetek dlužníka po splnění rozvrhového usnesení.

53. Usnesením ze dne 22. 9. 2010 (shora blíže označeným) nařídil exekuční soud podle „vykonatelného seznamu přihlášených pohledávek“ v konkursním řízení vedeném u konkursního soudu pod sp. zn. 24 K 5/2004 exekuci na majetek dlužníka (povinného) k vymožení pohledávky žalobce (oprávněného) ve výši 2.057.254 Kč.

54. Usnesením ze dne 12. 4. 2016 (zveřejněným v insolvenčním rejstříku téhož dne), insolvenční soud (mimo jiné) zjistil úpadek dlužníka, povolil mu oddlužení a insolvenčním správcem dlužníka ustanovil Mgr. M. G. (dále též jen „M. G.“).

55. Žalobce přihlásil (přihláškou č. 6) 21. 4. 2016 do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka jako vykonatelnou pohledávku z titulu dlužného pojistného na veřejné zdravotní pojištění v celkové výši 3.644.483,14 Kč zahrnující (podle údajů o důvodu vzniku pohledávky v přihlášce) neuspokojenou část jeho pohledávek z konkursního řízení vedeného na majetek dlužníka, s tím, že pro částku 2.057.254 Kč nařídil exekuční soud exekuci na majetek dlužníka usnesením ze dne 22. 9. 2010.

56. Při přezkumném jednání, jež se konalo 22. 6. 2016, popřel pohledávky žalobce M. G. (co do pravosti a výše) a dlužník (co do pravosti), s tím, že jsou již promlčeny a předložené výpisy ze seznamu přihlášených pohledávek nemají účinky vykonatelného rozhodnutí, jelikož dlužník pohledávky v konkursu popřel. Pohledávky zařadil M. G. na přezkumné jednání jako nevykonatelné.

57. Podáním datovaným 22. 6. 2016, doručeným 24. 6. 2016, vyznamenal M. G. žalobce o popření (nevykonatelných) pohledávek a poučil jej o nutnosti podat v určené lhůtě žalobu proti M. G. i dlužníku [načež žalobce žalobu včas (15. 7. 2016) podal].

58. Usnesením ze dne 6. 9. 2016 (které nabylo právní moci dne 8. 10. 2016), insolvenční soud schválil oddlužení dlužníka plněním splátkového kalendáře.

59. Usnesením ze dne 11. 9. 2018 (zveřejněným v insolvenčním rejstříku 18. 9. 2018), insolvenční soud odvolal z funkce dosavadního insolvenčního správce dlužníka a novým insolvenčním správcem ustanovil dovolatele.

60. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení zákona č. 592/1992 Sb., o pojistném na veřejné zdravotní pojištění, zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“), a insolvenčního zákona:

§ 16 (zákona č. 592/1992 Sb.)
Promlčení pojistného

(1) Právo předepsat dlužné pojistné se promlčuje za pět let ode dne splatnosti. Byl-li proveden úkon ke zjištění výše pojistného nebo jeho vyměření, plyne nová promlčecí lhůta ode dne, kdy se o tom plátce pojistného dozvěděl.

(2) Právo vymáhat pojistné se promlčuje ve lhůtě pěti let od právní moci platebního výměru, jímž bylo vyměřeno.

§ 112 (obč. zák.)

Uplatní-li věřitel v promlčecí době právo u soudu nebo u jiného příslušného orgánu a v zahájeném řízení řádně pokračuje, promlčecí doba od tohoto uplatnění po dobu řízení neběží. To platí i o právu, které bylo pravomocně přiznáno a pro které byl u soudu nebo u jiného příslušného orgánu navržen výkon rozhodnutí.

§ 3036 (o. z.)

Podle dosavadních právních předpisů se až do svého zakončení posuzují všechny lhůty a doby, které začaly běžet přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i lhůty a doby pro uplatnění práv, která se řídí dosavadními právními předpisy, i když začnou běžet po dni nabytí účinnosti tohoto zákona.

§ 20 (ZKV)

(...)

(8) Přihláška pohledávky má pro běh lhůty pro promlčení a zánik práv stejné účinky jako uplatnění práva u soudu.

§ 23 (ZKV)

(1) Pohledávka se pokládá za zjištěnou, byla-li uznána správcem a nebyla-li popřena žádným z konkursních věřitelů. Popření pohledávky úpadcem se poznamená v seznamu přihlášených pohledávek, ale nemá pro zjištění pohledávky význam.

(...)

č. 34

§ 45 (ZKV)

(...)

(2) Na základě seznamu přihlášek lze pro zjištěnou pohledávku, kterou úpadce výslovně nepopřel, po zrušení konkursu vést výkon rozhodnutí na úpadcovu jmění.

§ 173 (insolvenčního zákona)

Podání přihlášky

(...)

(4) Přihláška pohledávky má pro běh lhůty k promlčení nebo pro zánik práva stejné účinky jako žaloba nebo jiné uplatnění práva u soudu, a to ode dne, kdy došla insolvenčnímu soudu. Přihlášku pohledávky, která je podána u jiného než insolvenčního soudu, postoupí tento soud neprodleně soudu insolvenčnímu, aniž o tom vydává rozhodnutí; účinky spojené s podáním takové přihlášky nastávají dnem, kdy přihláška dojde insolvenčnímu soudu.

§ 191 (insolvenčního zákona)

(...)

(2) Při přezkumném jednání se pokládá za vykonatelnou každá přihlášená pohledávka, ohledně které věřitel prokáže, že se stala vykonatelnou nejpozději ke dni rozhodnutí o úpadku. Při přezkumném jednání nelze považovat vykonatelnou pohledávku za nevykonatelnou z důvodů, pro které byla popřena. V pochybnostech rozhodne o tom, zda se pohledávka považuje pro účely jejího přezkoumání za vykonatelnou, do skončení přezkumného jednání insolvenční soud; učiní tak usnesením, které se nedoručuje a proti němuž není přípustný opravný prostředek.

§ 198 (insolvenčního zákona)

Popření nevykonatelné pohledávky insolvenčním správcem

(1) Věřitelé nevykonatelné pohledávky, která byla popřena insolvenčním správcem, mohou uplatnit své právo žalobou na určení u insolvenčního soudu do 30 dnů od přezkumného jednání; tato lhůta však neskončí dříve než uplynutím 15 dnů od doručení vyznění podle § 197 odst. 2. Žalobu podávají vždy proti insolvenčnímu správci. Nedojde-li žaloba ve stanovené lhůtě insolvenčnímu soudu, k pohledávce popřené co do pravosti se nepřihlíží; pohledávka popřená co do výše nebo pořadí je v takovém případě zjištěna ve výši nebo pořadí uvedeném při jejím popření.

(2) V žalobě podle odstavce 1 může žalobce uplatnit jako důvod vzniku popřené pohledávky pouze skutečnosti, které jako důvod vzniku této pohledávky uplatnil nejpozději do skončení přezkumného jednání, a dále skutečnosti, o kterých se žalobce dozvěděl později proto, že mu kupující ze smlouvy o prodeji podniku nebo jeho části neoznámil včas převzetí dlužníkovu závazku.

(3) Vyjde-li v průběhu řízení o žalobě podle odstavce 1 najevo, že popřená pohledávka je pohledávkou vykonatelnou, není to důvodem k zamítnutí žaloby, žalovaný je však v takovém případě povinen prokázat důvod popření podle § 199.

61. Ve výše citované podobě, pro věc rozhodné, platilo ustanovení § 16 zákona č. 592/1992 Sb. v době vzniku všech pohledávek zdravotních pojišťoven vůči dlužníku a do 31. 12. 2007 nedoznalo změn. S účinností od 1. 1. 2008, po novele zákona č. 592/1992 Sb., provedené zákonem č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, byla na konci § 16 odst. 2 zákona č. 592/1992 Sb. doplněna věta „Promlčecí doba neběží po dobu řízení u soudu.“. Po tomto doplnění pak uvedené ustanovení dále platilo v nezměněné podobě až do 30. 11. 2011. S účinností od 1. 12. 2011, po novele zákona č. 592/1992 Sb., provedené zákonem č. 298/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, bylo nahrazeno v textu § 16 odst. 1 zákona č. 592/1992 Sb. slovo „pět“ číslicí „10“ a v textu § 16 odst. 2 zákona č. 592/1992 Sb. slovo „pěti“ číslicí „10“, s přihlédnutím k přechodnému ustanovení obsaženému v bodu 1., článku IV., části druhé zákona č. 298/2011 Sb. se však tato změna dané věci netýká, jelikož právo předepsat a vymáhat dlužné pojistné vzniklo před 1. prosincem 2011.

62. Ustanovení § 112 obč. zák. v citovaném (rozhodném) znění platilo v době od vzniku pohledávek zdravotních pojišťoven do 31. 8. 2012. S účinností od 1. 9. 2012 pak byla v § 112 obč. zák. za slova „řádne pokračuje“ vložena [novelou provedenou zákonem č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákonem o mediaci)] slova „nebo je-li ohledně jeho práva zahájena mediace podle zákona o mediaci“, za slova „promlčecí doba“ vloženo slovo „neběží“ a slovo „neběží“ bylo nahrazeno slovy „nebo od tohoto zahájení po dobu mediace“. Ve znění tohoto doplnění (jež ale nemá žádný vliv na dále formulované závěry) pak ustanovení § 112 obč. zák. platilo až do 1. ledna 2014, kdy byl tento občanský zákoník zrušen zákonem č. 89/2012 Sb., občanským zákoníkem. Ustanovení § 3036 o. z. platí v nezměněné podobě od 1. ledna 2014.

63. Ustanovení § 20 odst. 8, § 23 odst. 1 a § 45 odst. 2 ZKV ve výše uvedené podobě, pro věc rozhodné, platila v době od prohlášení konkursu na majetek dlužníka (6. února 2004), do 1. 1. 2008, kdy byl zákon o konkursu a vyrovnání zrušen insolvenčním zákonem. S přihlédnutím k ustanovení § 432 odst. 1 insolvenčního zákona se však předmětná ustanovení uplatnila v konkursu vedeném na majetek dlužníka až do doby jeho skončení (12. 1. 2008).

64. Ustanovení § 173 odst. 4, § 191 odst. 2 a § 198 insolvenčního zákona v citované (rozhodné) podobě platila již v době zjištění úpadku dlužníka (12. 4. 2016), přičemž ustanovení § 173 odst. 4 insolvenčního zákona, ustanovení § 191 odst. 2 insolvenčního zákona ani ustanovení § 198 odst. 2 a 3 insolvenčního zákona později nedoznala změn. Ustanovení § 198 odst. 1 insolvenčního zákona doznalo s účinností od 1. 7. 2017 [po novele provedené zákonem č. 64/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony] změny potud, že ve větě první byla za slovo „jednání“ vložena slova „nebo od právní moci rozhodnutí o schválení zprávy o přezkumu podle § 410 odst. 3 písm. a/“ a na konci textu věty první byla doplněna slova „nebo § 410 odst. 2“. S přihlédnutím k době konání přezkumného jednání (22. 6. 2016) i k době podání žaloby (15. 7. 2016) však tato změna v poměrech dané věci nemá význam.

65. Nejvyšší soud dále dodává, že vzhledem k době rozhodnutí o úpadku dlužníka (12. 4. 2016) je pro insolvenční řízení dlužníka rozhodný insolvenční zákon ve znění účinném do 31. 5. 2019 [srov. článek II (Přechodné ustanovení) části první zákona č. 31/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony].

66. Ve výše ustaveném skutkovém a právním rámci činí Nejvyšší soud k dovoláním položené otázce následující závěry:

67. Nejvyšší soud úvodem poznamenává, že skutkový stav věci, z něž vyšly oba soudy (jak byl shrnut výše) dokládá, že žalobce přihlásil „hromadnou pohledávku“ do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka jako vykonatelnou, s tím, že exekučním titulem je seznam přihlášek (výpis z něj) vzešlý z konkursního řízení vedeného na majetek dlužníka. M. G. nicméně zařadil žalobcovu pohledávku na přezkum jako nevykonatelnou a insolvenční soud při přezkumném jednání na tuto skutečnost nereagoval, ač mu to ukládalo ustanovení § 191 odst. 2 věty třetí insolvenčního zákona. Platí však, že neodstraní-li insolvenční soud do skončení přezkumného jednání svým usnesením pochybnosti o tom, zda se pohledávka považuje (má považovat) pro účely jejího přezkoumání za vykonatelnou (vyvolané tím, že insolvenční správce zpochybní vykonatelnost pohledávky, kterou současně popře co do pravosti nebo výše), je pro další postup rozhodné, že insolvenční správce věřitele vyznamenal, že jeho pohledávka byla popřena jako nevykonatelná. Žalobu podanou věřitelem

na základě takového poučení (vyrozumění) nelze poté, kdy v průběhu řízení vyjde najevo, že popřená pohledávka je pohledávkou vykonatelnou, jen proto zamítnout nebo odmítnout. Žalovaný (insolvenční správce) je však v takovém případě povinen prokázat důvod popření podle § 199 insolvenčního zákona; srov. § 198 odst. 3 insolvenčního zákona. Srov. k tomu shodně např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 1. 2019, sen. zn. [29 ICdo 144/2017](#), uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 6, ročník 2020, pod číslem 62, k jehož závěrům se Nejvyšší soud přihlásil např. též v rozsudku ze dne 31. 1. 2019, sen. zn. [29 ICdo 4/2017](#), uveřejněném pod číslem 130/2019 Sb. rozh. obč.

68. Dále Nejvyšší soud uvádí, že k výkladu ustanovení § 16 zákona č. 592/1992 Sb. se vyjádřil v usnesení velkého senátu svého občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 10. 7. 2013, sp. zn. [31 Cdo 867/2012](#). V něm s odkazem na označená rozhodnutí tříčlenných senátů Nejvyššího soudu uzavřel, že při absenci bližší úpravy promlčení v ustanovení § 16 odst. 2 zákona č. 592/1992 Sb. (ve znění účinném do 31. 12. 2007), je třeba obsah tohoto pojmu vykládat analogicky podle ustanovení § 100 až 114 obč. zák., jakožto obecného předpisu upravujícího institut promlčení, což platí i ohledně běhu promlčecí doby; proto je také třeba vycházet z § 112 věty druhé obč. zák. K tomu budiž dodáno, že s přihlédnutím k době vzniku pohledávek a k době, kdy se měly stát vykonatelnými exekuční tituly, se v poměrech této věci prosadí úprava obsažená v ustanovení § 112 obč. zák. (vzhledem k ustanovení § 3036 o. z.) i v době od 1. ledna 2014.

69. Podle skutkových zjištění obou soudů byly z pohledávek zdravotních pojišťoven před prohlášením konkursu na majetek dlužníka exekučně vymáhány pohledávky přiznané platebními výměry č. 6 (845.819 Kč), 7 (601.032 Kč), 10 (33.676 Kč a 27.950 Kč) a 11. (31.108 Kč a 21.400 Kč); osudem těchto exekučních řízení po skončení konkursního řízení se soudy ve skutkové rovině již nezabývaly (závěr, podle kterého žalobce v těchto exekučních řízeních řádně pokračoval po zrušení konkursu, nepřijaly). Ohledně zbylých pohledávek přihlášených do konkursu vedeného na majetek dlužníka jako vykonatelných (na základě platebních výměrů) je zjevné, že od zrušení konkursu (12. 1. 2008) do přihlášení „hromadné pohledávky“ do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka (21. 4. 2016) již uplynula (promlčecí) doba delší 5 let, takže původní exekuční tituly jsou promlčeny (§ 16 odst. 2 zákona č. 592/1992 Sb.). Pro tu část pohledávek, které zdravotní pojišťovny přihlásily do konkursu vedeného na majetek dlužníka jako nevykonatelné, se podává uplynutí (promlčecí) doby delší 5 let z ustanovení § 16 odst. 1 zákona č. 592/1992 Sb. Jinak řečeno, bez přihlédnutí k exekučnímu titulu představovanému seznamem přihlášek dle § 45 odst. 2 ZKV, by za daného skutkového stavu věci byla důvodná námitka dovolatele, že pohledávky jsou promlčeny. Zbývá proto určit, zda promlčení „hromadné pohledávky“ mohla zabránit (zabránila) skutečnost, že pro ni byla (tehdy ve výši 2.057.254 Kč) 22. září 2010 nařízena exekuce podle „vykonatelného seznamu přihlášených pohledávek“ v konkursním řízení vedeném u konkursního soudu pod sp. zn. 24 K 5/2004 a že exekuční řízení dosud není skončeno.

70. Nejvyšší soud již v usnesení ze dne 27. 11. 2001, sp. zn. [29 Cdo 2780/2000](#), uveřejněném pod číslem 39/2002 Sb. rozh. obč., vysvětlil, že ani pravomocné rozvrhové usnesení (vydané dle § 30 ZKV) není exekučním titulem, který by zakládal překážku věci rozsouzené pro řízení o pohledávce, která sice byla v konkursu zjištěna, ale nebyla uspokojena. Tamtéž doplnil, že pro zjištěnou pohledávku, kterou úpadce v konkursu výslovně nepopřel, je exekučním titulem (dle § 45 odst. 2 ZKV) seznam přihlášek coby veřejná listina,

kteřá však nepředstavuje překážku, jež by po zrušení konkursu bránila projednání sporu o stejné plnění před orgánem, do jehož pravomoci náleží projednání takové věci. V usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 14. 3. 2012, sp. zn. [31 Cdo 374/2010](#), uveřejněném pod číslem 82/2012 Sb. rozh. obč., pak Nejvyšší soud ozřejmil, že podle ustanovení § 45 odst. 2 ZKV (ve znění účinném od 1. 5. 2000 do 31. 12. 2007) lze na základě seznamu přihlášek pro zjištěnou pohledávku, kterou úpadce výslovně nepopřel, po zrušení konkursu vést výkon rozhodnutí na úpadcovu jmění, došlo-li ke zrušení konkursu způsobu uvedenými v ustanovení § 44 odst. 1 a 2 ZKV, že však takový postup není možný, došlo-li ke zrušení konkursu způsobem uvedeným v ustanovení § 44 odst. 3 ZKV nebo § 44a odst. 1 ZKV. Srov. shodně též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2021, sp. zn. [29 Cdo 3310/2020](#), uveřejněné pod číslem 18/2022 Sb. rozh. obč. K prokázání exekučního titulu, kterým je seznam přihlášených pohledávek ve smyslu ustanovení § 45 odst. 2 ZKV, přitom oprávněnému postačí předložit výpis ze seznamu přihlášených pohledávek podle § 21 odst. 3 ZKV (srov. již usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 10. 11. 2005, sp. zn. [26 Co 365/2005](#), uveřejněné pod číslem 44/2007 Sb. rozh. obč.).

71. S odvolacím soudem lze souhlasit v tom, že má-li oprávněný (věřitel) pro pohledávku představovanou dlužným pojistným na veřejné zdravotní pojištění a penále z prodlení za platby pojistného na veřejné zdravotní pojištění k dispozici jako exekuční titul seznam přihlášek vzešlý z konkursního řízení vedeného na majetek dlužníka (povinného) podle zákona o konkursu a vyrovnání, pak se podáním exekučního návrhu staví promlčecí doba k vymožení této pohledávky (ustanovení § 16 odst. 2 zákona č. 592/1992 Sb. ve znění účinném od 1. 1. 2008, ve spojení s ustanovením § 112 věty druhé obč. zák.). Jestliže po nařízení exekuce oprávněný v exekučním řízení řádně pokračuje, promlčecí doba po dobu exekučního řízení neběží (ustanovení § 16 odst. 2 věty druhé zákona č. 592/1992 Sb. ve znění účinném od 1. 1. 2008). Okolnost, že v intencích § 112 věty druhé obč. zák. nejde o právo, které „bylo pravomocně přiznáno“ (rozhodnutím), nýbrž o veřejnou listinu, na řečeném ničeho nemění. Účinky stavení běhu promlčecí doby však může mít jen exekuční návrh spojený se skutečným „exekučním titulem“.

72. K tomu aby, veřejnou listinu, již je seznam přihlášek vzešlý z konkursního řízení vedeného na majetek dlužníka (povinného) podle zákona o konkursu a vyrovnání, bylo možné mít za exekuční titul, musí zákon vymezit předpoklady, za nichž se tak děje (exekuční právo takové listině bez dalšího povahu exekučního titulu nepřiznává). Podmínky, za nichž se (upravený) seznam přihlášených pohledávek (přihlášek) stává (coby veřejná listina) exekučním titulem, pozitivně vymezuje ustanovení § 45 odst. 2 ZKV. To způsobilost seznamu coby exekučního titulu omezuje jen na „zjištěnou“ a z povahy věci dosud „neuspokojenou“ pohledávku (část pohledávky), kterou dlužník (úpadce) nepopřel (srov. i § 23 odst. 1 ZKV, jenž vyžaduje, aby popření pohledávky úpadcem bylo poznamenáno v seznamu přihlášených pohledávek).

73. Jinak řečeno, seznam přihlášených pohledávek není (nemůže být) po zrušení konkursu exekučním titulem pro pohledávku konkursního věřitele:

a/ v rozsahu, v němž dlužník (úpadce) pohledávku uspokojil v průběhu konkursního řízení, nebo

b/ v rozsahu, v němž pohledávka, kterou dlužník (úpadce) nepopřel, nebyla v konkursním řízení zjištěna v důsledku popěrného úkonu uplatněného jinou k tomu

oprávněnou osobou (správcem konkursní podstaty nebo konkursním věřitelem),
anebo

c/ v rozsahu, v němž dlužník pohledávku popřel.

74. Způsobilost seznamu jako exekučního titulu vylučuje (v příslušném rozsahu) existence kterékoli ze skutečností uvedených v předchozím odstavci.

75. Veřejná listina (seznam přihlášených pohledávek), která se nikdy nestala exekučním titulem ve smyslu ustanovení § 45 odst. 2 ZKV proto, že dlužník (úpadce) pohledávku v konkursu popřel (§ 23 odst. 1 ZKV), pak není způsobilá založit běh promlčecí doby podle § 16 odst. 2 zákona č. 592/1992 Sb.; nejde (totiž) o exekuční titul v tomto ustanovení označený (platební výměr), ani o jiný exekuční titul, na jehož základě by bylo možné nařídit nebo zahájit výkon rozhodnutí nebo exekuci (§ 112 věta druhá obč. zák.). Nemá-li veřejná listina vlastnosti, které z ní mohou učinit exekuční titul, a plynou-li z ní naopak skutečnosti, které ji jako možný exekuční titul předem vylučují [u seznamu přihlášených pohledávek vzešlého z konkursního řízení vedeného podle zákona o konkursu a vyrovnání okolnost, že pohledávka byla v průběhu konkursu uspokojena, nebo okolnost, že pohledávka nebyla v konkursu před jeho zrušením zjištěna, anebo okolnost, že dlužník (úpadce) pohledávku výslovně popřel], pak se pro ni neuplatní ani příslušná zákonná ustanovení o promlčecí době určené k vymožení pohledávky v exekuci podle exekučního titulu. Exekuční návrh spojený s exekučním titulem, který nikdy nevznikl, nemá za následek stavení běhu promlčecí doby určené pro „vykonatelné pohledávky“ bez zřetele k tomu, zda exekuční soud podle takového (domnělého) „exekučního titulu“ exekuci (nesprávně) nařídil.

76. Právní posouzení věci odvolacím soudem, jenž nesprávně vyšel z toho, že promlčecí doba neběží od podání exekučního návrhu bez ohledu na to, zda je zde exekuční titul, tedy není správné.

77. Odvolací soud neměl námitku neexistence předmětného seznamu přihlášených pohledávek coby exekučního titulu za opodstatněnou též proto, že žalovaní měli (mohli) podat návrh na zastavení exekuce podle § 268 o. s. ř. Ve vztahu k dovolateli je tato úvaha zjevně nesprávná již proto, že insolvenční správce se nestává účastníkem exekučního řízení namísto povinného (insolvenčního dlužníka) ani tehdy, přechází-li na něj na základě rozhodnutí o způsobu řešení úpadku dlužníka oprávnění nakládat s majetkovou podstatou dlužníka (srov. § 229 odst. 3 písm. c/, § 246 odst. 1, § 266 odst. 1 písm. h/, odst. 2, § 267 insolvenčního zákona). Možnost uplatnit v rámci popěrného úkonu v oddlužení námitku promlčení vykonatelné pohledávky přiznané (dokonce) pravomocným rozhodnutím příslušného orgánu, ostatně dlužníku výslovně přiznává ustanovení § 410 odst. 6 insolvenčního zákona (v rozhodném znění) [v době popření „hromadné pohledávky“ šlo o § 410 odst. 3 insolvenčního zákona]. Zbývá dodat, že lze-li jako důvod popření pravosti nebo výše vykonatelné pohledávky přiznané pravomocným rozhodnutím příslušného orgánu uplatnit námitku, že se promlčel „exekuční titul“ (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2016, sen. zn. [29 ICdo 74/2014](#), uveřejněný pod číslem 32/2018 Sb. rozh. obč.), pak ovšem nelze osobě nadané popěrným právem upřít námitku, že se promlčela pohledávka, jelikož exekuční titul (jímž měla být veřejná listina) vůbec nevznikl.

78. Právní posouzení věci odvolacím soudem tak ani potud není správné.

79. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), napadené rozhodnutí zrušil (včetně závislých výroků o nákladech řízení). Jelikož důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí také na rozhodnutí insolvenčního soudu, zrušil Nejvyšší soud i toto rozhodnutí (včetně závislého výroku o nákladech řízení) a vrátil věc insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.).

80. Zbývá dodat, že soudy (vedeny nesprávným názorem o účincích exekučního návrhu nepodloženého exekučním titulem a o nemožnosti zohlednit námitku promlčení při nařízené exekuci) si ve skutkové rovině neopatřily podklady pro závěr, zda námitka, že dlužník pohledávky popřel, je opodstatněná [neučinily na dané téma ze seznamu přihlášených pohledávek (výpisů z něj) žádné zjištění]. Vyjde-li posléze (po doplnění dokazování v dotčeném směru) vskutku najevo, že předmětný seznam přihlášených pohledávek není exekučním titulem, budou se soudy zabývat vznesenou námitkou promlčení u vědomí toho, že seznam přihlášených pohledávek není veřejnou listinou, která činí z „hromadné pohledávky“ pohledávku vykonatelnou (není pro ni exekučním titulem), takže s podáním exekučního návrhu se pro takový seznam nepojilo stavení běhu promlčecí lhůty.

č. 35

Soudní exekutor, který je přihlášeným věřitelem (insolvenčního) dlužníka, je při zpeněžení majetkové podstaty v dražbě provedené soudním exekutorem podle zvláštního právního předpisu (§ 286 odst. 1 písm. d/ insolvenčního zákona) osobou, které brání v uzavření smlouvy o provedení dražby (§ 289a odst. 2 insolvenčního zákona) střet zájmů (je ve vztahu k dražbě podle § 76 odst. 2 exekučního řádu osobou zúčastněnou na věci ve smyslu § 74 odst. 3 písm. b/ exekučního řádu).

Dlužník ani jiný účastník insolvenčního řízení (§ 14 odst. 1 insolvenčního zákona) nebo některý z procesních subjektů uvedených v § 9 písm. b/, c/, e/ a f/ insolvenčního zákona není účastníkem dražby podle ustanovení § 76 odst. 2 exekučního řádu, vyvolané postupem podle § 286 odst. 1 písm. d/ insolvenčního zákona ve spojení s ustanovením § 289a insolvenčního zákona. Odvolání podané (insolvenčním) dlužníkem proti usnesení o příklepu udělenému v takové dražbě vydražiteli, odvolací soud odmítne jako podané někým, kdo k odvolání není oprávněn (§ 218 písm. b/ o. s. ř.).

Insolvenční řízení, Zpeněžování, Dražba, Příklep, Účastníci řízení, Přípustnost odvolání

§ 9, § 14 odst. 1, § 229 odst. 3, § 246 odst. 1, § 246 odst. 2, § 286, § 289a IZ, § 1 odst. 1, § 29, § 74, § 76 odst. 2 zákona č. 120/2001 Sb., § 218 písm. b) o. s. ř.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2022, sp. zn. 29 Cdo 2652/2020, ECLI:CZ:NS:2022:29.CDO.2652.2020.1

Nejvyšší soud změnil usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 27. 9. 2018, sp. zn. 13 Co 221/2018, tak, že se odvolání dlužnice odmítá.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením ze dne 21. 6. 2018, č. j. 134 ED 00002/16-015, ve znění (opravného) usnesení ze dne 23. 11. 2018, č. j. 134 ED 00002/16-030, soudní exekutor Mgr. Ing. J. P., Exekutorský úřad P. (dále jen „soudní exekutor“), jako dražebník, k návrhu Mgr. Ing. H. M., jako insolvenční správkyňe dlužnice D. H., na základě smlouvy o provedení dobrovolné dražby ze dne 24. 3. 2016 (datum digitálního podpisu, jímž je smlouva opatřena) [dále též jen „smlouva o provedení dražby“] dle ustanovení § 76 odst. 2 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekučního řádu), a o změně dalších zákonů, a podle § 336j a § 336k zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“):

[1] Udělil vydražitelce L. E. příklep na označené nemovité věci (ideální polovinu dvou pozemků, z nichž součástí jednoho je stavba – rodinný dům) zapsané na listu vlastnictví č. 1 pro katastrální území a obec Š. u Katastrálního úřadu pro Plzeňský kraj,

Katastrální pracoviště R. (dále jen „nemovitosti“), za nejvyšší podání ve výši 444.000 Kč (bod I. výroku).

[2] Určil vydražitelce lhůtu k zaplacení nejvyššího podání v délce 2 měsíců od právní moci usnesení o příklepu, s tím, že na nejvyšší podání se započítává vydražitelkou složená jistota ve výši 50.000 Kč a nejvyšší podání zaplatí vydražitelka na označený účet soudního exekutora (bod II. výroku).

[3] Oznamil, že nejde-li o osoby uvedené v § 336h odst. 4 o. s. ř. (soudního exekutora, zaměstnance soudního exekutora, soudce, zaměstnance soudu, povinného, manžela povinného, obmeškálního vydražitele dle § 336m odst. 2 o. s. ř. a ty, jimž brání v nabytí věci zvláštní předpis), může každý do 15 dnů ode dne zveřejnění usnesení o příklepu soudnímu exekutoru písemně navrhnout, že vydražené nemovitosti chce nabýt alespoň za částku o čtvrtinu vyšší, než bylo nejvyšší podání. Minimální předražek činí 555.000 Kč a navrhovatel předražku je povinen jej zaplatit v téže lhůtě na označený účet soudního exekutora. K návrhu na předražek lze přihlédnout pouze tehdy, byl-li nejpozději posledního dne lhůty připsán na účet soudního exekutora (§ 336e odst. 2 o. s. ř. *per analogiam*) [bod IV. výroku].

č. 35

2. Soudní exekutor – vycházející z ustanovení § 336j o. s. ř., ve spojení s ustanovením § 52 exekučního řádu – poukázal na to, že usnesením ze dne 21. 5. 2018 bylo nařizováno dražební jednání na 21. 6. 2018 a při dražbě konané uvedeného dne učinila vydražitelka nejvyšší podání. Jelikož při dražebním jednání ani ve lhůtě uvedené v článku XVII. dražební vyhlášky nebyly vzneseny žádné námitky proti udělení příklepu, udělil soudní exekutor vydražitelce příklep.

3. K odvolání dlužnice Krajský soud v Plzni usnesením ze dne 27. 9. 2018, sp. zn. 13 Co 221/2018, potvrdil usnesení soudního exekutora.

4. Odvolací soud – označuje v důvodech usnesení dlužnici opakovaně jako povinnou – dospěl po přezkoumání napadeného usnesení k následujícím závěrům:

5. Soudní exekutor postupoval v daném případě podle ustanovení § 76 odst. 2 exekučního řádu, jestliže jako dražebník na návrh insolvenční správkyň coby osoby s dispozičním oprávněním zpeněžil v dražbě (v souladu s ustanovením § 286 odst. 1 písm. d/ insolvenčního zákona) nemovitosti zahrnuté do majetkové podstaty v insolvenčním řízení vedeném proti dlužnici. Námitka dlužnice, že soudní exekutor nebyl oprávněn k dražbě, odporuje ustanovení § 76 odst. 2 exekučního řádu, zejména pak ustanovení § 286 odst. 1 písm. d/ insolvenčního zákona, podle něhož je soudní exekutor oprávněn s účinností od 1. 7. 2017, po novele provedené zákonem č. 64/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, zpeněžovat majetkové hodnoty pro insolvenčního správce.

6. Dražba realizovaná soudním exekutorem podle ustanovení § 76 odst. 2 exekučního řádu představuje specifickou, zákonem presumovanou formu dobrovolné dražby, v řadě ohledů srovnatelnou s dražbou podle ustanovení § 17 a násl. zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách. Soudní exekutor však při realizaci dražby nepostupuje podle zákona o veřejných dražbách, nýbrž podle ustanovení exekučního řádu, za přiměřeného použití příslušných

ustanovení občanského soudního řádu o výkonu rozhodnutí prodejem nemovitostí. Připuštěna je tak i možnost elektronické dobrovolné dražby nemovitostí.

7. Insolvenční správkyň v daném případě na základě společného pokynu zajištěných věřitelů (§ 293 odst. 1 insolvenčního zákona) uzavřela se soudním exekutorem dne 24. 3. 2015 smlouvu o provedení dobrovolné dražby. Z této smlouvy vyplývá, že soudní exekutor se zavázal převést výtěžek dražby do 15 dnů od doplacení nejvyššího podání vydražitelem na bankovní účet majetkové podstaty; není důvodná výtká dlužnice, že soudní exekutor uvedl (nesprávně) v usnesení o příklepu pro účel úhrady nejvyššího podání svůj bankovní účet namísto účtu majetkové podstaty.

č. 35

8. Neobstojí ani námitky dlužnice proti znaleckému posudku a ceně stanovené při dražbě pro nejnižší podání. Ohledně vyvolávací ceny (nejnižšího podání), dražební jistoty a výše příklepu platí, že je lze (s omezeními stanovenými v občanském soudním řádu při dražbě realizované soudním exekutorem v režimu ustanovení § 76 odst. 2 exekučního řádu, ve spojení s ustanovením § 286 odst. 1 písm. d/ insolvenčního zákona) sjednat s navrhovatelem dražby. V daném případě bylo ujednáno v článku II. smlouvy o provedení dražby, že nejnižší podání bude činit 314.000 Kč. Jen kdyby smlouva takové ujednání neobsahovala, postupoval by soudní exekutor podle subsidiární úpravy občanského soudního řádu [zjišťoval by cenu znaleckým posudkem, popřípadě by vydal usnesení o ceně nemovitostí (jak předpokládá ustanovení § 336a o. s. ř.)].

9. Rovněž nic nenasvědčuje tomu, že by byla opodstatněná námitka nedostatečné transparentnosti postupu insolvenční správkyň v insolvenčním řízení; posuzovat takovou námitku v tomto řízení odvolacím soudu nepřisluší.

10. Co do namítaného střetu zájmů soudního exekutora jako dražitele a (současně) věřitele přihlášeného k uspokojení z majetkové podstaty, odkazuje odvolací soud na sdělení soudního exekutora v předkládací zprávě z 12. 9. 2018. Tam soudní exekutor příležitě poukazuje na to, že v době konání dražby (21. 6. 2018) jeho pohledávka za majetkovou podstatou již byla uspokojena z výtěžku předcházející dražby jiné nemovitosti ve vlastnictví dlužnice (proběhlé 23. 1. 2017). Soudní exekutor provedl dražbu v souladu s právními předpisy a pokyny zajištěných věřitelů včetně insolvenční správkyň. Odvolací soud pokládá napadené rozhodnutí soudního exekutora o příklepu za věcně správné a zákonné, proto je potvrdil.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

11. Proti usnesení odvolacího soudu podala dlužnice (posléze zastoupena advokátem) dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 o. s. ř. argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, jakož i právní otázky, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena. Za dovolacím soudem neřešenou pokládá dovolatelka následující otázku:

Je soudní exekutor, který má v insolvenčním řízení postavení přihlášeného věřitele, v témže insolvenčním řízení vyloučen ze zpeněžení majetkové podstaty podle ustanovení § 286 odst. 1 písm. d/ insolvenčního zákona?

12. Dovolatelka namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

13. V mezích uplatněného dovolacího důvodu dovolatelka odvolacímu soudu především vytýká, že nerespektoval právní názor vyjádřený ve stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2006, sp. zn. [Cpjn 200/2005](#), uveřejněném pod číslem 31/2006 Sb. rozh. obč., podle kterého je (soudní) exekutor vyloučen z provedení exekuce, jestliže se zřetelem na jeho poměr k věci, k účastníkům exekučního řízení nebo k jejich zástupcům je zde důvod pochybovat o jeho podjatosti (§ 29 odst. 1 a 2 exekučního řádu). Míní, že pro posouzení, zda je soudní exekutor vyloučen z předmětného exekučního řízení, není rozhodující jeho subjektivní pocit. Již skutečnost, že soudní exekutor, který přihlásil pohledávku do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužnice, uzavřel s insolvenční správkyň smlouvu o provedení dražby nemovitostí sepsaných v majetkové podstatě dlužnice, je podle dovolatelky jednáním způsobilým ohrozit důvěru v nezávislý odborný a spravedlivý výkon exekuční činnosti (v podmínkách zpeněžení majetkové podstaty v činnosti, kterou exekuční řád označuje jako jinou činnost soudního exekutora). Na tomto názoru nemůže ničeho změnit ani skutečnost, že v době konání dražby již pohledávka soudního exekutora měla být uspokojena. K tomu dovolatelka poukazuje na to, že dne 23. 1. 2017 žádná dražba neproběhla.

14. Soudní exekutor – uzavírá dovolatelka – tak porušil povinnost uvedenou v ustanovení § 29 odst. 3 exekučního řádu, což mohlo mít vliv na průběh zpeněžování.

III.

Přípustnost dovolání

15. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (v aktuálním znění) se podává z bodu 2., článku II, části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

16. Dovolání, které nesměřuje proti žádnému z usnesení vypočtených v § 238a o. s. ř., je přípustné podle § 237 o. s. ř., když pro daný případ neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř. a v posouzení dovoláním předestřené právní otázky jde o věc dovolacím soudem neřešenou.

IV.

Důvodnost dovolání

17. Nejvyšší soud se – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval nejprve tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelkou, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

18. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

19. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nemohl být zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

20. Pro odpověď na dovolatelkou položenou otázku jsou rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona, exekučního řádu a občanského soudního řádu:

§ 9 (insolvenčního zákona)

Procesními subjekty podle tohoto zákona jsou

a/ insolvenční soud,

b/ dlužník,

c/ věřitelé, kteří uplatňují svá práva vůči dlužníku,

d/ insolvenční správce, popřípadě další správce,

e/ státní zastupitelství, které vstoupilo do insolvenčního řízení nebo do incidenčního sporu, a

f/ likvidátor dlužníka.

§ 14 (insolvenčního zákona)

(1) Účastníky insolvenčního řízení jsou dlužník a věřitelé, kteří uplatňují své právo vůči dlužníku.

(...)

§ 229 (insolvenčního zákona)

(1) Zákon stanoví v závislosti na průběhu řízení, způsobech řešení úpadku a vlastnictví majetku náležejícího do majetkové podstaty, kdo je ve vztahu k majetkové podstatě osobou s dispozičními oprávněními, případně komu přísluší právo nakládat s majetkovou podstatou ohledně části těchto oprávnění nebo pouze ohledně některých z nich.

(...)

(3) Nestanoví-li tento zákon jinak, je ve vztahu k majetkové podstatě osobou s dispozičními oprávněními

(...)

b/ insolvenční správce v době od prohlášení konkursu,

(...)

§ 246 (insolvenčního zákona)

(1) Prohlášením konkursu přechází na insolvenčního správce oprávnění nakládat s majetkovou podstatou, jakož i výkon práv a plnění povinností, které přísluší dlužníku, pokud souvisí s majetkovou podstatou. Insolvenční správce vykonává zejména akcionářská práva spojená s akciemi zahrnutými do majetkové podstaty, rozhoduje o obchodním tajemství a jiné mlčenlivosti, vystupuje vůči dlužníkovým zaměstnancům jako zaměstnavatel, zajišťuje provoz dlužníkovy podniku, vedení účetnictví a plnění daňových povinností.

(2) Právní úkony podle odstavce 1, které dlužník učinil poté, co oprávnění nakládat s majetkovou podstatou přešlo na insolvenčního správce, jsou proti jeho věřitelům neúčinné.

(...)

§ 286 (insolvenčního zákona)

(1) Majetkovou podstatu lze zpeněžit

a/ veřejnou dražbou podle zvláštního právního předpisu,

b/ prodejem movitých věci a nemovitostí podle ustanovení občanského soudního řádu o výkonu rozhodnutí,

c/ prodejem majetku mimo dražbu,

d/ v dražbě provedené soudním exekutorem podle zvláštního právního předpisu.

(2) O způsobu zpeněžení majetkové podstaty podle odstavce 1 rozhodne se souhlasem věřitelského výboru insolvenční správce.

§ 289a (insolvenčního zákona)

(1) Zpeněžení soudním exekutorem se provede podle ustanovení zvláštního právního předpisu.

(2) Dražbu provede soudní exekutor na návrh insolvenčního správce. Smlouva o provedení dražby se v takovém případě stane účinnou dnem, kdy ji schválí věřitelský výbor.

§ 1 (exekučního řádu)

(...)

(2) V rámci pověření exekutorským úřadem exekutor provádí nucený výkon exekučních titulů včetně zřizování exekutorského zástavního práva (dále jen „exekuční činnost“) a další činnost podle tohoto zákona.

§ 29 (exekučního řádu)

(1) Exekutor je vyloučen z exekučního řízení, jestliže se zřetelem na jeho poměr k věci, k účastníkům exekučního řízení nebo k jejich zástupcům je tu důvod pochybovat o jeho nepodjatosti.

(2) Důvodem k vyloučení exekutora nejsou okolnosti, které spočívají v postupu exekutora v exekučním řízení o projednávané věci.

(...)

§ 74 (exekučního řádu)

(1) Exekutor může v rámci další činnosti

a/ poskytovat právní pomoc oprávněnému nebo povinnému po vydání exekučního titulu, jakož i v souvislosti s exekuční činností a další činností,

b/ provádět autorizovanou konverzi dokumentů podle zvláštního právního předpisu,

c/ sepisovat listiny a vykonávat jinou činnost, stanoví-li tak tento zákon.

(2) O úkony podle odstavce 1 může fyzická i právnická osoba (dále jen „žadatel“) požádat jakéhokoliv exekutora.

(3) Exekutor odmítne provedení požadovaného úkonu, jestliže

a/ tento úkon odporuje právnímu předpisu,

b/ exekutor, jeho zaměstnanec nebo osoba jim blízká jsou zúčastněni na věci, nebo

c/ ve věci již poskytl právní pomoc jinému, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy toho, kdo o právní pomoc žádá.

§ 76 (exekučního řádu)

(...)

(2) Exekutor může též provést dražbu movité či nemovité věci na návrh vlastníka či osoby oprávněné disponovat s věcí. Přitom postupuje přiměřeně podle ustanovení tohoto zákona.

§ 218 (o. s. ř.)

Odvolací soud odmítne odvolání, které

(...)

b/ bylo podáno někým, kdo k odvolání není oprávněn;

(...)

č. 35

21. Ve výše uvedené podobě, pro věc rozhodné, jsou ustanovení § 286 a § 289a insolvenčního zákona účinná od 1. 7. 2017 (po novele provedené zákonem č. 64/2017 Sb.), přičemž do 31. 5. 2019 nedoznala změn. Ustanovení § 9, § 14 odst. 1 a § 229 odst. 3 písm. b/ insolvenčního zákona a § 246 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona platila v citované podobě jak v době zjištění úpadku dlužnice (usnesením insolvenčního soudu ze dne 22. 7. 2013, zveřejněným v insolvenčním rejstříku téhož dne), tak v době prohlášení konkursu na její majetek (usnesením insolvenčního soudu ze dne 23. 8. 2013, zveřejněným v insolvenčním rejstříku téhož dne). Ustanovení § 9, § 14 odst. 1 a § 246 odst. 1 insolvenčního zákona později nedoznala změn. Ustanovení § 229 odst. 3 písm. b/ insolvenčního zákona doznalo později [s účinností od 1. 1. 2014, po změnách provedených zákonem č. 294/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, změny jen potud, že se ve struktuře uvedeného ustanovení posunulo (stalo se z něj písmeno c/)]. Ustanovení § 246 odst. 2 insolvenčního zákona bylo s účinností od 1. 1. 2014 (po novele provedené zákonem č. 294/2013 Sb.) doplněno na konci odstavce o slova „ze zákona; § 235 odst. 2 se nepoužije“; toto doplnění však pro další úvahy Nejvyššího soudu nemá význam. S přihlédnutím k době zjištění úpadku dlužnice (22. 7. 2013), je přitom pro insolvenční řízení vedené na majetek dlužnice nadále použitelný právě insolvenční zákon ve znění účinném do 31. 5. 2019 [srov. článek II (Přechodné ustanovení) části první zákona č. 31/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony]. Ustanovení exekučního řádu a občanského soudního řádu ve výše uvedené podobě (pro věc opět rozhodné), platila již 24. 3. 2016 a do vydání napadeného usnesení nedoznala změn.

22. Ve shora ustaveném právním rámci činí Nejvyšší soud k dovoláním položené otázce následující závěry:

23. Dražba prováděná soudním exekutorem na návrh vlastníka nebo osoby oprávněné disponovat s věcí nepředstavuje exekuci k vynucení splnění povinnosti, kterou by povinnému uložilo vykonatelné rozhodnutí soudu nebo jiný exekuční titul; jde o tzv. další činnost exekutora (upravenou v Části první, Hlavě VI exekučního řádu). Soudní exekutor má (ve smyslu ustanovení § 1 odst. 1 exekučního řádu) postavení orgánu vykonávajícího veřejnou moc při výkonu exekuční činnosti, nikoli však při vykonávání činností dalších (srov. např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2016, sp. zn. [30 Cdo 2082/2015](#), uveřejněného pod číslem 90/2017 Sb. rozh. obč.). Ustanovení § 29 odst. 1 a 2 exekučního řádu (o podjatosti soudního exekutora) se proto neuplatní tam, kde soudní exekutor vykonává onu jinou činnost (včetně dražby podle § 76 odst. 2 exekučního řádu) a dovolatelka se mylí, usuzuje-li jinak. Při výkonu jiné činnosti však pro soudního exekutora platí omezení plynoucí z § 74 odst. 3 exekučního řádu. Nejvyšší soud pak nemá pochyb o tom, že soudní exekutor je ve vztahu k dražbě podle § 76 odst. 2 exekučního řádu osobou zúčastněnou na věci (§ 74 odst. 3 písm. b/ exekučního řádu), jestliže v řízení, z něž návrh na provedení dražby vyšel (zde v insolvenčním řízení), současně vystupuje jako věřitel (přihlášený věřitel) s pohledávkou vůči osobě, jejíž majetek má dražit (insolvenčnímu dlužníku). Přitom pro účely posouzení takového střetu zájmů soudního exekutora není rozhodný (až) okamžik vlastní dražby, nýbrž (již) okamžik uzavření smlouvy o provedení dražby (v daném případě 24. 3. 2016).

24. Jinak řečeno, soudní exekutor, který je přihlášeným věřitelem (insolvenčního) dlužníka, je při zpeněžení majetkové podstaty v dražbě provedené soudním exekutorem podle zvláštního právního předpisu (§ 286 odst. 1 písm. d/ insolvenčního zákona) osobou, které v uzavření smlouvy o provedení dražby (§ 289 odst. 2 insolvenčního zákona) brání střet zájmů (je ve vztahu k dražbě podle § 76 odst. 2 exekučního řádu osobou zúčastněnou na věci ve smyslu § 74 odst. 3 písm. b/ exekučního řádu).

25. Právní posouzení věci odvolacím soudem (jenž onu otázku zkoumal až pro dobu vlastní dražby) tedy není správné.

26. U přípustného dovolání nicméně Nejvyšší soud přihlíží z úřední povinnosti též k vadám, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 242 odst. 3 o. s. ř.); právě takovou vadou (jejíž existence je určující pro konečný výsledek dovolacího řízení) pak odvolací řízení trpí.

27. Nejvyšší soud již v poměrech dražby prováděné při likvidaci dědictví soudním exekutorem na návrh notáře jako soudního komisaře (na základě zmocnění plynoucího z § 175u odst. 1 o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2012) vysvětlil (v usnesení ze dne 4. 12. 2014, sp. zn. [21 Cdo 559/2014](#), uveřejněném pod číslem 69/2015 Sb. rozh. obč.), že účastníkem dražby podle ustanovení § 76 odst. 2 exekučního řádu je nepochybně onen notář (žadatel), který sjednal se soudním exekutorem o této jeho tzv. další činnosti smlouvu a který má přitom postavení oprávněného. Tamtéž dodal, že povinný v dražbě prováděné soudním exekutorem podle ustanovení § 76 odst. 2 exekučního řádu nevystupuje, neboť při ní nejde o vymáhání splnění povinnosti. Postavení povinného tedy v dražbě nemají ani ti, o nichž bylo možné (v době do nařízení likvidace dědictví) mít důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici, ani osoby, které popírají, že by zpeněžované movité a nemovité věci patřily zůstaviteli,

popřípadě že by mohly být z jiného důvodu zpeněženy za účelem uspokojení zůstavitelových věřitelů.

28. V témže duchu vyložil Nejvyšší soud v poměrech upravených zákonem č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“), ustanovení § 27 odst. 1 a 3 ZKV umožňující zpeněžení konkursní podstaty soudním výkonem rozhodnutí v usnesení ze dne 26. 9. 2001, sp.zn. [20 Cdo 708/2001](#), uveřejněném pod číslem 16/2003 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 16/2003“). Tam vysvětlil, že účastníkem řízení o návrhu na zpeněžení věci podle ustanovení o výkonu rozhodnutí je správce konkursní podstaty úpadce, který návrh podal a který má (podle výslovné dikce § 27 odst. 3 ZKV) postavení oprávněného; povinný v tomto řízení nevystupuje. To platí bez zřetele k tomu, zda majetek, který má být takto zpeněžen, je ve vlastnictví úpadce nebo jiné osoby. Ozřejmil rovněž, že je-li věc, jíž se týká návrh na zpeněžení podle ustanovení o výkonu rozhodnutí, ve vlastnictví jiné osoby než úpadce, může se tato osoba ubránit zpeněžení majetku sepsaného do konkursní podstaty jen prostřednictvím vylučovací žaloby dle § 19 odst. 2 ZKV. Při úpravě zpeněžení majetkové podstaty prodejem movitých věci a nemovitostí podle ustanovení občanského soudního řádu o výkonu rozhodnutí (§ 286 odst. 1 písm. b/ insolvenčního zákona) promítl zákonodárce judikatorní výstupy plynoucí z [R 16/2003](#) v textu § 288 insolvenčního zákona.

č. 35

29. Pro zpeněžení majetkové podstaty v dražbě provedené soudním exekutorem podle zvláštního právního předpisu (exekučního řádu) [§ 286 odst. 1 písm. d/ insolvenčního zákona] zákonodárce podrobnější úpravu účasti na takové dražbě neprovedl (z ustanovení § 289a odst. 2 insolvenčního zákona toliko plyne, že navrhovatelem dražby (žadatelem o ni) je insolvenční správce. I zde nicméně platí, že účastníkem dražby podle ustanovení § 76 odst. 2 exekučního řádu, vyvolané postupem podle § 286 odst. 1 písm. d/ insolvenčního zákona ve spojení s ustanovením § 289a insolvenčního zákona, je nepochybně insolvenční správce (žadatel), který sjednal se soudním exekutorem o této jeho tzv. další činnosti smlouvu o provedení dražby a který má přitom postavení oprávněného. Povinný v takové dražbě nevystupuje, neboť při ní nejde o vymáhání splnění povinnosti. Účastníci insolvenčního řízení (§ 14 odst. 1 insolvenčního zákona) jen proto nejsou účastníky takové dražby. Řečené platí nejen pro věřitele, kteří uplatňují své právo vůči dlužníku (typově pro přihlášené věřitele), nýbrž i pro (insolvenčního) dlužníka, a to bez zřetele k tomu, zda předmětem dražby je jeho majetek [nebo majetek náležející do majetkové podstaty jako majetek ve vlastnictví třetích osob, na který se po dobu trvání účinků soupisu pohlíží jako na dlužníkův majetek (§ 205 odst. 4 insolvenčního zákona)]. Právo nakládat s majetkem náležejícím do majetkové podstaty totiž prohlášením konkursu na majetek dlužníka přechází na insolvenčního správce dlužníka (jenž se dražby účastní coby její navrhovatel); srov. § 229 odst. 3 písm. c/ insolvenčního zákona i § 246 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona. Insolvenční dlužník (coby osoba, jejíž dispoziční práva k majetkové podstatě přešla na insolvenčního správce) není oprávněn tomuto právu konkurovat ani v podobě účasti na dražbě vyvolané návrhem (žádostí) insolvenčního správce dlužníka (srov. opět § 246 odst. 2 insolvenčního zákona).

30. Lze tudíž shrnout, že (insolvenční) dlužník ani jiný účastník insolvenčního řízení (§ 14 odst. 1 insolvenčního zákona) nebo některý z procesních subjektů uvedených v § 9 písm. b/, c/, e/ a f/ insolvenčního zákona není účastníkem dražby podle ustanovení § 76 odst. 2 exekučního řádu, vyvolané postupem podle § 286 odst. 1 písm. d/ insolvenčního zákona ve spojení s ustanovením § 289a insolvenčního zákona. Odvolání podané (insolvenčním) dlužníkem proti

usnesení o příklepu udělenému v takové dražbě vydražiteli, proto odvolací soud odmítne (má odmítnout) jako podané někým, kdo k odvolání není oprávněn (§ 218 písm. b/ o. s. ř.).

31. V posuzované věci se odvolací soud výše uvedenými zásadami neřídil (odvolání dlužnice projednal věcně), čímž zatížil odvolací řízení vadou, která měla za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), s přihlédnutím ke splnění podmínek uvedených v § 243d odst. 1 písm. b/ o. s. ř. změnil usnesení odvolacího soudu tak, že odvolání dlužnice odmítl podle § 218 písm. b/ o. s. ř.

32. Pro úplnost (již bez vlivu na výsledek dovolacího řízení) Nejvyšší soud připomíná, že majetek zapsaný v majetkové podstatě lze zpeněžit pouze některým ze způsobů uvedených v § 286 insolvenčního zákona. Podle insolvenčního zákona ve znění účinném do 30. 6. 2017 bylo možné zpeněžit majetkovou podstatu jen veřejnou dražbou podle zákona o veřejných dražbách (§ 286 odst. 1 písm. a/ insolvenčního zákona v rozhodném znění), prodejem movitých věcí a nemovitostí podle ustanovení občanského soudního řádu o výkonu rozhodnutí (§ 286 odst. 1 písm. b/ insolvenčního zákona v rozhodném znění), nebo prodejem mimo dražbu (§ 286 odst. 1 písm. c/ insolvenčního zákona v rozhodném znění); srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2015, sen. zn. [29 ICdo 26/2013](#), uveřejněný v časopise Soudní judikatura, číslo 6, ročníku 2016, pod číslem 75, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2018, sen. zn. [29 NSČR 179/2016](#).

33. Nejvyšší soud rovněž již dříve uzavřel, že insolvenční správce, který v době do 30. 6. 2017 zpeněžil (jako osoba s dispozičními oprávněními ve smyslu § 229 odst. 3 písm. c/ insolvenčního zákona) majetek dlužníka dražbou provedenou soudním exekutorem podle exekučního řádu, konal v rozporu se zákonným zmocněním plynoucím z § 286 insolvenčního zákona v rozhodném znění (nedovoleně mimo rámec působnosti svěřené mu zákonem), čímž porušil povinnost postupovat při výkonu funkce s odbornou péčí (§ 36 odst. 1 insolvenčního zákona) [usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. [29 NSČR 179/2016](#)]. Smlouva o provedení dražby uzavřená (již) 24. 3. 2016 těmto závěrům odporovala (což je ovšem úsudek, který nemá vliv na závěr, že dlužnice není v této věci osobou oprávněnou k odvolání proti usnesení o příklepu).

č. 36

Ustanovení § 986 odst. 1 o. z. dává tomu, kdo tvrdí, že je ve svém právu dotčen zápisem provedeným v katastru nemovitostí (eventuálně v jiném veřejném seznamu) bez právního důvodu ve prospěch jiného, možnost žádat, aby byla v katastru nemovitostí poznamenána poznámka spornosti. Tato poznámka, vylučující dobrou víru třetích osob ve stav zapsaný v katastru nemovitostí, však bude vymazána, jestliže žadatel do dvou měsíců od doručení žádosti o její provedení katastrálnímu úřadu (případně orgánu, který veřejný seznam vede), nedoloží, že své tvrzené právo uplatnil u soudu, a to proti osobám, v jejichž prospěch je právo zapsáno. Žadatel nemá právo uplatnit uvedený nárok u soudu přímo proti katastrálnímu úřadu.

č. 36

Katastr nemovitostí

§ 986 odst. 1 o. z.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2022, sp. zn. 22 Cdo 32/2022, ECLI:CZ:NS:2022:22.CDO.32.2022.1

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 10. 8. 2021, sp. zn. 26 Co 170/2021.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobce se domáhal, aby soud uložil žalovanému katastrálnímu úřadu povinnost „opětovně zapsat žalobce v části A, listu vlastnictví č. 1 pro k. ú. N., prokazující stav v rozsahu evidovaném ke dni 12. 7. 2018, jako vlastníka podílu 1/8 z celku na straně jedné a současně odstranit na témže listu vlastnické zápisy změn provedených po 13. 7. 2018 na straně druhé“. Tvrdil, že žalovaný (Česká republika – Katastrální úřad pro Královéhradecký kraj) vymazal z katastru nemovitostí právo žalobce jako spoluvlastníka nemovitostí uvedených shora, a zapsal spoluvlastnická práva podle rozsudku Okresního soudu v Hradci Králové č. j. 10 C 174/2005-607 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 21 Co 729/2012-698; v řízení těmto rozhodnutím předcházejícím však žalobce nebyl účastníkem, a tak jej nezavazují. Žalobce neměl ani možnost vyjádřit se k věci ve vkladovém řízení vedeném žalovaným. Žalobce současně tvrdil, že se stal spoluvlastníkem nemovitostí ke dni 22. 10. 2013. Jeho právo, aniž by zaniklo, bylo vymazáno dne 13. 7. 2018. Proto požadoval zjednání nápravy postupem podle § 986 zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník (dále jen „o. z.“); toto ustanovení vyložil tak, že mu umožňuje žalovat přímo katastrální úřad na provedení opravy zápisu v katastru nemovitostí.

2. Žaloba byla podána u Krajského soudu v Hradci Králové; Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 12. 11. 2020, č. j. Ncp 639/2020-24, rozhodl o věcné příslušnosti okresních soudů a postoupil věc Okresnímu soudu v Hradci Králové.

3. Okresní soud v Hradci Králové („soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 28. 4. 2021, č. j. 17 C 415/2020-92, žalobu zamítl. Uvedl, že k žalobě podle § 986 o. z. je aktivně legitimována osoba, která byla provedeným zápisem dotčena na svém právu, a že žaloba musí směřovat vůči všem osobám, jejichž právo bylo zapsáno či vymazáno žalobou popíraným zápisem, a zároveň i proti všem třetím osobám, které odvozeně od tohoto zápisu dosáhly dalších zápisů před podáním žádosti o zápis poznámky spornosti. Protože však žalobce svou žalobu směřuje vůči katastrálnímu úřadu namísto proti osobám zapsaným v katastru nemovitostí, není jí možné vyhovět.

4. Krajský soud v Hradci Králové jako soud odvolací rozsudkem ze dne 10. 8. 2021, č. j. 26 Co 170/2021-124, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. K námitce žalobce ohledně věcné příslušnosti soudu uvedl: „Žalobce v žalobě tvrdí, že byl ve svém vlastnickém právu dotčen zápisem, který provedl žalovaný ve veřejném seznamu ve prospěch třetí osoby, a po soudu požaduje fakticky určení, že je dáno jeho vlastnické právo. Výslovně se přitom dovolává ustanovení § 986 o. z. I z odůvodnění žaloby je zřejmé, že žalobce uplatňuje svůj nárok postupem dle části třetí o. s. ř. Nejde tedy o žalobu proti rozhodnutí žalovaného, coby správního orgánu podle části páté zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád („o. s. ř.“). K tomuto závěru dospěl i Vrchní soud v Praze ve svém usnesení č. j. Ncp 639/2020-24, jímž rozhodl o věcné příslušnosti okresních soudů v této věci. Ostatně i sám žalobce po celou dobu řízení svá tvrzení formuluje nikoli jako nesouhlas s konkrétním chybným rozhodnutím žalovaného coby správního orgánu, jehož změny se domáhá, ale jako žalobu, kterou požaduje určit své vlastnické právo.“

5. Odvolací soud se ztotožnil s právním názorem soudu prvního stupně, že žalovaný není v řízení pasivně legitimován, a že žaloba, o které se zmiňuje § 986 o. z., musí směřovat vůči všem, jejichž vlastnické právo bylo na úkor žalobce předmětným zápisem vloženo do katastru nemovitostí.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

6. Proti rozhodnutí odvolacího soudu podává žalobce dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 o. s. ř.; tvrdí, že napadené rozhodnutí závisí „na vyřešení otázky, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena,“ a to na výkladu § 986 o. z. Podle obsahu dovolání uplatňuje dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř.

7. Dovolatel nesouhlasí s posouzením své žaloby jako žaloby určovací, jak to provedl soud prvního stupně, a následně i soud odvolací. Dovolatel považuje žalobu na určení vlastnictví pouze za jeden z prostředků nápravy nesprávného zápisu práva v katastru nemovitostí; odkazuje na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2020, sp. zn. [23 Cdo 1125/2020](#). Ustanovení § 986 o. z. nedává jednoznačnou odpověď na otázku, jaký konkrétní prostředek nápravy by měl být použit k dosažení výmazu nezákonného zápisu v katastru nemovitostí, jakož i u kterého soudu lze uplatnit nárok na reparaci vzniklých majetkových škod. Katastrální úřad postupoval v rozporu s § 17 odst. 4 zákona č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon), – dále též jen „KatZ“. Dovolatel má tedy za to, že se měl věci v první instanci zabývat krajský soud, neboť se jedná o opravný prostředek proti výmazu jména dovolatele z katastru nemovitostí, přičemž § 986 o. z. ponechává volnost pro úvahu, jaký konkrétní prostředek nápravy bude užit. Vzhledem k tomu, že o vlastnickém právu

dovolatele bylo již před léty rozhodnuto, není důvodu, aby se znovu domáhal svého práva žalobou na určení.

8. Dovolatel navrhuje, aby dovolací soud napadené rozhodnutí i jemu předcházející rozsudek okresního soudu zrušil a věc vrátil „soudu, ke kterému byla doručena žaloba“ k dalšímu řízení.

III.

Přípustnost dovolání

9. Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., že je uplatněn dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř., a že jsou splněny i další náležitosti dovolání a podmínky dovolacího řízení (zejména § 240 odst. 1, § 241 o. s. ř.), napadené rozhodnutí přezkoumal a zjistil, že dovolání není důvodné.

č. 36

IV.

Důvodnost dovolání

10. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak [§ 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád („o. s. ř.“)].

11. Přípustnost dovolání zakládá skutečnost, že rozhodnutí odvolacího soudu je založeno na řešení právní otázky, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, a to na výkladu § 986 odst. 1 o. z. z hlediska pasivní věcné legitimace, tedy určení osoby, proti které má být žaloba v tomto ustanovení předpokládaná podána.

„Kdo tvrdí, že je ve svém právu dotčen zápisem provedeným do veřejného seznamu bez právního důvodu ve prospěch jiného, může se domáhat výmazu takového zápisu a žádat, aby to bylo ve veřejném seznamu poznamenáno. Orgán, který veřejný seznam vede, vymaže poznámku spornosti zápisu, nedoloží-li žadatel ani do dvou měsíců od doručení žádosti, že své právo uplatnil u soudu“ (§ 986 odst. 1 o. z.).

„Není-li stav zapsaný v katastru v souladu se skutečným právním stavem, osoba, jejíž věcné právo je dotčeno, se domáhá odstranění nesouladu, a prokáže-li, že své právo uplatnila u soudu, zapíše se na její žádost do katastru poznámka spornosti zápisu. Obdobně se zapíše do katastru poznámka spornosti zápisu i v případě, že někdo tvrdí, že je ve svém právu dotčen zápisem provedeným do katastru bez právního důvodu ve prospěch jiného a žádá, aby to bylo v katastru poznamenáno. Poznámku spornosti zápisu, která působí proti zápisu provedenému na základě napadeného právního jednání a na něj navazujícím zápisům, zapíše katastrální úřad také na základě oznámení soudu o podané žalobě nebo na základě doloženého návrhu žalobce, pokud žalobce podal žalobu o určení, že právní jednání, na jehož základě má být zapsáno právo do katastru, je neplatné, zdánlivé nebo zrušené“ (§ 24 odst. 1 KatZ).

„Vyhoví-li soud žalobě, o které je zapsána poznámka spornosti zápisu, vymaže katastrální úřad všechny zápisy, vůči nimž poznámka spornosti zápisu působí. Po výmazu všech zápisů oznámí katastrální úřad provedenou změnu dotčeným osobám“ (§ 24 odst. 3 KatZ).

12. Dovolací soud konstatuje, že slova „může se domáhat výmazu takového zápisu“ opravdu (při tzv. „prvoplánovém“ výkladu) svádějí k názoru, že žalobce může přímo žalovat na provedení výmazu, přičemž takovou povinnost by nebylo možno uložit nikomu jinému než subjektu, který veřejný seznam vede, v této věci katastrálnímu úřadu. Nicméně jazykový výklad k interpretaci § 986 odst. 1 o. z. nestačí.

13. Ústavní soud např. v nálezu ze dne 4. 5. 2004, sp. zn. [III. ÚS 258/03](#) (a podobně v mnoha dalších rozhodnutích) konstatoval, že „neudržitelným momentem používání práva je jeho aplikace vycházející pouze z jazykového výkladu; jazykový výklad představuje toliko prvotní přiblížení se k aplikované právní normě, je východiskem pro objasnění a ujasnění si jejího smyslu a účelu (k čemuž slouží i řada dalších postupů, jako logický a systematický výklad, výklad *e ratione legis* atd.)“ V nálezu sp. zn. [Pl. ÚS 21/96](#) pak již v kontextu obdobném posuzované věci uvedl: "Soud není absolutně vázán doslovným zněním zákonného ustanovení, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit v případech, kdy to vyžaduje ze závažných důvodů účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku. Je nutno se přitom vyvarovat libovůle; rozhodnutí soudu se musí zakládat na racionální argumentaci."

14. Zde jde o otázku, zda katastrální úřad sám může opětovně zapsat do katastru nemovitostí „vymazané právo“ (přesně řečeno, pokud byl vkladem zapsán zánik práva), jestliže dospěje k závěru, že výmaz práva neměl být proveden, a že pochybil, když zapsané právo vymazal.

15. Jádrem problému je v tom, že vzhledem k působení principu materiální publicity, tedy ochrany dobré víry v údaje katastru nemovitostí, mohou mít údaje katastru bezprostřední vliv na právní postavení osob evidovaných tam jako subjekty práv a povinností; ty musí mít možnost soudní řízení o tomto právu ovlivňovat jako jeho účastníci. Proto není možné, aby vklady práva do veřejného seznamu byly prováděny na základě rozhodnutí vydaných v řízení, ve kterých nebyli účastníky ti, kteří jsou evidováni v katastru nemovitostí jako subjekty práv a povinností, které by mohly být vkladem dotčeny. Již proto nelze dosáhnout změny zápisu práva v katastru nemovitostí na základě žaloby podané proti katastrálnímu úřadu.

16. Uvedené skutečnosti zohledňuje i judikatura Nejvyššího soudu: „Žalobce nemá naléhavý právní zájem na určení jeho vlastnického práva k nemovitosti, pokud osoby, které jsou jako vlastníci zapsány v katastru nemovitostí, nebudou účastníky řízení“ (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2002, sp. zn. [30 Cdo 1333/2002](#)). Nejvyšší soud též vyslovil, že „naléhavý právní zájem na žalobě o určení vlastnictví k nemovitosti není dán, jestliže nesměruje proti všem osobám (jež vlastnické právo žalobce popírají), které jsou jako vlastníci zapsány v katastru nemovitostí. Pokud některé osoby zapsané v katastru nemovitostí jako vlastníci nepopírají vlastnické právo žalobce, měly by vystupovat na straně žalobce. Nechtějí-li vystupovat na straně žalující, nezbyvá žalobci, než aby je označil v žalobě za žalované“; konstatoval též, že „rozsudek, kterým se určuje, že žalobce je vlastníkem věci, je rozhodnutím, kterým byla sporná otázka vlastnictví vyřešena jen ve vztahu mezi účastníky řízení“ (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 7. 2002, sp. zn. [22 Cdo 1597/2001](#)). Tyto právní

závěry nejsou samoučelné; pokud by totiž žalobě bylo vyhověno, pak v případě, že by katastrální úřad provedl vklad práva žalobce do katastru, nemohl by současně vymazat právo dalších spoluvlastníků, kteří by nebyli rozsudkem vázáni (srov. § 159a odst. 1 o. s. ř.).

17. Současná právní úprava pak nedává katastrálnímu úřadu možnost, aby bez vkladu schopné listiny měnil stav zápisů týkajících se práv provedených vkladem do katastru. Vklad (tedy i „výmaz“ práva) lze provést na základě pravomocného rozhodnutí katastrálního úřadu o jeho povolení, přičemž řízení o vkladu se neobejde bez listiny, na jejímž základě má být zapsáno právo do katastru („vkladové listiny“); ta musí být přílohou návrhu na zahájení řízení, jinak katastrální úřad k návrhu nepřihlíží (§ 15 odst. 1 písm. a) KatZ). Je-li takovou listinou rozhodnutí soudu, zkoumá katastrální úřad splnění podmínek i z toho hlediska, zda je toto rozhodnutí závazné i pro osoby, v jejichž prospěch je právo v katastru dosud zapsáno (§ 17 odst. 4 KatZ). Již proto nelze vklad provést na základě rozsudku vydaného proti katastrálnímu úřadu.

18. Z těchto důvodů nelze § 986 odst. 1 o. z. vykládat tak, že na jeho základě se může ten, kdo tvrdí, že je ve svém právu dotčen zápisem provedeným do veřejného seznamu bez právního důvodu ve prospěch jiného, úspěšně domáhat nápravy žalobou podanou proti katastrálnímu úřadu.

19. Dovolací soud v zásadě sdílí to, co ohledně aplikace § 986 odst. 1 o. z. uvádí L. Vrzalová in Spáčil, J., Králík, M. a kol. Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 64 a násl. (podobně Pavlů, R., in Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1035 a násl.), a co stejná autorka shrnuje v učebnici Spáčil, J. a kol. Věcná práva. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 245 a násl.: „Osoba, která je takovým zápisem bezprostředně dotčena ve svém právu – tj. osoba, která v důsledku zápisu bez právního důvodu přestala být v katastru zapsána jako vlastník či jiný oprávněný, případně její vlastnické právo bylo zápisem bez právního důvodu omezeno vyznačením jiného věcného práva – může podle tohoto ustanovení žádat o zápis poznámky spornosti... Ve lhůtě 2 měsíců od podání žádosti o zápis poznámky spornosti je pak žadatel povinen katastrálnímu úřadu doložit, že své právo uplatnil u soudu... Stejně jako v případě poznámky spornosti podle § 985 o. z. i zde je způsobem uplatnění práva podání určovací žaloby proti osobě zapsané jako subjekt práva v katastru. Ta směřuje buďto k určení, že právo zapsané v katastru ve prospěch jiné osoby náleží žalobci nebo k určení, že věcné právo k věci cizí, které omezuje vlastnické právo žalobce, neexistuje“.

20. Stejný názor na tuto otázku má Nejvyšší správní soud, který v rozsudku ze dne 20. 11. 2020, sp. zn. [6 As 238/2020](#), konstatoval: „Jak Nejvyšší správní soud uvedl již v rozsudku ze dne 14. dubna 2016 č. j. 9 As 242/2015-55, proti provedenému vkladu se lze bránit jedinečně určovací žalobou podanou u civilního soudu (výslovná úprava je nyní obsažena v § 986 občanského zákoníku). Přijatý názor podporuje i odborná literatura: Jediným způsobem, kterým lze brojit proti vkladu práva provedenému na základě rozhodnutí o povolení vkladu, které bylo vydáno v rozporu se zákonem, nesprávně či jinak chybně, je podání určovací žaloby k soudu (§ 985, § 986 o. z.). ‚Chybný‘ zápis práva lze v katastru nemovitostí napravit pouze novým vkladem práva, jehož podkladem jako vkladová listina bude pravomocný rozsudek soudu o určení práva k nemovitosti. Pouhou opravou chyby v katastrálním operátu v žádném případě nelze dosáhnout téhož. [...] Jediným případem, v kterém lze připustit opravu chyby v katastru

nemovitostí zapsaných údajů je situace, že vklad, tj. zápis do katastrálního operátu, je proveden v rozporu s rozhodnutím, kterým byl tento vklad povolen (BAREŠOVÁ, E., BLÁHOVÁ, I., DOUBEK, B., JANEČEK, B., NEDVÍDEK, L., ŠANDOVÁ, H. Katastrální zákon. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 308; shodně srov. BAUDYŠ, P. Katastrální zákon. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 135 – 138)“.

21. K tomu dovolací soud dodává: Je třeba rozlišovat změnu zápisu práva v katastru nemovitostí, který je v rozporu se skutečným právním stavem na straně jedné, a poznámku spornosti (§ 986 o. z.) na straně druhé.

22. Vklad je zápis do katastru, kterým se zapisují práva k nemovitostem evidovaným v katastru nemovitostí, a to věcná práva, práva ujednaná jako věcná práva, nájem a pacht (§ 6 KatZ, věta druhá). Vkladem se do katastru zapisuje vznik, změna, zánik, promlčení a uznání existence nebo neexistence práv uvedených v § 11 odst. 1 KatZ, mimo jiné i vlastnického práva (§ 11 odst. 1 písm. a) KatZ), včetně práva spoluvlastnického. Vklad lze provést na základě pravomocného rozhodnutí katastrálního úřadu o jeho povolení (§ 12 odst. 1 KatZ); nezbytnou přílohou návrhu na vklad je listina, na jejímž základě má být zapsáno právo do katastru [„vkladová listina“, viz § 15 odst. 1 písm. a) KatZ], bez níž se k návrhu na vklad nepřihlíží (§ 15 odst. 2 KatZ). Je-li vkladovou listinou rozhodnutí soudu o určení práva, které má být vkladem dotčeno, musí být toto rozhodnutí závazné i pro osoby, v jejichž prospěch je právo v katastru dosud zapsáno (§ 17 odst. 4 KatZ); tyto osoby tak musí být účastníky řízení, ve kterém bylo rozhodnutí soudu vydáno (§ 159a odst. 1 o. s. ř.). Vklad, měnící dosavadní stav sporného zápisu, lze na základě rozhodnutí soudu o určení sporného práva provést bez ohledu na to, zda ve věci byla zapsána poznámka spornosti zápisu.

23. Tomu, jehož právo bylo zápisem provedeným do veřejného záznamu (zde katastru nemovitostí) dotčeno, však hrozí újma v důsledku toho, že až do doby pravomocného ukončení soudního řízení, od které může žádat o zápis svého práva do katastru na základě výsledku tohoto řízení, jsou třetí osoby chráněny zásadou materiální publicity, zejména pak možností nabytí věcného práva od neoprávněného na základě dobré víry ve stav evidovaný v katastru nemovitostí (§ 984 odst. 1 o. z.). Proto mu zákon poskytuje právo, aby žádal o zápis poznámky spornosti do veřejného seznamu; ta vyloučí dobrou víru třetích osob ve stav zapsaný v tomto seznamu a zajistí, pokud bude o její zápis požádáno včas (ve lhůtách podle § 986 odst. 2 a 3 o. z.), že prosadí své právo vůči případnému nabyvateli. Tato poznámka je předmětem úpravy § 986 o. z. Nejde tedy o to, že by toto ustanovení upravovalo nějakou zvláštní žalobní ochranu proti nesprávně zapsanému stavu a už vůbec nejde o založení pasívní věcné legitimace katastrálního úřadu. Jde jen o základní úpravu poznámky spornosti, která je pro katastr nemovitostí upravena i v § 24 KatZ.

24. Nejvyšší soud tak uzavírá, že § 986 odst. 1 o. z. je třeba vyložit takto: Kdo tvrdí, že je ve svém právu dotčen zápisem provedeným do veřejného seznamu bez právního důvodu ve prospěch jiného, může žádat, aby byla ve veřejném seznamu poznamenána poznámka spornosti. Tato poznámka, vylučující dobrou víru třetích osob ve stav zapsaný ve veřejném seznamu, však bude vymazána, jestliže žadatel do dvou měsíců od doručení žádosti o její provedení orgánu, který veřejný seznam vede, nedoloží, že své tvrzené právo uplatnil u soudu, a to proti osobám, v jejichž prospěch je právo v katastru dosud zapsáno. Žadatel nemá právo uplatnit uvedený nárok u soudu přímo proti katastrálnímu úřadu.

25. Dovolatel dále tvrdí, že jeho žaloba měla být projednána „v první instanci krajským soudem jako soudem správním“. Vychází přitom z toho, že dikce § 986 o. z. ponechává na úvaze, jaký typ žaloby bude použit. Nevidí rozumný důvod pro to, aby se domáhal určení práva, o kterém bylo již před léty rozhodnuto soudem. V této souvislosti však neformuluje obecnou otázku, o jejíž řešení by bylo možno přípustnost dovolání opřít; neuvádí, o jaký typ řízení (patrně podle zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ani tento zákon však dovolatel nezmiňuje) by mělo jít a o jaké ustanovení svůj názor opírá. Takto neurčitě formulovaná otázka nemůže založit přípustnost dovolání. Nicméně dovolací soud k tomu uvádí, že v této věci uplatněný žalobní návrh nemá oporu v žádném ustanovení soudního řádu správního.

26. Z uvedeného je zřejmé, že rozhodnutí odvolacího soudu je věcně správné. Proto nezbylo, než dovolání zamítnout [§ 243d písm. a) o. s. ř.].

č. 37

Pojištěný škůdce má proti pojistiteli právo na náhradu účelně vynaložených nákladů řízení o náhradě újmy bez zřetele k tomu, že pojistitel se účastnil řízení o náhradu újmy jako vedlejší účastník na straně pojištěného.

Pojistitel není oprávněn dát pojištěnému pokyn, aby v řízení o náhradu újmy odvolal plnou moc svému zástupci.

Pojištění odpovědnosti za škodu, Újma z porušení povinnosti stanovené zákonem, Náklady řízení

§ 2819 o. z., § 2862 odst. 2 o. z., § 6 zákona č. 168/1999 Sb.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2022, sp. zn. 23 Cdo 3173/2020, ECLI:CZ:NS:2022:23.CDO.3173.2020.1

Nejvyšší soud k dovolání žalované zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 28. 5. 2020, sp. zn. 22 Co 44/2020, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 2. 12. 2019, sp. zn. 13 C 53/2019, ve výroku I. a III., a věc vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 8 k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 8 rozsudkem ze dne 2. 12. 2019, č. j. 13 C 53/2019-100, uložil žalované povinnost zaplatit žalobkyni částku 157.578 Kč (výrok I.) a co do zbytku, tedy do částky 36.154,80 Kč, žalobu zamítl (výrok II.). Dále rozhodl o náhradě nákladů řízení mezi účastníky (výrok III.).

2. K odvolání žalované Městský soud v Praze (dál jen „odvolací soud“) rozsudkem v záhlaví uvedeným rozsudek soudu prvního stupně v odvoláním napadeném rozsahu potvrdil (první výrok) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

3. Soudy obou stupňů vyšly z toho, že žalobkyně se po žalované domáhala zaplacení částky 193.733,10 Kč s příslušenstvím z titulu porušení povinnosti žalované (pojistitele) nahradit žalobkyni (pojištěnému) náklady řízení jí vzniklé v řízení vedeném v souvislosti se škodnou událostí, a to dle § 2862 odst. 2 věta druhá zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“). Mezi žalobkyní a právní předchůdkyní žalované byla uzavřena pojistná smlouva o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla. Dne 14. 1. 2014 způsobila žalobkyně dopravní nehodu, při které utrpěla A. Z. (poškozená) úraz. Poškozená se v řízení před Okresním soudem v Pardubicích domáhala náhrady škody po žalobkyni (žalobkyně byla v řízení v pozici žalované) jakožto škůdci. Rozsudkem Okresního soudu v Pardubicích bylo žalobkyni uloženo zaplatit poškozené 204.372,36 Kč s příslušenstvím z titulu náhrady újmy.

Žalobkyně, v pozici žalované, byla v řízení před Okresním soudem v Pardubicích zastoupena advokátem a žalovaná vystupovala jako vedlejší účastník řízení. Následně žalobkyně jako pojištěná požadovala po žalované jako pojistiteli zaplacení nákladů právního zastoupení podle § 2862 odst. 2 o. z. věta druhá.

4. Žalovaná odmítla plnit s odůvodněním, že ve smyslu speciální úpravy zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, takový nárok není dán. Žalovaná navrhla zamítnutí žaloby, neboť náklady na právní zastoupení žalobkyně (v řízení před Okresním soudem v Pardubicích v pozici žalované) nepokládá z větší části za účelně vynaložené. Žalovaná (pojistitel) argumentovala tím, že v řízení před Okresním soudem v Pardubicích byla právně zastoupena jako vedlejší účastník a dalším právním zastoupením přímo žalobkyně (pojištěného) došlo ke zdvojení nákladů na právní zastoupení, přičemž však nebyl důvod, aby žalobkyně využívala služeb advokáta. Podle žalované náklady dle § 2862 odst. 2 věta druhá o. z. jsou zvláštním typem zachraňovacích nákladů podle § 2819 odst. 1 o. z. Nárok pojištěného na náhradu takto vynaložených nákladů vzniká jen tehdy, jestliže jde o náklady účelně a skutečně vynaložené. Přitom náklady, jejichž náhradu uplatnila žalobkyně žalobou, byly žalobkyní účelně vynakládány jen do června 2016, kdy vedení řízení před Okresním soudem v Pardubicích převzala od právního zástupce žalobkyně (v řízení před Okresním soudem v Pardubicích jako žalovaná) žalovaná (v řízení před Okresním soudem v Pardubicích jako vedlejší účastník). Od této doby žalovaná spor aktivně vedla až do okamžiku vyhlášení rozhodnutí. Zastoupení žalobkyně (v řízení před Okresním soudem v Pardubicích) bylo „zdvojené“; při vědomí povinnosti respektovat pokyny pojistitele neexistoval objektivní důvod, aby pojištěná využívala služeb profesionálního advokáta. Dále žalovaná namítala, že se soud nezabýval tím, zda žalobkyně skutečně vynaložila náklady na právní zastoupení.

5. Odvolací soud v dovoláním napadeném rozsudku uvedl, že v § 2862 odst. 2 věta druhá o. z. je výslovně uvedeno, že náklady řízení, které je proti pojištěnému vedeno v souvislosti se škodnou událostí, hradí pojištěnému pojišťovna. Uvedené ustanovení tedy počítá s tím, že pojištěný (škůdce) může být v řízení zastoupen, neboť mu ukládá, aby pojistiteli bez zbytečného odkladu sdělil, kdo je jeho právním zástupcem. Případný vstup pojistitele do řízení nemá žádný vliv na právní zastoupení pojištěného (škůdce) ani na právo pojištěného na náhradu nákladů řízení vůči pojistiteli vzniklých v takovém řízení. Jinými slovy, právo na právní pomoc pojištěného a na náhradu nákladů tohoto zastoupení není omezeno vystupováním pojistitele v řízení jako vedlejšího účastníka na straně pojištěného, jelikož zákon takové omezení nestanoví ani z něj takové omezení nevyplývá. Odvolací soud uzavřel, že účelně vynaložené náklady řízení je pojištěnému povinen nahradit pojistitel bez ohledu na to, zda v řízení vystupuje jako vedlejší účastník, a bez ohledu na to, zda je pojistitel jako vedlejší účastník právně zastoupen. Pojištěný je vázán pokyny pojistitele, což však samo o sobě nemá vliv na právo pojištěného na náhradu jím vynaložených nákladů řízení vůči pojistiteli. Nedodržení pokynů pojistitele představuje porušení smluvní povinnosti, v důsledku kterého je pojistitel oprávněn požadovat případnou náhradu z toho vzniklé újmy. Ani vázanost pokyny pojistitele tedy nezabavuje pojištěného práva být v řízení právně zastoupen, jakož ani práva požadovat po pojistiteli náhradu účelných nákladů vynaložených v řízení o náhradu újmy poškozeného (se zohledněním případně přiznané náhrady nákladů). Nedůvodnou odvolací soud shledal rovněž námitku týkající se neprokázání vynaložení nákladů žalobkyní (pojištěnou), neboť podle § 2952 o. z. může škoda spočívat i ve vzniku dluhu. Ve věci přitom

nebylo sporné, že žalobkyně byla v řízení před Okresním soudem v Pardubicích zastoupena advokátem, který si účtoval odměnu za zastoupení. Odvolací soud uvedl, že bez ohledu na to, zda dluh vůči zástupci již žalobkyně uhradila či nikoli, je žalobkyně v souladu s § 2952 o. z. oprávněna žádat po žalované splnění její povinnosti k úhradě nákladů zastoupení dle § 2862 odst. 2 věta druhá o. z.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

6. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná (dále též „dovolatelka“) dovolání, jehož přípustnost (ve smyslu § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, dále jen „o. s. ř.“) spatřuje v tom, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena. Uplatňuje dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci podle § 241a odst. 1 o. s. ř. Konkrétně za dosud dovolacím soudem nevyřešenou otázku dovolatelka považuje otázku posouzení vzniku práva pojištěného na náhradu nákladů řízení (z titulu povinného odpovědnostního pojištění), které mu měly vzniknout v důsledku proti němu vedenému řízení o náhradu újmy ze strany poškozeného, a to za situace, kdy po celou dobu řízení na straně žalovaného (pojištěného) vystupoval i odpovědnostní pojistitel, který v tomto řízení byl sám právně zastoupen, případně sám jednal prostřednictvím pověřených zaměstnanců. Dovolatelka namítá, že povinnost pojistitele hradit náklady pojištěného v případě odpovědnostního pojištění neplatí bez dalšího, tedy za jakékoliv situace. Povinnost pojistitele hradit náklady řízení platí tehdy, jestliže pojištěný v řízení vystupuje samostatně a v souladu s pokyny a instrukcemi pojistitele. V takovém případě je o vynaložených nákladech pojištěného za právní zastoupení třeba uvažovat jako o nákladech vynaložených účelně. Dle dovolatelky pojištění odpovědnosti z provozu vozidla je speciálním druhem odpovědnostního pojištění, jehož zákonná úprava je obsažena v zák. č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, a pokud jde o otázku rozsahu plnit, je tento rozsah dán zejména § 6 odst. 2 tohoto zákona. Právo pojištěného na náhradu nákladů řízení o náhradě újmy poškozeného podle § 2862 odst. 2 věta druhá o. z. není ničím jiným než pro pojištění odpovědnosti speciálním případem práva na náhradu zachraňovacích nákladů. Právo pojištěného na náhradu nákladů řízení ve smyslu § 2862 odst. 2 o. z. je *sui generis* právem na náhradu zachraňovacích nákladů, tj. nákladů, které byly pojištěným nutně vynaloženy za účelem odvrácení hrozící nebo zvětšující se škody, respektive pojistné události. Úhrada nákladů řízení pojištěnému je podmíněna postupem v souladu s pokyny pojistitele a jejich samotným vynaložením. Dovolatelka má za to, že odvolací soud nesprávně vyložil § 2862 odst. 2 o. z., když nerefletoval účelnost vynaložených nákladů jako nákladů zachraňovacích ve smyslu § 2819 odst. 1 o. z. a nezabýval se tím, zda byly vynaloženy účelně vzhledem k tomu, že žalovaná (v tehdy vedeném řízení vedlejší účastník na straně žalované) aktivně vystupovala v řízení na straně žalované prostřednictvím svého právního zástupce a posléze zaměstnance. Namítá, že odvolací soud se nezabýval tím, proč bylo po dobu zdvojeného účastenství právní zastoupení žalobkyně (tehdy žalované) a žalované (tehdy vedlejšího účastníka) účelné. Dovolatelka také namítá, že odvolací soud se nezabýval ani tím, zda a v jaké výši byly tyto náklady pojištěným vynaloženy.

7. K dovolání žalované se žalobkyně vyjádřila tak, že jej navrhuje zamítnout.

III.

Přípustnost dovolání

8. Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání bylo podáno řádně a včas, osobou k tomu oprávněnou, za kterou jedná osoba s právnickým vzděláním dle § 241 odst. 2 písm. b) o. s. ř., se zabýval přípustností dovolání.

9. Podle ustanovení § 236 odst. 1 o. s. ř. dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

10. Podle ustanovení § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

11. Dovolání žalované je podle § 237 o. s. ř. přípustné pro řešení otázek hmotného práva, jež nebyly v rozhodovací praxi odvolacího soudu dosud vyřešeny. Jde o otázky vzniku a rozsahu práva pojištěného škůdce vůči pojistiteli na náhradu nákladů řízení o náhradu újmy, konkrétně zdali jde o nahrazení nákladů pojištěným škůdcem skutečně vynaložených, zdali se v takovém případě nahrazují toliko náklady vynaložené účelně a zdali v této souvislosti je rozhodná okolnost, že pojistitel vystupoval v řízení o náhradu újmy, vedeném poškozeným proti škůdci, jako vedlejší účastník na straně pojištěného.

IV.

Důvodnost dovolání

Zjištění soudů nižších stupňů

12. Žalobkyně (pojištěný) se v posuzované věci domáhala po žalované (odpovědnostní pojistitel) náhrady nákladů právního zastoupení, které jí měly vzniknout v řízení o náhradu újmy vedeném proti ní ze strany poškozeného, v němž žalobkyně (v pozici žalované) byla zastoupena advokátem. Žalovaná jako pojistitel v daném řízení vystupovala jako vedlejší účastník na straně pojištěné žalobkyně (v daném řízení v postavení žalované škůdkyně). Ze zjištění soudů nižších stupňů vyplývá, že mezi žalobkyní a žalovanou byla uzavřena pojistná smlouva o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla.

Rozhodná právní úprava

13. Ustanovení § 1 odst. 1 zák. č. 168/1999 Sb. vymezuje předmět právní úpravy, kterým je mj. úprava pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla (srov. § 1 odst. 1 písm. a/).

14. Podle § 6 odst. 1 zák. č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla (ve znění účinném v době dopravní nehody, tj. 14. 1. 2014), pojištění odpovědnosti se vztahuje na každou osobu, která je povinna nahradit újmu způsobenou provozem vozidla uvedeného v pojistné smlouvě. Podle odstavce 2 tohoto ustanovení nestanoví-li tento zákon jinak,

má pojištěný právo, aby pojistitel za něj uhradil v rozsahu a ve výši podle občanského zákoníku poškozenému a) způsobenou újmu vzniklou ublížením na zdraví nebo usmrcením, b) způsobenou škodu vzniklou poškozením, zničením nebo ztrátou věci, jakož i škodu vzniklou odcizením věci, pozbyla-li fyzická osoba schopnost ji opatrovat, c) ušlý zisk, d) účelně vynaložené náklady spojené s právním zastoupením při uplatňování nároků podle písmen a) až c); v souvislosti se škodou podle písmene b) nebo c) však jen v případě marného uplynutí lhůty podle § 9 odst. 3 nebo neoprávněného odmítnutí anebo neoprávněného krácení pojistného plnění pojistitelem, pokud poškozený svůj nárok uplatnil a prokázal a pokud ke škodné události, ze které tato újma vznikla a kterou je pojištěný povinen nahradit, došlo v době trvání pojištění odpovědnosti, s výjimkou doby jeho přerušení. Podle odst. 3 tohoto ustanovení újma podle odstavce 2 písm. a) až c) se nahradí v penězích nejvýše do limitu pojistného plnění stanoveného v pojistné smlouvě.

č. 37

15. Podle § 2819 o. z. vynaložil-li pojistník účelně náklady při odvracení bezprostředně hrozící pojistné události na zmírnění následků již nastalé pojistné události nebo proto, že plnil povinnost odklidit poškozený pojištěný majetek nebo jeho zbytky z hygienických, ekologických či bezpečnostních důvodů, má proti pojistiteli právo na jejich náhradu, jakož i na náhradu škody, kterou v souvislosti s touto činností utrpěl (odst. 1). Vynaložil-li zachraňovací náklady pojištěný nebo jiná osoba nad rámec povinností stanovených jiným zákonem, má proti pojistiteli stejné právo na náhradu jako pojistník (odstavec 3).

16. Podle § 2861 odst. 1 o. z. z pojištění odpovědnosti má pojištěný právo, aby za něho pojistitel v případě pojistné události nahradil poškozenému škodu, popřípadě i jinou újmu, v rozsahu a ve výši určené zákonem nebo smlouvou, vznikla-li povinnost k náhradě pojištěnému.

17. Podle § 2862 odst. 1 o. z. pojištěný oznámí bez zbytečného odkladu pojistiteli vznik škodné události, skutečnost, že proti němu poškozený uplatnil právo na náhradu a vyjádří se ke své povinnosti nahradit vzniklou škodu, popřípadě újmu, k požadované náhradě a k její výši. Podle odst. 2 tohoto ustanovení pojištěný oznámí pojistiteli bez zbytečného odkladu i to, že proti němu bylo v souvislosti se škodnou událostí zahájeno řízení před orgánem veřejné moci nebo rozhodčí řízení; zároveň mu sdělí, kdo je jeho právním zástupcem a zpraví pojistitele o průběhu i výsledcích řízení. V řízení o náhradě postupuje pojištěný v souladu s pokyny pojistitele; náklady řízení hradí pojištěnému pojistitel.

K aplikovatelnosti § 6 zákona č. 168/1999 Sb.

18. Dovolatelka poukazuje na to, že pojištění odpovědnosti z provozu vozidla je speciálním druhem odpovědnostního pojištění, jehož zákonná úprava je obsažena v zák. č. 168/1999 Sb., a pokud jde o otázku rozsahu plnit, je tento rozsah dán zejména § 6 odst. 2 tohoto zákona.

19. Zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla je zvláštní úpravou ve vztahu k obecné úpravě pojištění obsažené od 1. 1. 2014 v občanském zákoníku, proto má aplikační přednost a občanský zákoník se použije pouze subsidiárně na řešení otázek, které zvláštní zákon neupravuje (obdobně srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 3. 2021, sp. zn. [25 Cdo 128/2020](#)).

20. Nejvyšší soud se v rozsudku ze dne 11. 4. 2018, sp. zn. [25 Cdo 4112/2017](#), uveřejněném pod číslem 64/2019 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, zabýval otázkou, zda má poškozený proti pojistiteli škůdce podle § 9 odst. 1 a § 6 odst. 2 písm. d) zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla právo na náhradu nákladů vynaložených v adhezním řízení. Podle závěrů rozhodnutí je třeba charakter nákladů ve smyslu § 6 odst. 2 písm. d) zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla vyložit jako účelně vynaložené náklady spojené s právním zastoupením při uplatňování nároku na pojistné plnění vůči pojistiteli, nikoliv náklady vynaložené v adhezním řízení při uplatnění nároku na náhradu škody proti škůdci. Pojem účelně vynaložených nákladů spojených se zastoupením ve smyslu § 6 odst. 2 písm. d) cit. zákona se tedy vztahuje na náklady spojené s právním zastoupením při uplatňování nároků na pojistné plnění vůči pojistiteli (srov. také rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2018, sp. zn. [25 Cdo 2049/2018](#), a ze dne 16. 5. 2018, sp. zn. [25 Cdo 5644/2017](#)).

č. 37

21. Ve výše citovaných rozhodnutích Nejvyššího soudu byla řešena otázka práva poškozeného proti pojistiteli na náhradu nákladů vynaložených poškozeným na právní zastoupení v adhezním řízení proti pojištěnému škůdci. V nyní projednávané věci jde však o vztah mezi pojištěným škůdcem a odpovědnostním pojistitelem. Konkrétně jde o otázku vzniku a rozsahu práva pojištěného škůdce požadovat po pojistiteli náhradu nákladů, jež pojištěný škůdce vynaložil v řízení o náhradu újmy uplatňovanou poškozeným vůči pojištěnému škůdci, v němž byl škůdce v postavení žalovaného.

22. Dle závěrů citované judikatury ustanovení § 6 odst. 2 písm. d) zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla se vztahuje na náklady poškozeného spojené s právním zastoupením při uplatňování nároků na pojistné plnění vůči pojistiteli. Oproti tomu právo pojištěného škůdce na hrazení jeho nákladů pojistitelem, jež škůdce vynaložil v řízení o náhradě újmy, je upraveno v občanském zákoníku, konkrétně v ustanovení § 2862 odst. 2 věta druhá o. z.

Právo na náhradu nákladů pojištěného proti pojistiteli podle § 2862 odst. 2 o. z.

23. Při posouzení předpokladů práva pojištěného vůči pojistiteli na náhradu nákladů, jež pojištěný vynaložil v řízení o náhradě újmy poškozeného, je tak třeba vyjít z úpravy v občanském zákoníku, konkrétně z § 2862 o. z.

24. Právní úprava § 2862 o. z. vychází z úpravy zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, ve znění účinném do 31. 12. 2013. Podle důvodové zprávy k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (k § 2861 až 2867 o. z.) se navrhuje převzít obsah § 43 až 46 zákona o pojistné smlouvě s drobnějšími systematickými a stylistickými úpravami. Jinak se ponechává dosavadní úprava bez podstatných změn. Podle § 45 odst. 4 zák. č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, byl pojištěný v řízení o náhradě škody povinen postupovat v souladu s pokyny pojistitele. Náklady tohoto řízení vynaložené pojištěným hradí pojistitel.

25. Dosavadní judikatura Nejvyššího soudu se při výkladu ustanovení § 45 zákona o pojistné smlouvě, tedy předchozí úpravy soukromého práva, vyjadřovala k otázce náhrady nákladů, které je pojištěný povinen podle rozhodnutí státního orgánu, který v řízení o náhradu škody rozhodoval, zaplatit protistraně (poškozenému) (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2021, sp. zn. [25 Cdo 700/2019](#), uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod číslem 95/2021). Je přitom třeba odlišovat právo pojištěného škůdce na náhradu nákladů

řízení vynaložených škůdcem v řízení o náhradě újmy vedeném poškozeným proti škůdci na straně jedné a právo pojištěného škůdce na náhradu nákladů řízení přiznaných soudem poškozenému v řízení proti škůdci na straně druhé. Jde-li o otázku vzniku a rozsahu práva pojištěného na náhradu nákladů v řízení o náhradě újmy poškozeného vůči pojistiteli dle § 2862 odst. 2, část věty druhé za středníkem, o. z., tato dosud v judikatuře řešena nebyla.

26. Ustanovení § 2862 odst. 1 o. z. upravuje povinnost pojištěného oznámit bez zbytečného odkladu pojistiteli vznik škodné události, skutečnost, že proti němu poškozený uplatnil právo na náhradu, a vyjádřit se ke své povinnosti nahradit vzniklou škodu, popřípadě újmu, k požadované náhradě a k její výši. Ustanovení § 2862 o. z. v odst. 2 potom upravuje oznamovací povinnost pojištěného o zahájeném řízení vedeném proti němu jako škůdci, o jeho zastoupení, průběhu a výsledcích řízení a otázku vázanosti pokyny pojistitele. Současně ve větě druhé za středníkem zakotvuje povinnost pojistitele hradit pojištěnému náklady řízení. Ustanovení § 2862 odst. 2 věta za středníkem o. z. dopadá na náhradu nákladů řízení pro případ, že je proti pojištěnému škůdci v souvislosti se škodnou událostí zahájeno řízení o náhradu újmy ze strany poškozeného před soudem nebo rozhodčí řízení (obdobně srov. závěry literatury, např. Šimek, R. in Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník k § 2716–2893. Velký komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, str. 1215; Mimrová, T. in Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, str. 2980, Haas, K. in Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 764).

27. Je přitom zřejmé, že právo pojištěného na náhradu nákladů „v řízení o náhradě“ se nevztahuje k jakémukoliv řízení zahájenému proti pojištěnému v souvislosti se škodnou událostí (tedy např. i ke správnímu řízení či trestnímu řízení). Toto právo pojištěného na náhradu nákladů „v řízení o náhradě“ se vztahuje pouze a jen k těm řízením, jejichž primárním předmětem je náhrada újmy poškozeného. Tomuto závěru odpovídá i předchozí systematické rozdělení § 45 zákona o pojistné smlouvě do čtyř odstavců, kdy v odst. 3 tohoto ustanovení byla stanovena povinnost pojištěného sdělit pojistiteli, že bylo proti němu v souvislosti se škodnou událostí zahájeno řízení před státním orgánem nebo rozhodčí řízení, sdělit jméno svého právního zástupce a informovat o průběhu a výsledcích řízení, a v odst. 4 tohoto ustanovení byla stanovena povinnost pojištěného „v řízení o náhradě škody“ postupovat v souladu s pokyny pojistitele s tím, že náklady tohoto řízení vynaložené pojištěným hradí pojistitel. Srov. v literatuře Haas, K. in Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 764.

28. K základní otázce výkladu ustanovení § 2862 odst. 2, část věty druhé za středníkem, o. z., jenž stanoví, že náklady řízení hradí pojištěnému pojistitel, lze tak uzavřít, že tato zákonná úprava dopadá na v projednávané věci posuzovanou situaci náhrady nákladů řízení vynaložených pojištěným škůdcem v řízení, v němž proti němu uplatňoval žalující poškozený právo na náhradu jemu vzniklé újmy jednáním pojištěného škůdce.

Náhrada účelně vynaložených nákladů

29. Je přitom třeba dále vyřešit, kdy právo na náhradu takových nákladů vzniká a zdali se hradí veškeré náklady nebo jen náklady účelně vynaložené.

30. Již z dikce rozhodného ustanovení § 2862 odst. 2, část věty druhé za středníkem, o. z., o hrazení nákladů, je zřejmé, že jde o náhradu nákladů, jež pojištěný vynaložil. Pojistiteli tak vzniká povinnost je hradit přímo pojištěnému v případě jejich vynaložení. Nejde tak o povinnost pojistitele platit třetí osobě (např. právnímu zástupci pojištěného) její náklady (např. náklady vynaložené při poskytování právní služby). Proto až v případě skutečného vynaložení nákladů za své právní zastoupení vzniká pojištěnému právo proti pojistiteli na jejich hrazení, tedy náhradu.

31. Náhrada nákladů podle § § 2862 odst. 2, část věty druhé za středníkem o. z. není způsobem náhrady újmy ve smyslu § 2952 o. z. a nejde ani o součást pojistného plnění z pojištění odpovědnosti. Jde o jiný zákonem zvlášť předvídaný závazek pojistitele plnit pojištěnému škůdci, tedy právo pojištěného na náhradu jím vynaložených nákladů v řízení o náhradě újmy a tomu odpovídající povinnost pojistitele.

32. Dále je třeba vyřešit otázku, zdali má pojištěný škůdce právo na náhradu všech vynaložených nákladů, nebo pouze takových, jež vynaložil účelně.

33. Obecný požadavek účelnosti, jde-li o náhradu nákladů řízení, lze odvodit především z obecných zákonných předpokladů náhrady vynaložených nákladů za zastupování, konkrétně z procesní úpravy náhrady nákladů řízení podle § 142 odst. 1 o. s. ř. Podle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2015, sp. zn. [25 Cdo 1748/2015](#), odměnu advokáta lze poměřovat kritériem účelnosti. Soud přiznává odměnu pouze za účelné úkony právní služby, tj. pokud byly potřebné k účelnému uplatnění nebo bránění práva v konkrétně projednávaném případě. Kritérium účelnosti je třeba aplikovat i s ohledem na obecně platnou zásadu přiměřenosti a zákazu zneužití práv (§ 2 o. s. ř.). Odepření (části) advokátem vyúčtované odměny však musí být racionálně a přesvědčivě zdůvodněno. Takto dovozená právní norma je vzhledem ke klíčovému pojmu účelnosti právní normou s relativně neurčitou (abstraktní) hypotézou, jejíž konkrétní podobu vymezuje nalézací, popřípadě odvolací soud ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností. Účelnost toho kterého úkonu právní služby je přitom posuzována podle konkrétních okolností každého případu. Účelnost úkonů právní služby je nutno posuzovat ve vztahu k jednotlivým úkonům (srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. [25 Cdo 2829/2014](#), nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. [25 Cdo 1610/2014](#)). Podle výše uvedené judikatury tak odměna (resp. její náhrada) nepřísluší za úkony provedené neúčelně.

34. Obdobně lze poukázat také např. na § 31 zák. č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) (dále jen jako „OdpŠk“), kdy toto ustanovení se podle odst. 1 vztahuje jen na takové náklady řízení, které byly poškozeným účelně vynaloženy na zrušení nebo změnu nezákonného rozhodnutí nebo na nápravu nesprávného úředního postupu (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 4. 2012, sp. zn. [30 Cdo 2699/2011](#)). V rozsudku ze dne 23. 4. 2013, sp. zn. [30 Cdo 101/2013](#), Nejvyšší soud uvedl, že „podle § 31 OdpŠk se přiznává náhrada nákladů řízení podle příslušných procesních předpisů, tj. účelně či důvodně vynaložených nákladů řízení. Ústavní soud v rozhodnutí pléna Ústavního soudu ze dne 6. 2. 2007, sp. zn. [Pl. ÚS 38/06](#), uvedl, že účelem této zákonné úpravy je interpretace skutečné škody, spočívající v nákladech vynaložených poškozeným na zrušení nebo změnu nezákonného

rozhodnutí anebo nápravu nesprávného úředního postupu, ve smyslu účelně vynaložených nákladů, přičemž za takové lze z pohledu právní jistoty považovat ty, jež jsou stanoveny zvláštním právním předpisem o mimosmluvní odměně. Z uvedeného vyplývá, že náhrada nákladů řízení ani náhrada nákladů zastoupení podle zákona č. 82/1998 Sb. nebyla a není založena na zásadě náhrady skutečné škody, ale na tom, že stát za stanovených podmínek hradí účelně či důvodně vynaložené náklady. Za takové lze z pohledu právní jistoty považovat ty, jež jsou stanoveny procesními předpisy nebo zvláštním právním předpisem o mimosmluvní odměně. Náklady zastoupení se proto nahrazují v rozsahu podle zákona č. 177/1996 Sb., advokátního tarifu, a nikoliv podle smluvní odměny za zastupování“ (srov. dále např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. [30 Cdo 4145/2015](#)).

č. 37

35. Zákonodárce řeší právo pojištěného vůči pojistiteli jednak ve vztahu k tzv. zachraňovacím nákladům, které pojištěný (pojistník) vynaložil již při odvracení bezprostředně hrozící pojistné události na zmírnění následků již nastalé pojistné události nebo proto, že plnil povinnost odklidiť poškozený pojištěný majetek nebo jeho zbytky z hygienických, ekologických či bezpečnostních důvodů, a to v § 2819 odst. 1 o. z., jednak zvláštní úpravou náhrady nákladů vynaložených pojištěným za řízení podle § 2862 odst. 2 věta druhá o. z., které jsou předmětem tohoto dovolacího přezkumu. I když ustanovení § 2862 odst. 2 věta druhá o. z. neobsahuje (oproti § 2819 odst. 1 o. z.) výslovný požadavek účelnosti vynaložených nákladů, jež mají být pojistitelem hrazeny, lze kromě výše uvedené argumentace poukázat i na obdobnou povahu obou typů nákladů hrazených pojistitelem. Lze tak uzavřít, že i pro zvláštní úpravu náhrady nákladů podle § 2862 odst. 2 věta druhá o. z. platí náhrada nákladů toliko účelně vynaložených.

Povinnost pojištěného postupovat dle pokynů pojistitele

36. Dovolatelka konečně namítala, že pojištěný je povinen postupovat v souladu s pokyny pojistitele. Za situace, kdy pojistitel v řízení o náhradu újmy, vedeném poškozeným proti škůdci, vystupoval na straně pojištěného škůdce jako vedlejší účastník, neměl by dle dovolatelky mít pojištěný právo na náhradu nákladů právního zastoupení.

37. Ustanovení § 2862 odst. 2 věta druhá o. z. stanoví pojištěnému povinnost postupovat v řízení o náhradě újmy poškozeného podle pokynů pojistitele.

38. Dovolatelce však nelze přisvědčit v tom, že za situace, kdy žalovaná jako odpovědnostní pojistitel vystupovala prostřednictvím svého právního zástupce a posléze zaměstnance v řízení o náhradu újmy jako vedlejší účastník na straně žalobkyně (pojištěného škůdce), jež byla rovněž zastoupena advokátem, nemá bez dalšího žalobkyně právo na náhradu nákladů řízení podle § 2862 odst. 2, část věty druhé za středníkem, o. z. spočívajících v nákladech právního zastoupení. Jinými slovy, okolnost, že pojišťovna jako odpovědnostní pojistitel vystupovala v řízení o náhradu újmy jako vedlejší účastník na straně pojištěného (škůdce), sama o sobě neznamená, že pojištěný vynaložil náklady na své právní zastoupení neúčelně. Je tak nutno odmítnout názor dovolatelky, že povinnost pojistitele hradit náklady řízení pojištěného (na jeho zastoupení) platí jen tehdy, jestliže pojištěný v řízení vystupuje samostatně.

39. Pokyn pojistitele pojištěnému podle § 2862 odst. 2 věta druhá o. z. v řízení o náhradě újmy poškozeného může spočívat např. v tom, jaké skutečnosti má pojištěný v řízení tvrdit (prokazovat) a jakou právní argumentaci k tomu má uplatňovat. Je přitom třeba v každém

jednotlivém případě zkoumat podle individuálních skutkových okolností význam takového pokynu pojistitele ve vztahu k pojištěnému pro dané řízení.

40. Pokyn pojistitele vůči pojištěnému však nemůže spočívat v uložení povinnosti odvolat plnou moc advokátovi, tedy představovat vyloučení práva účastníka být v řízení zastoupen. Takový pokyn by byl v rozporu s čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, podle něhož má každý právo na právní pomoc před soudy.

41. Ve vztahu k této otázce jsou tak dovolací námitky nedůvodné. Odvolací soud v této dílčí otázce nepochybil, jestliže dovedl, že vázanost pokyny pojistitele nezabavuje pojištěného práva být v řízení právně zastoupen.

Shrnutí závěrů v poměrech projednávané věci

č. 37

42. Pojištěný škůdce má proti pojistiteli právo na náhradu vlastních nákladů řízení o náhradě újmy, jestliže byly vynaloženy účelně.

43. Okolnost, že pojišťovna jako odpovědnostní pojistitel vystupovala v řízení o náhradu újmy jako vedlejší účastník na straně pojištěného, sama o sobě neznamená, že pojištěný vynaložil náklady na své právní zastoupení neúčelně.

44. Pokyn pojistitele vůči pojištěnému pro takové řízení nemůže spočívat v uložení povinnosti odvolat plnou moc jeho zástupci.

45. Odvolací soud dospěl k dílčím správným závěrům v otázce vzniku práva na náhradu účelných nákladů pojištěného škůdce na právní zastoupení vynaložených na jeho obranu v řízení, v němž byl žalován poškozeným o náhradu způsobené újmy, a ke správnému závěru, že samotná skutečnost, že na straně pojištěného vystupuje jako vedlejší účastník pojistitel, neznamená, že takové právo na náhradu nákladů pojištěný proti pojistiteli nemá. Odvolací soud však současně uvedl, že bez ohledu na to, zda dluh vůči svému právnímu zástupci již žalobkyně uhradila či nikoli (tedy skutečně vynaložila), je žalobkyně v souladu s § 2952 o. z. oprávněna žádat po žalované splnění její povinnosti k úhradě nákladů zastoupení dle § 2862 odst. 2 věta druhá o. z. Jedním ze základních předpokladů pro vznik práva na náhradu nákladů podle § 2862 odst. 2 věta druhá o. z. je přitom podmínka, že oprávněná osoba již náklady skutečně vynaložila, přičemž v řízení nebylo zjištěno, že by mezi stranami bylo v tomto směru ujednáno jinak. Zvláštní úprava náhrady nákladů podle § 2862 odst. 2 věta druhá o. z. nemá povahu náhrady újmy ve smyslu § 2952 o. z. a nejde ani o součást pojistného plnění z pojištění odpovědnosti. V této otázce je proto právní posouzení odvolacího soudu nesprávné.

46. Nejvyšší soud vzhledem k výše uvedenému napadené rozhodnutí odvolacího soudu podle ustanovení § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil. Protože se důvody pro zrušení rozhodnutí odvolacího soudu vztahují i na rozhodnutí soudu prvního stupně, Nejvyšší soud podle ustanovení § 243e odst. 2 o. s. ř. zrušil v odpovídajícím rozsahu rovněž rozhodnutí soudu prvního stupně a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

47. Soudy jsou ve smyslu § 243g odst. 1 první věty o. s. ř. vázány právními názory dovolacího soudu v tomto rozhodnutí vyslovenými.

č. 38

Úroky, úroky z prodlení a poplatky z prodlení z pohledávek přihlášených věřitelů a smluvní pokuta sjednaná pro případ prodlení s plněním přihlášené pohledávky, není-li taková smluvní pokuta dluhem z podnikání, jsou ve výši, ve které v souhrnu převyšují výši jistiny přihlášené pohledávky k okamžiku jejího vzniku, podřízenými pohledávkami ve smyslu ustanovení § 172 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona i tehdy, jde-li o příslušenství nebo o smluvní pokutu vzešlé z prodlení s úhradou veřejnoprávní pohledávky, včetně pohledávky z titulu dluhu na pojistném na veřejné zdravotní pojištění.

Penále za nezaplacení pojistného na veřejné zdravotní pojištění není podřízenou pohledávkou ve smyslu ustanovení § 172 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona.

č. 38

Insolvenční řízení, Pohledávka přednostní, Zdravotní pojištění

§ 5, § 170, § 172 odst. 2 IZ, § 18 zákona č. 592/1992 Sb.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2022, sen. zn. 29 ICdo 73/2020, ECLI:CZ:NS:2022:29.ICDO.73.2020.1

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalovaného proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 3. 2020.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem ze dne 10. 12. 2019, Krajský soud v Českých Budějovicích (dále jen „insolvenční soud“):

[1] Určil, že pohledávky žalobce (Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky) přihlášené do insolvenčního řízení vedeného u něj na majetek dlužníka R. C. nejsou v popřené rozsahu (co do částky 4.173,90 Kč u přihlášky pohledávky P8-1, částky 22 Kč u přihlášky pohledávky P8-2 a částky 5.759 Kč u přihlášky pohledávky P8-3) pohledávkami podřízenými (bod I. výroku).

[2] Určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (bod II. výroku).

2. Insolvenční soud – vycházející z ustanovení § 170 písm. d/ a § 172 odst. 2 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), a z ustanovení § 18 odst. 1 zákona č. 592/1992 Sb., o pojistném na veřejné zdravotní pojištění – dospěl po provedeném dokazování k následujícím závěrům:

3. Ustanovení § 172 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona taxativně vymezuje pohledávky, na které se vztahuje úprava podřízenosti v rámci insolvenčního řízení. Tomuto vymezení

se nelze vyhnout použitím jiného názvosloví (např. zaměněním označení „úrok“ za označení „roční poplatek za poskytnutí půjčky“), když soud posuzuje každou jednotlivou pohledávku podle jejího hmotněprávního charakteru. V dané věci je ale zřejmé, že penále za nezaplacení pojistného na veřejné zdravotní pojištění je zcela svébytnou právní kategorií a od pohledávek taxativně vyjmenovaných v ustanovení § 172 odst. 2 insolvenčního zákona je neodlišuje pouze jiná terminologie.

4. Úmyslem zákonodárce při úpravě podřízených pohledávek bylo upravit výši uspokojovaného plnění v insolvenčním řízení u pohledávek, které vznikají na základě soukromoprávních vztahů, tedy vztahů, u jejichž vzniku je na vůli stran, zda vstoupí do smluvního vztahu.

5. Povinnost platit veřejné zdravotní pojištění však má veřejnoprávní charakter; není na vůli stran, zda plátce veřejného zdravotního pojištění je ochoten platit veřejné zdravotní pojištění; již proto se na tyto pohledávky musí pohlížet odlišně. Daný úmysl zákonodárce je též patrný z úpravy obsažené v ustanovení § 170 písm. d/ insolvenčního zákona, v němž je penále za neplacení zdravotního pojištění označeno jako mimosmluvní sankce a způsob jeho (ne)uspokojování je upraven odlišně od jiných mimosmluvních sankcí, plynoucích ze soukromoprávních vztahů. S ohledem na účel a smysl zákona je nutné dovodit, že následky neplnění veřejnoprávních povinností mají co do pořadí uspokojování v insolvenčním řízení postavení odlišné od následků neplnění soukromoprávních povinností.

6. K odvolání žalovaného (G. v. o. s., jako insolvenčního správce dlužníka) Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 16. 3. 2020:

[1] Potvrdil rozsudek insolvenčního soudu (první výrok).

[2] Určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

7. Odvolací soud – vycházejí rovněž z ustanovení § 170 a § 172 odst. 2 až 4 insolvenčního zákona – dospěl po přezkoumání napadeného rozhodnutí k následujícím závěrům:

8. Odvolací soud ověřil správnost skutkových zjištění insolvenčního soudu a ztotožnil se s jeho závěry, na něž pro stručnost odkazuje.

9. K odvolací argumentaci žalovaného odvolací soud dodává, že v § 170 insolvenčního zákona jsou odlišeny smluvní sankce (písmeno a/ a e/) a mimosmluvní sankce (penále) [písmeno d/], přičemž sdílí závěr insolvenčního soudu, že penále je veřejnoprávním institutem, kdežto poplatek z prodlení je institutem soukromoprávním.

10. Penále za neplacení pojistného na veřejné zdravotní pojištění kategorizuje ustanovení § 170 písm. d/ insolvenčního zákona jednoznačně jako specifický druh mimosmluvní sankce; nejde o úrok, úrok z prodlení, poplatek z prodlení ani o smluvní pokutu ve smyslu § 172 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona.

11. Podřízené pohledávky vyjmenovává § 172 odst. 2 věta druhá insolvenčního zákona taxativně a mimosmluvní sankce (včetně penále za neplacení zdravotního pojištění) zde nejsou

uvedeny; není přípustné rozšiřovat rozsah zde uvedených pohledávek extenzivním výkladem. Odvolatelem akcentované názory a stanoviska k tomu, že penále je příslušenstvím pohledávky za neplacení pojistného, se v posuzované věci neuplatní vzhledem k výše zmíněné specifické úpravě insolvenčního zákona.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

12. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právních otázek, které v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny, konkrétně otázek:

[1] Vztahuje se ustanovení §172 odst. 2 věty poslední insolvenčního zákona pouze na příslušenství přihlášené pohledávky nebo také na její jistinu? (Lze považovat přihlášenou pohledávku za podřízenou pouze co do přihlášeného příslušenství nebo i co do přihlášené jistiny?)

[2] Může být přihlášené penále za nezaplacení daní, poplatků a jiných obdobných peněžitých plnění, pojistného na sociální zabezpečení, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného na veřejné zdravotní pojištění podřízenou pohledávkou v insolvenčním řízení ve smyslu ustanovení § 172 odst. 2 poslední věty insolvenčního zákona?
nebo obecněji:

[3] Vztahuje se ustanovení § 172 odst. 2 věty poslední insolvenčního zákona na veřejnoprávní pohledávky věřitelů typu žalobce, České správy sociálního zabezpečení, finančních úřadů a jiných orgánů veřejné správy?

[4] Lze aplikovat ustanovení § 172 odst. 2 věty poslední insolvenčního zákona i na pohledávky přihlášené jako zajištěné?

13. Dovolatel namítá (poměřováno obsahem dovolání), že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí změnil tak, že určí, že předmětné pohledávky jsou podřízenými pohledávkami, případně aby zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

14. V mezích uplatněného dovolacího důvodu argumentuje dovolatel následovně:

15. Dovolatel oproti názoru žalobce míní, že podle § 172 odst. 2 poslední věty insolvenčního zákona může být podřízenou pohledávkou v určitých situacích též přihlášená jistina, jelikož zákonodárce zařadil mezi podřízené pohledávky i smluvní pokutu sjednanou pro případ prodlení s plněním pohledávky (tedy jistinu). Pro uplatnitelnost předmětného ustanovení v praxi je podle dovolatele nutné přijmout závěr, že podřízenost určitých druhů pohledávek je třeba zkoumat bez ohledu na to, zda jde o jistinu (v případě smluvní pokuty) nebo o příslušenství pohledávky (např. o úroky nebo úroky z prodlení). Jinak by smluvní pokuta nikdy nemohla být zařazena mezi podřízené pohledávky.

16. Pro účely této věci tudíž není významné, zda penále za nehrazení pojistného na veřejné zdravotní pojištění je příslušenstvím pojistného nebo samostatnou jistinou. Sám žalobce přihlásil penále v přihlášce jako příslušenství pohledávky.

17. Pro případ, že by otázka, zda jde o příslušenství, měla význam, poukazuje dovolatel na (označené) dokumenty Ministerstva financí, Vlády České republiky, Nejvyššího kontrolního úřadu a žalobce, v nichž je penále pojato jako příslušenství pojistného.

18. K námitce, že penále není výslovně uvedeno v § 172 odst. 2 insolvenčního zákona, dovolatel uvádí, že úmyslem zákonodárce bylo označit jako podřízené pohledávky primárně závazky dlužníka vznikající v důsledku jeho prodlení s hrazením jistiny. Vyjma úroků totiž ve všech ostatních případech (úrok z prodlení, poplatek z prodlení a smluvní pokuta sjednaná pro případ prodlení) jde o pohledávky věřitelů narůstající jako určitá sankce dlužníka za nehrazení původní jistiny. S přihlédnutím k dikci § 18 odst. 1 zákona č. 592/1992 Sb. nemůže být pochyb o tom, že penále je svým charakterem sankcí za neplacení jistiny (pojistného) totožnou např. se zákonným úrokem z prodlení („veřejnoprávním úrokem z prodlení“). K tomu dovolatel cituje z rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 3. 2007, č. j. [6 Ads 19/2006-63](#), pasáž, podle které: „Odůvodnění vládního návrhu tohoto zákona (tisk 219/0) uvádělo, že tato penále mají obdobnou povahu jako úroky a smluvní sankce, a proto se právní režim upravuje shodně“. Dovolatel dovozuje, že by měl být posuzován charakter přihlášeného nároku, nikoli jeho formální označení.

č. 38

III.

Přípustnost dovolání

19. Dovolání nesměřuje proti žádnému z usnesení vypočtených v § 238a o. s. ř., takže zbývá určit, zda je přípustné podle § 237 o. s. ř. (když pro daný případ neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání podle § 237 o. s. ř., vypočtených v § 238 o. s. ř.).

20. Nejvyšší soud pak neshledává dovolání přípustným pro řešení otázky, zda se ustanovení § 172 odst. 2 poslední věty insolvenčního zákona vztahuje i na zajištěné pohledávky (otázka č. 4), potažmo pro řešení otázek směřujících k jiným druhům veřejnoprávních pohledávek (část otázky č. 2) nebo k typově jiným veřejnoprávním věřitelům (část otázky č. 3), jelikož o takové pohledávky a o takové (jiné) věřitele v dané věci nešlo [na řešení těchto (akademických) otázek napadené rozhodnutí nespočívá a spočívat nemá].

21. Pro účely zodpovězení otázky č. 1 a části otázek č. 2 a 3 (co do penále a žalobce) však dovolání přípustné je, když potud jde o otázky dovolacím soudem neřešené, na jejichž zodpovězení napadené rozhodnutí spočívá.

IV.

Důvodnost dovolání

22. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

23. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

24. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází. Pro právní posouzení věci Nejvyšším soudem jsou rozhodná následující skutková zjištění (jak z nich vyšly oba soudy a jak plynou ze spisu):

25. Usnesením ze dne 8. 7. 2019 insolvenční soud (mimo jiné) zjistil úpadek dlužníka, povolil mu oddlužení a insolvenčním správcem ustanovil žalovaného.

26. Žalobce přihlásil 19. 7. 2019 do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka jako vykonatelné pohledávky:

[1] dílčí pohledávku č. 1 ve výši 13.243,90 Kč, s tím, že jde o penále přiznané platebním výměrem č. 2140600329,

[2] dílčí pohledávku č. 2 ve výši 3.308 Kč, s tím, že jde o penále přiznané platebním výměrem č. 2140100973,

[3] dílčí pohledávku č. 3 ve výši 18.719 Kč sestávající z jistiny ve výši 6.480 Kč a příslušenství (penále z pozdní platby pojistného) ve výši 12.239 Kč, s tím, že jde o pohledávku přiznanou výkazem nedoplatků č. 3641000311.

27. Platebním výměrem ze dne 17. 5. 2006, který nabyl právní moci dne 7. 6. 2006, č. 2140600329 vyměřil žalobce dlužníku penále za neplacení dlužného pojistného na veřejné zdravotní pojištění ve výši 9.070 Kč.

28. Platebním výměrem ze dne 12. 10. 2001, který nabyl právní moci dne 6. 11. 2001, č. 2140100973, vyměřil žalobce dlužníku penále za neplacení dlužného pojistného na veřejné zdravotní pojištění ve výši 3.286 Kč.

29. Výkazem nedoplatků ze dne 7. 4. 2010, č. 3641000311 vyměřil žalobce dlužníku penále za neplacení dlužného pojistného na veřejné zdravotní pojištění ve výši 6.480 Kč.

30. Insolvenční správce ve zprávě o přezkumu ze dne 23. 9. 2019 popřel dílčí pohledávku č. 1 co do pořadí v rozsahu částky 4.173,90 Kč, dílčí pohledávku č. 2 co do pořadí v rozsahu částky 22 Kč a dílčí pohledávku č. 3 co do pořadí v rozsahu částky 5.759 Kč, s tím, že potud má jít o podřízené pohledávky ve smyslu ustanovení § 172 odst. 2 insolvenčního zákona, jelikož v dotčeném rozsahu jde o částky, které převyšují výši jistiny přihlášených pohledávek k okamžiku jejich vzniku.

31. Usnesením ze dne 30. 10. 2019, insolvenční soud (mimo jiné) schválil oddlužení dlužníka plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty a schválil zprávu o přezkumu.

32. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona a zákona č. 592/1992 Sb. (včetně poznámky pod čarou):

§ 5 (insolvenčního zákona)
Zásady insolvenčního řízení

Insolvenční řízení spočívá zejména na těchto zásadách:

a/ insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů;

b/ věřitelé, kteří mají podle tohoto zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení rovné možnosti;

(...)

§ 170 (insolvenčního zákona)

V insolvenčním řízení se neuspokojují žádným ze způsobů řešení úpadku, není-li dále stanoveno jinak,

a/ úroky, úroky z prodlení a poplatky z prodlení z pohledávek přihlášených věřitelů, vzniklých před rozhodnutím o úpadku, pokud přirostly až v době po tomto rozhodnutí,

b/ úroky, úroky z prodlení a poplatky z prodlení z pohledávek věřitelů, které se staly splatné až po rozhodnutí o úpadku,

(...)

d/ mimosmluvní sankce postihující majetek dlužníka, s výjimkou penále za nezaplacení daní, poplatků, a jiných obdobných peněžitých plnění, pojistného na sociální zabezpečení, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného za veřejné zdravotní pojištění, pokud povinnost zaplatit toto penále vznikla před rozhodnutím o úpadku,

e/ smluvní pokuty, pokud právo na jejich uplatnění vzniklo až po rozhodnutí o úpadku,

(...)

§ 172 (insolvenčního zákona)

(1) Po úplném uhrazení všech pohledávek, kterých se týká insolvenční řízení, s výjimkou pohledávek uvedených v § 170, lze v insolvenčním řízení uhradit rovněž podřízené pohledávky a pohledávky společníků nebo členů dlužníka vyplývající z jejich účasti ve společnosti nebo v družstvu.

(2) Podřízenou pohledávkou je pohledávka, která má být podle smlouvy uspokojena až po uspokojení jiné pohledávky případně ostatních pohledávek dlužníka, zejména je-li vydáno rozhodnutí o úpadku dlužníka; za podřízenou pohledávku se považuje také pohledávka z podřízeného dluhopisu podle zvláštního právního předpisu. Je-li způsobem řešení úpadku oddlužení, za podřízené pohledávky se s výjimkou pohledávek uvedených v § 170 považují také úroky, úroky z prodlení a poplatek z prodlení z pohledávek přihlášených věřitelů a smluvní pokuta sjednaná pro případ prodlení s plněním přihlášené pohledávky, není-li taková smluvní pokuta dluhem z podnikání, ve výši, ve které v souhrnu převyšují výši jistiny přihlášené pohledávky k okamžiku jejího vzniku.

(3) Podřízené pohledávky se postupem podle odstavce 1 uspokojují v závislosti na dohodnuté nebo stanovené míře jejich podřízenosti; jinak se uspokojují poměrně. Jako poslední se vždy uspokojují pohledávky společníků nebo členů dlužníka vyplývající z jejich účasti ve společnosti nebo v družstvu, a to poměrně.

(4) Pohledávky společníků nebo členů dlužníka vyplývající z jejich účasti ve společnosti nebo v družstvu se v insolvenčním řízení neuplatňují, ale pouze se oznamují insolvenčnímu správci, který vede jejich evidenci.

§ 18 zákona č. 592/1992 Sb.

(1) Nebylo-li pojistné nebo záloha na pojistné zapláceno ve stanovené lhůtě anebo bylo-li zapláceno v nižší částce, než ve které mělo být zapláceno, je plátce pojistného povinen platit penále ve výši 0,1 % dlužné částky za každý kalendářní den, ve kterém některá z těchto skutečností trvala. Pokud bylo pojistné nebo záloha na pojistné zapláceno jiné než příslušné zdravotní pojišťovně, popřípadě jinému subjektu, nebo pokud platba byla poukázána pod nesprávným variabilním symbolem, považuje se pojistné nebo záloha na pojistné za nezaplacené ve stanovené lhůtě.

(...)

(5) Pro účely zvláštních právních předpisů⁴¹⁾ se za dlužné pojistné považuje i dlužné penále.

41) Např. zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů.

33. Ve výše uvedené podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení insolvenčního zákona již v době zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužníka (21. 6. 2019, kdy insolvenční návrh došel insolvenčnímu soudu) a do současné doby nedoznala změn.

34. Ustanovení § 18 odst. 1 zákona č. 592/1992 Sb. ve výše citované podobě platilo od června 1998 (počátek dlužného období podle platebního výměru č. 2140100973) do 31. 12. 2006. S účinností od 1. 1. 2007 doznalo ustanovení § 18 odst. 1 uvedeného zákona změny jen potud, že sazba denního penále byla změněna z 0,1 % na 0,05 % a do vydání napadeného usnesení již nedoznalo změn. Ustanovení § 18 odst. 5 zákona č. 592/1992 Sb. v citované podobě platí

(do zákona bylo doplněno) od 30. 6. 1998 a v nezměněné podobě platí dosud; s účinností od 1. 7. 2002 se ve struktuře § 18 uvedeného zákona pouze posunulo (do odstavce 6) a s účinností od 1. 1. 2008 se u něj změnil jen text poznámky pod čarou tak, že slova „zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů,“ byla nahrazena slovy „zákon č. 182/2006 Sb.,“.

35. Ve výše ustaveném právním rámci činí Nejvyšší soud k právním otázkám, pro něž připustil dovolání, následující závěry:

36. Úvodem Nejvyšší soud uvádí, že již v rozsudku ze dne 27. 3. 2018, sen. zn. [29 ICdo 3/2016](#), uveřejněném pod číslem 69/2019 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 69/2019“), navázal na (tam označenou) judikaturu Nejvyššího soudu a (nálezovou) judikaturu Ústavního soudu podanou k výkladu vzájemného vztahu zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, a zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, tak, že i pro poměry insolvenční úpravy uzavřel, že insolvenční zákon má ve vztahu k zákonu č. 280/2009 Sb., daňovému řádu, povahu zákona speciálního (jehož uplatnění má v případě dlužníkovy úpadku přednost) ohledně plnění těchto funkcí daňového řádu, které se týkají vymáhání daňových pohledávek. Týž závěr platí i pro jiné veřejnoprávní pohledávky přihlašované nebo jiným způsobem věřitelem uplatňované v insolvenčním řízení, mezi něž patří i pohledávky z titulu dluhu na pojistném na veřejné zdravotní pojištění (včetně penále za pozdní úhradu takového pojistného). Neurčuje-li proto insolvenční zákon výslovně (a z povahy věci odůvodněně) jinak, pak je vyloučeno zacházet jinak (též pro účely zkoumání práva přednosti uspokojení pohledávky) s pohledávkou přihlášenou do insolvenčního řízení (nebo v něm uplatněnou jiným zákonem předjímaným způsobem) jen proto, že jde o pohledávku „veřejnoprávní“. Takový (dikcí zákona a smysluplným účelem příslušné zákonné odchylky nepodložený) výklad nebo postup by zjevně odporoval základním zásadám insolvenčního řízení, zejména pak zásadám uvedeným v § 5 písm. a/ a b/ insolvenčního zákona.

37. Odtud Nejvyšší soud uzavírá, že při absenci opory pro jiný postup v textu insolvenčního zákona, zejména pak v textu § 172 odst. 2 insolvenčního zákona, platí, že úroky, úroky z prodlení a poplatek z prodlení z pohledávek přihlášených věřitelů a smluvní pokuta sjednaná pro případ prodlení s plněním přihlášené pohledávky, není-li taková smluvní pokuta dluhem z podnikání, jsou ve výši, ve které v souhrnu převyšují výši jistiny přihlášené pohledávky k okamžiku jejího vzniku podřízenými pohledávkami ve smyslu ustanovení § 172 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona i tehdy, jde-li o příslušenství nebo o smluvní pokutu vzešlé z prodlení s úhradou veřejnoprávní pohledávky, včetně pohledávky z titulu dluhu na pojistném na veřejné zdravotní pojištění.

38. Závěr insolvenčního soudu, že ustanovení § 172 odst. 2 insolvenčního zákona není uplatnitelné na danou věc již proto, že následky neplnění veřejnoprávních povinností mají co do pořadí uspokojování v insolvenčním řízení postavení odlišné od následků neplnění soukromoprávních povinností (s nímž se odvolací soud ztotožnil), tedy správný není a dovolání je potud opodstatněné.

39. Odvolací soud nicméně založil své úvahy i na názoru, že penále vyměřené dlužníku z titulu prodlení s úhradou pojistného na veřejné zdravotní pojištění není obsaženo ve výčtu podřízených pohledávek obsaženém v § 172 odst. 2 větě druhé insolvenčního zákona,

jenž coby důvod, pro který nelze pohledávky mít za podřízené, obstojí sám o sobě; proto je nutné prověřit i správnost tohoto úsudku.

40. Pro tvorbu právních předpisů platí obecná zásada stálosti (konstantnosti) pojmosloví v právním předpisu. Obsahem této zásady je požadavek, aby vždy, kdy je v právním předpisu použit týž výraz, bylo tím míněno totéž a byl-li použit jiný výraz, bylo tím míněno něco jiného; srov. v literatuře např. Knapp., V.: Teorie práva, 1. vydání, Praha, C. H. Beck 1995, str. 125, a v judikatuře např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2014, sp. zn. [29 Cdo 902/2012](#), uveřejněný pod číslem 19/2015 Sb. rozh. obč.

41. Jak se podává již (nejen však pouze) z dikce § 170 insolvenčního zákona, insolvenční zákon terminologicky odlišuje (i před tím, než se pravidlo formulované v § 172 odst. 2 větě druhé insolvenčního zákona stalo součástí insolvenčního zákona, odlišoval) pojmy „úroky“, „úroky z prodlení“ a „poplatek z prodlení“ (§ 170 písm. a/ a b/ insolvenčního zákona) a „smluvní pokuta“ (§ 170 písm. e/ insolvenčního zákona) od pojmu „mimosmluvní sankce“ (§ 170 písm. d/ insolvenčního zákona), mezi něž výslovně začlenil (tím, že je označil jako pohledávky, pro které neplatí pravidlo o vyloučení mimosmluvních sankcí postihujících majetek dlužníka z uspokojení v insolvenčním řízení) i „penále za nezaplacení“ „pojistného za veřejné zdravotní pojištění“, pokud povinnost zaplatit toto „penále“ vznikla před rozhodnutím o úpadku.

42. V průběhu řízení nevyšlo najevo nic, z čeho by bylo možno usuzovat, že při přijímání novely insolvenčního zákona, jejímž prostřednictvím se uvedené pravidlo stalo součástí insolvenčního zákona [šlo o zákon č. 31/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony], se zákonodárce nechoval racionálně a že jeho záměrem bylo dát pojmům obsaženým v § 172 odst. 2 větě druhé insolvenčního zákona jiný (širší) význam než ten, jenž je patrný již z dikce § 170 insolvenčního zákona. Nejvyšší soud sám pak důvod pro takový (rozšiřující) výklad nerespektující zásadu stálosti pojmosloví v právním předpisu též nenalézá. Tomu ostatně odpovídá i dikce § 18 odst. 5 zákona č. 592/1992 Sb.

43. Odtud lze uzavřít, že penále za nezaplacení pojistného na veřejné zdravotní pojištění není podřízenou pohledávkou ve smyslu ustanovení § 172 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona.

44. Jelikož závěr formulovaný v předchozím odstavci obstojí jako důvod, pro který předmětné pohledávky nejsou podřízenými pohledávkami sám o sobě, Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl (§ 243d odst. 1 písm. a/ o. s. ř.).

45. Výrok o nákladech dovolacího řízení je odůvodněn tím, že dovolateli právo na jejich náhradu nevzniklo (§ 243c odst. 3, § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř.) a žalobce právo na náhradu těchto nákladů nemá vzhledem k ustanovení § 202 odst. 1 insolvenčního zákona.

č. 39

Výčet podřízených pohledávek obsažený v ustanovení § 172 odst. 2 větě druhé insolvenčního zákona je taxativní.

Pohledávka z titulu směnky není podřízenou pohledávkou jen proto, že směnka byla vystavena k zajištění podřízené pohledávky.

Insolvenční řízení, Popření pohledávky, Směnka

§ 172 odst. 2 IZ

č. 39

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2022, sen. zn. 29 ICdo 74/2021, ECLI:CZ:NS:2022:29.ICDO.74.2021.1

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalovaného proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 4. 2021.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Krajský soud v Hradci Králové (dále jen „insolvenční soud“) rozsudkem ze dne 16. 2. 2021, určil, že pohledávka žalobce (P. C. Czech, a. s.) uplatněná v insolvenčním řízení dlužnice (B. L.) vedeném u insolvenčního soudu ve výši 61.707,- Kč je pohledávkou nezajištěnou a nepodřízenou (výrok I.) a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (výrok II.).

2. Vrchní soud v Praze k odvolání žalovaného rozsudkem ze dne 26. 4. 2021, potvrdil rozsudek insolvenčního soudu (první výrok) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

3. Soudy nižších stupňů vyšly z toho, že

1) Na základě insolvenčního návrhu dlužnice insolvenční soud usnesením ze dne 17. 1. 2020, zjistil úpadek dlužnice, povolil jí řešení úpadku oddlužením a insolvenčním správcem ustanovil žalovaného.

2) Usnesením ze dne 27. 8. 2020, insolvenční soud (mimo jiné) schválil: a) zprávu o přezkumu zveřejněnou v insolvenčním rejstříku dne 3. 8. 2020 (B-3) a b) oddlužení dlužnice plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty.

3) Žalobce přihlásil do insolvenčního řízení dlužnice (příhláškou P8) nezajištěnou, vykonatelnou a nepodřízenou pohledávku ve výši 359.279,- Kč, sestávající ze dvou dílčích pohledávek. Dílčí pohledávka č. 2 (z titulu zajišťovací směnky ke smlouvě

o úvěru, kterou vystavila dlužnice 15. 3. 2006 na řad žalobce, a v níž se zavázala zaplatit do 12. 5. 2010 žalobci směnečný peníz 94.534,- Kč) ve výši 150.303,- Kč sestává z jistiny 94.034,- Kč a příslušenství [směnečného úroku ve výši 6 % ze směnečné sumy za období od 13. 5. 2010 do 17. 1. 2020 (v kapitalizované výši 54.669,- Kč) a nákladů řízení ve výši 1.600,- Kč].

4) Žalovaný na přezkumném jednání dne 2. 7. 2020 popřel pořadí druhé dílčí pohledávky ve výši 61.707,- Kč, s tím, že popřená část pohledávky má pořadí pohledávky podřízené, jelikož představuje směnečný úrok, který „převyšuje výši jistiny přihlášené pohledávky k okamžiku jejího vzniku“ (správně jde o jistinu pohledávky ze smlouvy o úvěru).

č. 39

4. Na tomto základě odvolací soud (ve shodě se soudem insolvenčním) – cituje ustanovení § 172 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), ve znění účinném od 1. 6. 2019–uzavřel, že právním důvodem vzniku (žalovaným co do pořadí popřené) pohledávky žalobce je směnka a nikoli smlouva o úvěru, byť směnka „byla vystavena s úmyslem zajistit závazek plynoucí z úvěrové smlouvy“. Proto nelze závazek plynoucí ze směnky (tj. směnečnou jistinu) „štěpit na částku představující úroky, úroky z prodlení a smluvní pokutu a na částku jistiny, kteréžto všechny částky byly vtěleny do (jediné) směnečné sumy (jistiny) ve směnce“.

5. Současně zdůraznil, že zajišťovací směnka není akcesorickým ani subsidiárním zajišťovacím institutem, jako je tomu např. u ručení nebo zástavy, které nemohou existovat, neexistuje-li hlavní (zajišťovaný) závazek. Jinými slovy, „směnka nekopíruje rozložení závazku na jistinu a příslušenství zajišťovaného dluhu, ale je sama o sobě právním titulem vzniku závazku směnečného dlužníka k úhradě celé směnečné jistiny, neboť existence závazku ze směnky není závislá na existenci zajištěné pohledávky. Podpisem směnky tedy dlužnice založila zcela nový závazek ve výši směnečné jistiny“.

6. Proto odvolací soud dospěl k závěru, podle něhož „posouzení pohledávky (nebo její části) plynoucí ze směnky jako pohledávky podřízené vylučuje přímo § 172 odst. 2 insolvenčního zákona“, když „ani část pohledávek případně zahrnutých do směnečné jistiny, byť se v mnohých případech bude jednat např. o úroky a smluvní pokuty plynoucí ze zajištěného závazku, neoznačuje za pohledávky podřízené“.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

7. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, které má za přípustné podle ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), a to k řešení právní otázky (Nejvyšším soudem dosud nezodpovězené), zda v případě, kdy věřitel přihlásil do insolvenčního řízení pohledávku ze směnky, která byla vystavena jako směnka zajišťovací ve vztahu k pohledávkám téhož věřitele z úvěrové smlouvy (proti témuž dlužníku), se pro účely určení pořadí pohledávky podle ustanovení § 172 odst. 2 insolvenčního zákona považuje za jistinu pohledávky celá směnečná suma (částka uvedená na směnce) nebo zda je rozhodující právní povaha (jistina, úroky atd.) jednotlivých nároků ze směnkou zajištěného závazkového vztahu (úvěrové smlouvy).

8. Dovolatel připomíná, že dlužník i insolvenční správce mohou brojit proti pravosti a výši přihlášené směnečné pohledávky námitkami, majícími původ v mimosměnečných vztazích účastníků se směnkou toliko souvisejících (tzv. kauzálními námitkami). Totéž pravidlo by mělo pokračuje dovolatel – platit i v případě popření pohledávky ze směnky co do jejího pořadí (§ 172 odst. 2 insolvenčního zákona); i pohledávky ze zajišťovacích směnek by tak měly být uspokojovány pouze v tom rozsahu, v jakém pokrývají smenkou zajištěný existující (platný) závazek dlužníka v pořadí vycházejícím z tohoto kauzálního vztahu, což je v souladu se smyslem a účelem označeného ustanovení insolvenčního zákona. Naopak, právní názor odvolacího soudu, podle něhož je pro určení jistiny rozhodující výše částky na směnce, aniž by bylo v tomto směru právně významné, zda jsou do ní „inkorporovány“ také úroky či smluvní pokuty z původního kauzálního vztahu, je (podle jeho přesvědčení) v přímém rozporu s cílem sledovaným insolvenčním zákonem, jakož i se základní zásadou insolvenčního řízení vyjádřenou v ustanovení § 5 písm. b) insolvenčního zákona.

9. Proto dovolatel požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

III.

Přípustnost dovolání

10. Dovolání je přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., a to k řešení právní otázky dovolatelem otevřené, týkající se výkladu ustanovení § 172 odst. 2 insolvenčního zákona, dosud Nejvyšším soudem v daných skutkových poměrech beze zbytku nezodpovězené.

IV.

Důvodnost dovolání

11. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

12. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona.

§ 5 (insolvenčního zákona) Zásady insolvenčního řízení

Insolvenční řízení spočívá zejména na těchto zásadách:

a) insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů;

b) věřitelé, kteří mají podle tohoto zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení rovné možnosti;

(...)

§ 170 (insolvenčního zákona)

V insolvenčním řízení se neuspokojují žádným ze způsobů řešení úpadku, není-li dále stanoveno jinak,

a) úroky, úroky z prodlení a poplatek z prodlení z pohledávek přihlášených věřitelů, vzniklých před rozhodnutím o úpadku, pokud přirostly až v době po tomto rozhodnutí,

b) úroky, úroky z prodlení a poplatek z prodlení z pohledávek věřitelů, které se staly splatné až po rozhodnutí o úpadku,

(...)

e) smluvní pokuty, pokud právo na jejich uplatnění vzniklo až po rozhodnutí o úpadku,

(...)

§ 172 (insolvenčního zákona)

(1) Po úplném uhrazení všech pohledávek, kterých se týká insolvenční řízení, s výjimkou pohledávek uvedených v § 170, lze v insolvenčním řízení uhradit rovněž podřízené pohledávky a pohledávky společníků nebo členů dlužníka vyplývající z jejich účasti ve společnosti nebo v družstvu.

(2) Podřízenou pohledávkou je pohledávka, která má být podle smlouvy uspokojena až po uspokojení jiné pohledávky případně ostatních pohledávek dlužníka, zejména je-li vydáno rozhodnutí o úpadku dlužníka; za podřízenou pohledávku se považuje také pohledávka z podřízeného dluhopisu podle zvláštního právního předpisu. Je-li způsobem řešení úpadku oddlužení, za podřízené pohledávky se s výjimkou pohledávek uvedených v § 170 považují také úroky, úroky z prodlení a poplatek z prodlení z pohledávek přihlášených věřitelů a smluvní pokuta sjednaná pro případ prodlení s plněním přihlášené pohledávky, není-li taková smluvní pokuta dluhem z podnikání, ve výši, ve které v souhrnu převyšují výši jistiny přihlášené pohledávky k okamžiku jejího vzniku.

(3) Podřízené pohledávky se postupem podle odstavce 1 uspokojují v závislosti na dohodnuté nebo stanovené míře jejich podřízenosti; jinak se uspokojují poměrně. Jako poslední se vždy uspokojují pohledávky společníků nebo členů dlužníka vyplývající z jejich účasti ve společnosti nebo v družstvu, a to poměrně.

(4) Pohledávky společníků nebo členů dlužníka vyplývající z jejich účasti ve společnosti nebo v družstvu se v insolvenčním řízení neuplatňují, ale pouze se oznamují insolvenčnímu správci, který vede jejich evidenci.

13. Ve výše uvedené podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení insolvenčního zákona již v době zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužnice (17. 12. 2019, kdy insolvenční návrh došel insolvenčnímu soudu) a do současné doby nedoznala změn.

14. Již na tomto místě Nejvyšší soud podotýká, že jako východiska, na nichž spočívá i jeho rozhodovací činnost, přejímá závěry formulované k výkladu právních norem Ústavním soudem již ve stanovisku jeho pléna ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. [Pl. ÚS-st.-1/96](#), uveřejněném pod č. 294/1996 Sb. Tam Ústavní soud vysvětlil, že vázanost soudu zákonem neznamená bezpodmínečně nutnost doslovného výkladu aplikovaného ustanovení, nýbrž zároveň vázanost smyslem a účelem zákona. V případě konfliktu mezi doslovným zněním zákona a jeho smyslem a účelem je důležité stanovit podmínky priority výkladu *e ratione legis* před výkladem jazykovým, podmínky, jež by měly představovat bariéru možné libovůle při aplikaci práva. Tamtéž Ústavní soud dodal, že smysl a účel zákona lze dovodit především z autentických dokumentů vypovídajících o vůli a záměrech zákonodárce, mezi něž patří důvodová zpráva k návrhu zákona (uvědomuje si skutečnost, že ze souhlasu zákonodárce s osnovou návrhu lze pouze presumovat i jeho souhlas s jejími důvody) a dále z argumentace přednesené v rozpravě při přijímání návrhu zákona. Smysl a účel zákona lze dále dovodit z pramenů práva. Při aplikaci právního ustanovení je nutno prvotně vycházet z jeho doslovného znění. Pouze za podmínky jeho nejasnosti a nesrozumitelnosti (umožňující např. více interpretací), jakož i rozporu doslovného znění daného ustanovení s jeho smyslem a účelem, o jejichž jednoznačnosti a výlučnosti není jakákoli pochybnost, lze upřednostnit výklad *e ratione legis* před výkladem jazykovým. Srov. shodně např. též rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 2010, sp. zn. [31 Cdo 1693/2008](#), uveřejněný pod číslem 34/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, nebo rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. 3. 2011, sp. zn. [31 Cdo 4545/2008](#), uveřejněný pod číslem 84/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

15. Jak správně zmínil již odvolací soud, ustanovení § 172 odst. 2 věta druhá insolvenčního zákona bylo „vlozeno“ do tohoto zákona s účinností od 1. 6. 2019 zákonem č. 31/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

16. Jelikož se tak stalo (až) na základě pozměňovacího návrhu č. 1190 ke sněmovnímu tisku č. 71, důvodová zpráva k označenému zákonu ve vztahu v dané změně mlčí. Z odůvodnění pozměňovacího návrhu pak plyne, že „jeho cílem je řešit situace, v nichž v praxi dochází k přihlašování takových pohledávek do oddlužení, jejichž příslušenství výrazně přesahuje výši jistiny, tedy výši původního dluhu, a to navýšením o různé úroky, úroky z prodlení či poplatky z prodlení. Důsledkem je, že plněním splátkového kalendáře dochází k distribuci měsíčních splátek ve značné výši na příslušenství pohledávek, což snižuje uspokojení jistiny pohledávek

věřitelů, kterým pohledávka plynutím času a navyšováním o úroky nenarostla. V řadě případů se jedná o reliktů pohledávek dlouhodobě vymáhaných v exekučním řízení, ve kterém bylo rovněž přednostně uspokojováno příslušenství, nikoliv jistina pohledávky (tj. typické případy dluhové pasti). Nelze rovněž odhlédnout od skutečnosti, že řada takových pohledávek vznikla v době před nabytím účinnosti zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, tj. před 1. 12. 2016, kdy skrze nedostatky v právní úpravě docházelo ke vzniku excesivního příslušenství tvořeného právě především úroky z prodlení a smluvními úroky. Navrhuje se tudíž stanovit, aby příslušenství pohledávky ve formě úroků, úroků z prodlení a poplatků z prodlení přesahující výši jistiny (a to výši k okamžiku vzniku pohledávky, třebaže později mohlo dojít k částečnému uspokojení jistiny a do insolvenčního řízení byla jistina přihlášena v nižší výši) bylo v insolvenčním řízení uspokojováno v režimu tzv. podřízených pohledávek (§ 172 insolvenčního zákona), tedy až po úplném uhrazení všech ostatních pohledávek zahrnutých do oddlužení. Výběr pouze určitého druhu příslušenství sleduje logiku privilegování takových typů příslušenství, které nemají sankční povahu nebo které představují náklad vynaložený věřitelem. Takové příslušenství pohledávky se nadále uspokojuje v běžném pořadí nezávisle na výši jistiny. Navrhovaná právní úprava úzce souvisí s existujícím ustanovením § 170 insolvenčního zákona, které stanoví, které pohledávky se v insolvenčním řízení neuspokojují žádným ze způsobů řešení úpadku“.

17. Nejvyšší soud úvodem (obecně) poznamenává, že již v důvodech usnesení ze dne 30. 11. 2011, sen. zn. [29 NSČR 16/2011](#), uveřejněném pod číslem 54/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 54/2012“), vysvětlil, že insolvenční zákon člení pohledávky dlužníkových věřitelů [coby procesních subjektů, které ve smyslu § 9 písm. c) insolvenčního zákona uplatňují svá práva vůči dlužníku] do několika skupin, u nichž formuluje různé předpoklady, za nichž mohou být tyto pohledávky uspokojeny v insolvenčním řízení vedeném na majetek dlužníka. Jde o pohledávky, které věřitelé uplatňují vůči dlužníku podáním přihlášky (§ 165 insolvenčního zákona), pohledávky, na které se hledí jako na přihlášené, ačkoli je věřitelé neuplatnili vůči dlužníku přihláškou [srov. též § 165 odst. 2, § 184, § 237 odst. 4, § 275, § 370 odst. 2 písm. d), § 373 odst. 1 a 8 a § 385 odst. 1 insolvenčního zákona], pohledávky za majetkovou podstatou (§ 168 insolvenčního zákona) a pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou (§ 169 insolvenčního zákona).

18. Pro pohledávky, které věřitelé uplatňují vůči dlužníku podáním přihlášky, platí, že musí existovat (byť dosud nejsou splatné nebo jsou vázány na podmínku, k jejímuž splnění může dojít později) zpravidla ke dni rozhodnutí o úpadku [srov. i § 136 odst. 2 písm. d), § 170 a § 173 odst. 2 insolvenčního zákona], nejpozději však [není-li s rozhodnutím o úpadku spojeno rozhodnutí o prohlášení konkursu (srov. i § 246 odst. 2 insolvenčního zákona)] ke dni přihlášení provedeného v propadné lhůtě vymezené rozhodnutím o úpadku.

19. Pohledávky, na které hledí insolvenční zákon jako na přihlášené, ačkoli přihlášeny nebyly, mohou výjimečně vzniknout i později (srov. např. § 237 odst. 4 a § 275 insolvenčního zákona), přičemž jejich kategorizace coby „přihlášených“ je dána povahou věci (mechanismem vzniku těchto pohledávek).

20. Charakteristickým rysem pohledávek za majetkovou podstatou je, že vznikly nejpozději po vyhlášení moratoria (jež předcházelo zahájení insolvenčního řízení), zpravidla však po zahájení insolvenčního řízení (§ 168 odst. 1 uvozovací věta insolvenčního zákona)

nebo po rozhodnutí o úpadku (§ 168 odst. 2 uvozovací věta insolvenčního zákona). Jejich výčet je taxativní a v insolvenčním řízení se nepřihlašují, nýbrž se uplatňují vůči insolvenčnímu správci pořadem práva tak, jako by insolvenční správce byl v nich dlužníkem (§ 203 odst. 1 insolvenčního zákona).

21. Zvláštní (výlučné) postavení mají pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou (§ 169 insolvenčního zákona). U těchto pohledávek není podstatné, zda vznikly před nebo po zahájení insolvenčního řízení (jejich výlučnost je dána jejich charakterem). Jejich výčet je rovněž taxativní a v insolvenčním řízení se též nepřihlašují, nýbrž se uplatňují vůči insolvenčnímu správci (srov. opět § 203 odst. 1 insolvenčního zákona).

22. Protipólem takto nastavené úpravy pohledávek věřitelů uspokojitelných v insolvenčním řízení jsou pohledávky, které insolvenční zákon z takového uspokojení výslovně vylučuje, ač by jinak patřily mezi pohledávky, jež se (v intencích výše podaného výkladu) uspokojit mohou. Jde o pohledávky vypočtené v § 170 insolvenčního zákona.

23. Tím však výčet pohledávek vyloučených z uspokojení v insolvenčním řízení nekončí.

24. Insolvenční zákon dále vylučuje z uspokojení v insolvenčním řízení ty z přihlášených pohledávek, k nimž se v důsledku později (poté, co nastaly účinky přihlášení) nastalých skutečností nepřihlíží (srov. § 185 insolvenčního zákona). Povahou věci je rovněž dáno, že z uspokojení v insolvenčním řízení jsou (faktickou cestou) vyloučeny pohledávky, které věřitel, jemuž insolvenční zákon předepisuje uplatnění pohledávky vůči dlužníku podáním přihlášky, nepřihlásil v průběhu insolvenčního řízení vůbec nebo pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky jim na roveň postavené, které věřitel neuplatnil v průběhu insolvenčního řízení postupem dle § 203 insolvenčního zákona (takže se o nich insolvenční správce nedozvěděl).

25. Poslední kategorií pohledávek, jež se v insolvenčním řízení neuspokojují žádným způsobem z majetkové podstaty dlužníka, jsou ty, které vznikly až po rozhodnutí o úpadku respektive (ve vazbě na výše řečené) po uplynutí propadné lhůty vymezené rozhodnutím o úpadku k přihlášení pohledávek a které zároveň nejsou zahrnuty v taxativním výčtu pohledávek za majetkovou podstatou a pohledávek postavených jim na roveň, obsaženém v § 168 a § 169 insolvenčního zákona.

26. Ke shora uvedenému srov. např. i důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2017, sen. zn. [29 ICdo 98/2015](#), uveřejněného pod číslem 11/2019 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, v nichž Nejvyšší soud (mimo jiné) poukázal i na důvodovou zprávu k zákonu č. 294/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, podle níž, připouští-li úpadkové právo prioritní postavení některých pohledávek, je nevyhnutelné, aby byl jejich výčet taxativní a aby právní úprava neumožňovala rozšiřování toho výčtu jinými zákony.

27. K výčtu pohledávek obsaženému v ustanovení § 172 insolvenčního zákona (ve znění účinném do 31. 5. 2019) se Nejvyšší soud (okrajově) vyslovil v rozsudku ze dne 31. 10. 2017, sen. zn. [29 ICdo 57/2015](#), přičemž v tamních poměrech neshledal důvod rozšiřovat výkladem *per analogiam* význam pojmu „pohledávky společníků nebo členů dlužníka z jejich účasti

ve společnosti nebo v družstvu“ i na další pohledávky, než ty, které bezprostředně z jejich účasti plynou, když takový výklad by neodpovídal účelu uvedené právní normy.

28. Přitom právní závěry formulované v posledně označených rozhodnutích nevyhnutně vedou k závěru, podle něhož je (i) výčet podřízených pohledávek obsažený v ustanovení § 172 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona výčtem taxativním.

29. Zbývá posoudit, zda lze pohledávku z titulu směnky považovat za pohledávku (zcela nebo zčásti) podřízenou jen proto, že byla vystavena (též) k zajištění pohledávky z titulu úroků, úroků z prodlení a poplatku z prodlení z pohledávek přihlášených věřitelů a smluvní pokuty sjednané pro případ prodlení s plněním přihlášené pohledávky, není-li taková smluvní pokuta dluhem z podnikání, a to ve výši, ve které v souhrnu převyšují výši jistiny přihlášené pohledávky k okamžiku jejího vzniku (§ 172 odst. 2 věta druhá insolvenčního zákona).

č. 39

30. Judikatura Nejvyššího soudu ohledně tzv. zajišťovacích směnek je ustálena v závěrech, podle nichž je směnka v právní teorii obvykle definována jako dlužnický dokonalý cenný papír, jímž za předpokladu splnění přísných formálních náležitostí vzniká přímý, bezpodmínečný, nesporný a abstraktní závazek určité osoby zaplatit majiteli směnky v určitém místě a čase stanovenou peněžitou částku. I když se vystavení směnky zpravidla opírá o určitý důvod (kauzu), vzniká ze směnky specifický (směnečný) právní vztah, jehož abstraktní charakter tkví v tom, že právní důvod (kauza) není pro jeho vznik významný a ze směnky nevyplývá. Směnečný závazek je přitom zcela samostatný a oddělený od případného závazku, který byl důvodem jeho vzniku. Vzhledem k tomu, že zákon nerozlišuje jednotlivé druhy směnek (právní teorie vymezuje rozdíly mezi směnkami *pro soluto*, *pro solvendo* a směnkami zajišťovacími), je třeba také v případě tzv. směnek zajišťovacích dovodit, že nejsou akcesorickým závazkem ve vztahu k závazku jinému (jde o prostředek zajištění a nikoli o zajišťovací závazek). Okolnost, že podle dohody účastníků je účelem směnky zajistit splnění určitého závazku, se pak projeví v okruhu tzv. kauzálních námitek, jimiž se dlužník ze zajišťovací směnky může bránit povinnosti ze směnky plnit. Z výše vymezené povahy zajišťovací směnky dále vyplývá, že plněním na zajišťovací směnku (na rozdíl od plnění z titulu ručení či zástavního práva) zajištěná pohledávka nezaniká a stejně tak plněním na zajištěnou pohledávku nezaniká pohledávka ze zajišťovací směnky.

31. Srov. např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. [25 Cdo 1839/2000](#), a ze dne 28. 8. 2008, sp. zn. [29 Odo 1141/2006](#), uveřejněné pod čísly 59/2004 a 77/2009 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek.

32. Jakkoli zajišťovací směnka představuje jen prostředek zajištění jiné pohledávky za dlužníkem ze směnky, popř. třetí osobou [jinak řečeno, slouží pouze jako zdroj možného náhradního uspokojení zajištěné pohledávky pro případ, že dlužník svůj závazek včas a řádně nesplní (srov. např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2014, sp. zn. [29 Cdo 1363/2011](#), uveřejněného pod číslem 112/2014 Sbírkou soudních rozhodnutí)], a plnění poskytnuté věřiteli na úhradu směnky vystavené za účelem zajištění (jiné) pohledávky věřitele je ve svém důsledku „náhradním“ plněním, jehož se věřiteli dostalo z titulu zajištění směnkou a které zprostředkovaně slouží věřiteli „k pokrytí“ směnkou zajištěné pohledávky (k tomu srov. dále též důvody rozsudků Nejvyššího soudu ze dne 23. 5. 2012, sp. zn. [29 Cdo 690/2010](#), a ze dne 29. 4. 2021, sp. zn. [29 Cdo 1367/2019](#)), pro danou věc je rozhodující, že přihlášenou pohledávku je pohledávka z titulu směnky (tj. nikoli pohledávka

směnkou zajištěná). Jinými slovy, přihlášenou [a v insolvenčním řízení (byť jen poměrně) uspokojovanou] pohledávkou není žádná z pohledávek taxativně vypočtených v ustanovení § 172 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona. K terminologii užití v označeném ustanovení insolvenčního zákona viz dále důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2022, sen. zn. [29 ICdo 73/2020](#).

33. K tomu, že shora popsany výklad ustanovení § 172 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona neodporuje žádnému kogentnímu ustanovení zákona ani základním zásadám insolvenčního řízení (§ 5 insolvenčního zákona), srov. např. obdobně důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2020, sen. zn. [29 ICdo 36/2018](#), uveřejněného pod číslem 12/2021 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, jakož i rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2021, sp. zn. [29 Cdo 2454/2019](#).

34. Konečně Nejvyšší soud dodává, že na výše uvedených závěrech není způsobilá nic změnit ani skutečnost, zda žalovanému (případně) náležela „obrana“ proti zaplacení směnky založená na kauzálních námitkách, když výklad ustanovení § 172 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona nemůže být rozdílný (jen) proto, zda pohledávku z titulu směnky (zajišťující obsahově srovnatelnou pohledávku) přihlásil do insolvenčního řízení věřitel, vůči němuž mohl žalovaný kauzální námitky uplatnit, nebo věřitel, ve vztahu ke kterému žalovanému kauzální námitky nepříslušely (viz např. omezení práva vznášet námitky obsažená v čl. I. § 10 a § 17 zákona č. 191/1950 Sb., zákona směnečného a šekového).

35. Jelikož se dovolateli nepodařilo zpochybnit správnost právního posouzení věci odvolacím soudem, Nejvyšší soud (při absenci vad řízení, k jejichž existenci u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti – § 242 odst. 3 o. s. ř.) dovolání jako nedůvodné zamítl [§ 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř.].

č. 40

Spor o to, zda věřitelem přihlášená pohledávka (její část) je pohledávkou podřízenou, se v insolvenčním řízení řeší jako incidenční spor o pořadí pohledávky.

Jestliže v průběhu závazkového vztahu založeného smlouvou o půjčce vznikla vedle pohledávky představované půjčenou částkou i další pohledávka představovaná kapitalizovaným úrokem, jenž se v souladu s ujednáním smluvních stran stal novou jistinou (novou půjčkou), pak pro účely posouzení, zda a v jakém rozsahu je zákonný úrok z prodlení s úhradou nové jistiny (nové půjčky) podřízenou pohledávkou ve smyslu ustanovení § 172 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona, je určující výše nové jistiny (nové půjčky) v době jejího vzniku.

č. 40

Incidenční spory (odporové spory), Pohledávka

§ 172 IZ, § 489 obč. zák.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2022, sen. zn. 29 ICdo 8/2021, ECLI:CZ:NS:2022:29.ICDO.8.2021.1

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalovaného proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 9. 2020.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem ze dne 21. 1. 2020, Krajský soud v Českých Budějovicích (dále jen „insolvenční soud“):

[1] Zamítl žalobu, kterou se žalobce (BP I. L.) domáhal vůči žalovanému (Mgr. R. K., jako insolvenčnímu správci dlužníků L. P. a L. P.) určení, že pohledávky, které přihlásil do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníků jsou u přihlášky pohledávky P5-2 v rozsahu částky 127.983 Kč a u přihlášky pohledávky P5-2.1 v rozsahu částky 128.951 Kč pohledávkami nepodřízenými (bod I. výroku).

[2] Určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (bod II. výroku).

2. Insolvenční soud – vycházející z ustanovení § 172 odst. 2 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona) – dospěl po provedeném dokazování k následujícím závěrům:

3. Jistina pohledávky z titulu smlouvy o půjčce uzavřené mezi žalobcem (jako věřitelem) a dlužníky dne 7. 11. 2007 činila v době vzniku pohledávky 150.000 Kč. Částka 134.020 Kč představuje zákonný úrok z prodlení z nesplacené jistiny půjčky (přihlášené do insolvenčního

řízení částkou 149.622 Kč). Částka 128.951 Kč pak představuje zákonný úrok z prodlení z nesplacené části (další) jistiny půjčky vzniklé kapitalizací smluvního úroku (přihlášené do insolvenčního řízení částkou 143.963 Kč).

4. Části pohledávek (127.983 Kč a 128.951 Kč), které žalovaný popřel co do pořadí, jsou podřízenými pohledávkami. Účastníci si platně sjednali kapitalizaci v budoucnu vzniklých úroků z úvěru a dalšího příslušenství při prodlení dlužníků se splátkami. Dlužníci splátkový kalendář nedodrželi, takže žalobci vzniklo právo požadovat zaplacení celé nesplacené „původní“ jistiny včetně sjednaných úroků. Žalobce tento dluh vyčíslil řádně a ve správné výši; popřené pohledávky jsou přesto podřízené.

5. Ustanovení § 172 odst. 2 insolvenčního zákona je nutno vykládat tak, že „okamžikem vzniku pohledávky“ je „okamžik vzniku původního závazkového vztahu“. V době vzniku závazkového vztahu (7. 11. 2007) existovala jistina dluhu „pouze“ ve výši 150.000 Kč; skutečnost, že v průběhu času došlo (platně) ke vzniku „nové“ jistiny na základě smluvních ujednání v původní smlouvě o půjčce, nemá žádný vliv na aplikaci uvedeného ustanovení. Úmyslem zákonodárce bylo zamezit právě takovým jednáním, která výrazným způsobem zatěžují dlužníky splácením pohledávek mimo finanční prostředky, které skutečně obdrželi (s korekcí jednonásobku jistiny u souvisejících pohledávek). Tento úmysl zákonodárce nelze obcházet ujednáními o kapitalizaci v budoucnu splatných úroků v závislosti na platební morálce dlužníků. Žalobce proto nemůže jako nepodřízené pohledávky (nad jistinu) uplatnit vyšší částku než 150.000 Kč, čemuž odpovídal popěrný úkon žalovaného (ten nepopřel pohledávku P5-1.1 ve výši 134.020 Kč a částku 15.980 Kč, odečetl při popěrném úkonu z pohledávky P5-2).

č. 40

6. K odvolání žalobce Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 24. 9. 2020:

[1] Změnil rozsudek insolvenčního soudu tak, že určil, že předmětné pohledávky jsou u přihlášky pohledávky P5-2 v rozsahu částky 127.983 Kč a u přihlášky pohledávky P5-2.1 v rozsahu částky 128.951 Kč pohledávkami nepodřízenými (první výrok).

[2] Určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

7. Odvolací soud – vycházejí z ustanovení § 170 a § 172 insolvenčního zákona a dovolává se závěrů obsažených v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 22. 12. 2016, sen. zn. [29 ICdo 88/2014](#) [jde o rozsudek uveřejněný pod číslem 48/2018 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 48/2018“), který je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupný i na webových stránkách Nejvyššího soudu] – dospěl po přezkoumání napadeného rozhodnutí k následujícím závěrům:

8. Ze skutkových zjištění plyne, že v důsledku prodlení dlužníků se půjčka poskytnutá ve výši 150.000 Kč stala v celém rozsahu splatnou. Před rozhodnutím o úpadku dlužníků (již 8. 2. 2008) se podle smlouvy o půjčce stala splatnou jak pohledávka ve výši 149.622 Kč, tak pohledávka ve výši 143.963 Kč (kapitalizovaný smluvní úrok). Za této situace pohledávky nelze považovat za podřízené podle ustanovení § 172 odst. 2 insolvenčního zákona (jako úroky převyšující jistinu, v tomto případě 150.000 Kč), protože ke dni rozhodnutí o úpadku již žádné úroky neexistovaly (tvořily součást jistiny).

II.

Dovolání a vyjádření k němu

9. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena, konkrétně otázky:

„Čím je představována jistina přihlášené pohledávky k okamžiku jejího vzniku dle ustanovení § 172 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona, jestliže věřitel využil smluvního ujednání pro případ prodlení dlužníka s hrazením dohodnutých splátek půjčky o „zesplatnění“ celé dosud neuhrazené části půjčky i s dohodnutými smluvními úroky z půjčky za celou dobu, po kterou měla být půjčka splácena, a takto kapitalizovaný úrok se stal součástí nesplacené jistiny?“

10. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí změnil v tom duchu, že rozsudek insolvenčního soudu se potvrzuje.

11. V mezích uplatněného dovolacího důvodu dovolatel namítá, že ustanovení § 172 odst. 2 (věty druhé) insolvenčního zákona je nutno vyložit pro účely posouzení podřízenosti přihlášené (části) pohledávky tak, že „okamžikem vzniku pohledávky“ je „okamžik vzniku původního závazkového vztahu“ mezi věřitelem a dlužníkem. V dané věci v době vzniku závazkového vztahu (mezi žalobcem a dlužníkem) existovala jistina dluhu pouze ve výši částky poskytnuté dlužníku; skutečnost, že v průběhu doby vznikla „nová“ jistina na základě smluvních ujednání v původní smlouvě o půjčce, nemá (podle dovolatele) žádný vliv na aplikaci ustanovení § 172 odst. 2 insolvenčního zákona, když úmyslem zákonodárce bylo zamezit právě takovým jednáním, která výrazně zatěžují dlužníky splácením pohledávek mimo finanční prostředky, které skutečně obdrželi (s korekcí jednonásobku jistiny u souvisejících pohledávek). Tento úmysl zákonodárce nelze obcházet ujednáními o kapitalizaci v budoucnu splatných úroků v závislosti na platební morálce dlužníků.

12. Judikaturu k platnosti ujednání o kapitalizaci smluvních úroků nemá dovolatel za uplatnitelnou, poukazuje i na to, že [R 48/2018](#) bylo vydáno před 1. červnem 2019 a netýkalo se pořadí přihlášených pohledávek.

13. Žalobce ve vyjádření navrhuje dovolání zamítnout, maje napadené rozhodnutí za správné a dodává, že smluvní závazkový vztah může obsahovat více jistin, které mohou vznikat různými způsoby a v různých dobách.

III.

Přípustnost dovolání

14. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (v aktuálním znění) se podává z bodu 2., článku II, části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

15. Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., když pro daný případ neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř. a v posouzení dovoláním předestřené právní otázky jde o věc dovolacím soudem neřešenou.

IV.

Důvodnost dovolání

16. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

17. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

18. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází. Pro právní posouzení věci jsou rozhodná následující skutková zjištění (z nichž vyšly oba soudy):

19. Právní předchůdce žalobce (1. faktorská s. r. o. jako věřitel) uzavřel s oběma dlužníky dne 7. 11. 2007 smlouvu o půjčce, na jejímž základě poskytl dlužníkům půjčku ve výši 150.000 Kč (jež měla být zcela splacena 7. 11. 2017). Podle článku III. bodu 4 smlouvy o půjčce, se příslušenstvím půjčky pro účely této smlouvy rozumí úroky z půjčky a úroky z prodlení. V článku IV. bodu 2 smlouvy o půjčce bylo ujednáno, že nebudou-li úroky z půjčky uhrazeny v den splatnosti, hledí se na ně jako na novou půjčku věřitele dlužníku (ve smyslu zkratky zavedené v úvodu smlouvy se dlužníkem rozuměli oba dlužníci), která se k témuž dni slučuje s dosavadní půjčkou, tj. připočítává se k jistině dosavadní půjčky a stává se její součástí. Tato nová půjčka sleduje veškeré ostatní podmínky, které náleží dosavadní půjčce s tím, že novou výši dluhu věřitel může promítnout do nové výše splátek nebo zvýšení počtu splátek.

20. Dlužníci přestali půjčku splácet v únoru 2008 a celý dluh se stal splatným včetně budoucích úroků z půjčky.

21. Insolvenční řízení na majetek dlužníků bylo zahájeno dne 22. 7. 2019.

22. Usnesením ze dne 23. 7. 2019, insolvenční soud (mimo jiné) zjistil úpadek dlužníků a povolil jim oddlužení.

23. Žalobce (který pohledávky vzniklé ze smlouvy o půjčce nabyt od původního věřitele smlouvou o postoupení pohledávek ze dne 14. 10. 2011) přihlásil (podáním datovaným 20. 9. 2019) do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníků (mimo jiné) jako nepodřízenou pohledávku č. 2 v celkové výši 272.914 Kč, sestávající z části jistiny (ze smlouvy o půjčce) ve výši 143.963 Kč vzniklé kapitalizací smluvního úroku (splatné 8. 2. 2008) a z příslušenství ve výši 128.951 Kč tvořeného zákonným úrokem z prodlení z částky 143.963 Kč za dobu od 9. 2. 2008 do 23. 7. 2019.

24. Podle zprávy o přezkumu (ze dne 4. 10. 2019, B-2) byla pohledávka č. 2 zjištěna co do pravosti a výše, žalovaný však popřel pořadí pohledávky, máje za to, že u částky 143.963 Kč jde ve výši 127.983 Kč o pohledávku podřízenou podle § 172 odst. 2 insolvenčního zákona, stejně jako u částky 128.591 Kč (příslušenství). Vyšel přitom z toho, že jako nepodřízenou nelze uplatnit částku vyšší než 150.000 Kč (výše pohledávky z titulu půjčky v době jejího vzniku), přičemž neuhrazený zbytek jistiny původní půjčky (149.622 Kč) přihlásil žalobce do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníků (jako nepodřízenou pohledávku č. 1) s příslušenstvím ve výši 134.020 Kč tvořeným zákonným úrokem z prodlení z částky 149.622 Kč za dobu od 9. 2. 2008 do 23. 7. 2019 (takže nepodřízenou u pohledávky č. 2 je jen částka 15.980 Kč).

č. 40

25. Usnesením ze dne 17. 12. 2019, insolvenční soud (mimo jiné) schválil zprávu o přezkumu a schválil oddlužení dlužníků plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty.

26. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona (ve znění, jež od zahájení insolvenčního řízení nedoznalo změn) a zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „obč. zák.“):

§ 172 (insolvenčního zákona)

(1) Po úplném uhrazení všech pohledávek, kterých se týká insolvenční řízení, s výjimkou pohledávek uvedených v § 170, lze v insolvenčním řízení uhradit rovněž podřízené pohledávky a pohledávky společníků nebo členů dlužníka vyplývající z jejich účasti ve společnosti nebo v družstvu.

(2) Podřízenou pohledávkou je pohledávka, která má být podle smlouvy uspokojena až po uspokojení jiné pohledávky případně ostatních pohledávek dlužníka, zejména je-li vydáno rozhodnutí o úpadku dlužníka; za podřízenou pohledávku se považuje také pohledávka z podřízeného dluhopisu podle zvláštního právního předpisu. Je-li způsobem řešení úpadku oddlužení, za podřízené pohledávky se s výjimkou pohledávek uvedených v § 170 považují také úroky, úroky z prodlení a poplatek z prodlení z pohledávek přihlášených věřitelů a smluvní pokuta sjednaná pro případ prodlení s plněním přihlášené pohledávky, není-li taková smluvní pokuta dluhem z podnikání, ve výši, ve které v souhrnu převyšují výši jistiny přihlášené pohledávky k okamžiku jejího vzniku.

(3) Podřízené pohledávky se postupem podle odstavce 1 uspokojují v závislosti na dohodnuté nebo stanovené míře jejich podřízenosti; jinak se uspokojují poměrně. Jako poslední se vždy uspokojují pohledávky společníků nebo členů dlužníka vyplývající z jejich účasti ve společnosti nebo v družstvu, a to poměrně.

(4) Pohledávky společníků nebo členů dlužníka vyplývající z jejich účasti ve společnosti nebo v družstvu se v insolvenčním řízení neuplatňují, ale pouze se oznamují insolvenčnímu správci, který vede jejich evidenci.

§ 488 (obč. zák.)

Závazkovým vztahem je právní vztah, ze kterého věřiteli vzniká právo na plnění (pohledávka) od dlužníka a dlužníkovi vzniká povinnost splnit závazek.

27. Spor o to, zda věřitelem přihlášená pohledávka (její část) je pohledávkou podřízenou, se v insolvenčním řízení řeší (jak dokládá i tato věc) jako incidenční spor uvedený v § 159 odst. 1 písm. a/ insolvenčního zákona, konkrétně jako spor o pořadí pohledávky (§ 195 insolvenčního zákona). Přitom platí, že v incidenčním sporu o (jen) určení pořadí pohledávky se insolvenční soud zabývá pouze okolnostmi rozhodnými pro posouzení správnosti uplatněného pořadí pohledávky, bez zřetele k tomu, zda spornou je i existence nebo výše této pohledávky. Skutečnosti rozhodné pro posouzení důvodu vzniku pohledávky, nebo důvodu jejího možného zániku, anebo důvodu, pro který se stala soudně nevymahatelnou, případně pro posouzení (určení) správné výše pohledávky, jsou vyhrazeny sporu o určení pravosti nebo výše pohledávky; srov. obdobně např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2020, sen. zn. [29 ICdo 48/2020](#), uveřejněný pod číslem 109/2020 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 109/2020“).

28. V [R 48/2018](#) Nejvyšší soud vysvětlil, že tam, kde se před rozhodnutím o úpadku dlužníka stala [podle dohody účastníků smlouvy o půjčce (nebo smlouvy o úvěru)] pro prodlení dlužníka s hrazením dohodnutých splátek půjčky (splátek úvěru) splatnou celá dosud neuhrazená část půjčky (úvěru) i s dohodnutými úroky z půjčky (z úvěru) za celou dobu, po kterou měla být půjčka (úvěr) splácena, a takto kapitalizovaný úrok se stal součástí nesplacené jistiny, již nelze onu novou „jistinu“ poměřovat pravidly vážícími se k oněm úrokům (k příslušenství) jednoduše proto, že takového příslušenství zde již není. Srov. dále obdobně i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2020, sen. zn. [29 ICdo 36/2018](#), uveřejněný pod číslem 12/2021 Sb. rozh. obč., i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2021, sp. zn. [29 Cdo 2454/2019](#), uveřejněný pod číslem 54/2022 Sb. rozh. obč.

29. Výkladem § 172 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona se Nejvyšší soud poprvé zabýval v rozsudku ze dne 28. 4. 2022, sen. zn. [29 ICdo 73/2020](#). V něm dovodil, že úroky, úroky z prodlení a poplatek z prodlení z pohledávek přihlášených věřitelů a smluvní pokuta sjednaná pro případ prodlení s plněním přihlášené pohledávky, není-li taková smluvní pokuta dluhem z podnikání, jsou ve výši, ve které v souhrnu převyšují výši jistiny přihlášené pohledávky k okamžiku jejího vzniku podřízenými pohledávkami ve smyslu označeného ustanovení i tehdy, jde-li o příslušenství nebo o smluvní pokutu vzešlé z prodlení s úhradou veřejnoprávní pohledávky, včetně pohledávky z titulu dluhu na pojistném na veřejné zdravotní pojištění. Na druhé straně ovšem Nejvyšší soud při zdůraznění obecné zásady stálosti (konstantnosti) pojmosloví v právním předpisu (srov. v literatuře např. Knapp, V.: Teorie práva, 1. vydání, Praha, C. H. Beck 1995, str. 125, a v judikatuře např. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2014, sp. zn. [29 Cdo 902/2012](#), uveřejněný pod číslem 19/2015 Sb. rozh. obč.) vysvětlil, že pojmem obsaženým v § 172 odst. 2 větě druhé insolvenčního zákona nelze dát jiný (širší) význam než ten, jenž stejným výrazům přiznával insolvenční zákon před účinností novely insolvenčního zákona, jejímž prostřednictvím se pravidlo v tomto ustanovení formulované stalo součástí insolvenčního zákona [šlo o zákon č. 31/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád)

a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony]. V rozsudku ze dne 15. 6. 2022, sen. zn. [29 ICdo 74/2021](#), pak Nejvyšší soud doplnil, že výčet podřízených pohledávek obsažený v ustanovení § 172 odst. 2 větě druhé insolvenčního zákona je výčtem taxativním.

č. 40

30. K závěrům obsaženým v rozsudku sen. zn. [29 ICdo 73/2020](#) se Nejvyšší soud posléze přihlásil v rozsudku ze dne 19. 7. 2022, sen. zn. [29 ICdo 43/2021](#), shrnuje tamtéž, že je-li příslušenstvím daňové pohledávky úrok z prodlení, pak neexistuje žádný důvod, pro který by takové (ustanovením § 172 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona výslovně označené) příslušenství nemohlo být podřízenou pohledávkou jen proto, že jde o příslušenství pohledávky veřejnoprávní. Jen z toho, že (případně) nejde o pohledávku vyloučenou z uspokojení v insolvenčním řízení ve smyslu § 170 písm. d/ insolvenčního zákona, neplyne, že by nemohlo jít o pohledávku podřízenou podle ustanovení § 172 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona.

31. Již z výše řečeného se podává, že dovolání není opodstatněné ohledně částky 127.983 Kč, představující (další) jistinu půjčky vzniklou kapitalizací smluvního úroku (část pohledávky P5-2 přihlášené do insolvenčního řízení ve výši 143.963 Kč). Potud totiž nejde ani o smluvní pokutu, ani o některé z příslušenství v onom ustanovení vypočtených (nejde o úroky, o úroky z prodlení, nebo o poplatek z prodlení).

32. Zbývá určit, jak je tomu s příslušenstvím pohledávky č. 2 (P5-2) ve výši 128.951 Kč (P5-2.1) představovaným konkretizovaným úrokem z prodlení z jistiny pohledávky č. 2 (P5-2), tedy z částky 143.963 Kč. K tomu Nejvyšší soud především vylučuje, že by slova „jistina přihlášené pohledávky k okamžiku jejího vzniku“ mohla být interpretována jako „okamžik vzniku původního závazkového vztahu“ (jak nesprávně mínil insolvenční soud i dovolatel). Obsahová odlišnost pojmů „pohledávka“ a „závazkový vztah“ pro předmětnou smlouvu o půjčce (a pohledávky z ní vzešlé) plyne přímo z dikce § 488 obč. zák. K významovému rozdílu obou pojmů srov. v literatuře pro dobu do 31. prosince 2013 např. Knapp, V. a kol.: Občanské právo hmotné. Svazek II., 1. vydání, Praha, CODEX 1995, str. 50 až 54, a pro dobu od 1. ledna 2014 např. Hulmák, M., a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, str. 2 až 4].

33. Neexistuje rovněž žádný rozumný důvod, pro který by pro účely posouzení, zda v této části jde o pohledávku podřízenou ve smyslu ustanovení § 172 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona, měl být zákonný úrok z prodlení (P5-2.1) poměřován s jinou jistinou [s jistinou pohledávky č. 1 v době jejího vzniku (P5-1)] než s tou, k níž se onen zákonný úrok z prodlení váže [s jistinou pohledávky č. 2 v době jejího vzniku (P5-2)].

34. Jinak řečeno, jestliže v průběhu závazkového vztahu založeného smlouvou o půjčce vznikla vedle pohledávky představované půjčenou částkou i další pohledávka představovaná kapitalizovaným úrokem, jenž se v souladu s ujednáním smluvních stran stal novou jistinou (novou půjčkou), pak pro účely posouzení, zda a v jakém rozsahu je zákonný úrok z prodlení

s úhradou nové jistiny (nové půjčky) podřízenou pohledávkou ve smyslu ustanovení § 172 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona, je určující výše nové jistiny (nové půjčky) v době jejího vzniku.

35. S přihlédnutím k tomu, že v době svého vzniku činila jistina pohledávky č. 2 částku 143.963 Kč (P5-2), je odtud zřejmé, že zákonný úrok z prodlení ve výši 128.951 Kč (P5-2.1) nepřevyšuje výši jistiny přihlášené pohledávky č. 2 (P5-2) v době jejího vzniku, takže ani v této části nejde o podřízenou pohledávku.

36. Tento závěr s sebou nese konečné posouzení podaného dovolání jako neopodstatněného. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl (§ 243d písm. a/ o. s. ř.).

37. Výrok o nákladech dovolacího řízení se opírá o ustanovení § 202 odst. 1 věty první insolvenčního zákona, ve spojení s ustanovením § 243c odst. 3, § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř., když dovolání žalovaného bylo zamítnuto, avšak ve sporu o pravost, výši nebo pořadí přihlášených pohledávek nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení proti insolvenčnímu správci.

č. 41

Je-li majetek náležející do (nevypořádaného) společného jmění dlužníka a jeho manžela sepsán do majetkové podstaty dlužníka postupem podle § 274 insolvenčního zákona ve znění účinném do 31. 5. 2019, proces vypořádání společného jmění manželů tím končí (společné jmění manželů se má za vypořádané). Bez odklizení účinků takového soupisu nemá smysl uvažovat o dalším běhu lhůty k vypořádání určené ustanovením § 150 odst. 4 obč. zák.

č. 41

Nejde-li o případ předjímaný ustanovením § 274 insolvenčního zákona (ve znění účinném do 31. 5. 2019), předpokládá se, že dojde k vypořádání sepsaného majetku ve společném jmění manželů. Do té doby (než dojde k vypořádání) opravňuje soupis takového majetku do majetkové podstaty dlužníka insolvenčního správce dlužníka, jehož úpadek je řešen konkursem, k nakládání majetkem stejně, jako by s ním mohl nakládat (kdyby konkursu nebylo) samotný dlužník [tedy s omezením daným tím, že ve stejném rozsahu tento majetek vlastní (bývalý nebo současný) manžel dlužníka]; takový soupis při následném marném doběhnutí lhůty uvedené v § 150 odst. 4 obč. zák. nebrání vzniku nevyvratitelné domněnky vypořádání tímto ustanovením předjímané.

Majetek sepisovaný do majetkové podstaty dlužníka jako majetek ve společném jmění dlužníka a jeho manžela (§ 205 odst. 3 insolvenčního zákona) musí být v soupisu (u každé položky, které se to týká) vždy identifikován jako majetek ve společném jmění manželů (nestačí údaj „vlastnictví dlužníka“).

Insolvenční řízení (účinky, zajižení), Společné jmění manželů, Soupis

§ 150 odst. 4 obč. zák., § 205 odst. 2 a 3, § 220, § 225, § 268 odst. 2 písm. b), § 269 odst. 2, § 270 odst. 1, § 274 IZ, § 12 odst. 1 vyhlášky č. 191/2017 Sb.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2022, sen. zn. 29 ICdo 106/2020, ECLI:CZ:NS:2022:29.ICDO.106.2020.1

Nejvyšší soud k dovolání žalované zrušil rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 26. 11. 2019, s výjimkou výroku o odmítnutí odvolání a věc ve zrušeném rozsahu vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem ze dne 14. 3. 2019, č. j. (72) 45 ICm 2504/2016-75, rozhodl Krajský soud v Brně (dále jen „insolvenční soud“) o vylučovací žalobě žalobce J. F. směřující proti žalované Mgr. H. H., jako insolvenční správce dlužnice J. F. tak, že:

[1] Z majetkové podstaty dlužnice se vylučuje ideální polovina označené bytové jednotky č. 1, se specifikovaným ideálním podílem na společných částech domu a pozemku nacházející se v katastrálním území B. v obci B. (dále též jen „bytová jednotka“) [bod I. výroku].

[2] Vylučovací žaloba se zamítá ohledně požadavku na vyloučení druhé ideální poloviny téže bytové jednotky (bod II. výroku).

[3] Určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (bod III. výroku).

2. Insolvenční soud – vycházejí z ustanovení § 205, § 225, § 268, § 269 odst. 2 a § 274 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), z ustanovení § 3028 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „o. z.“), a z ustanovení § 149 odst. 1 a § 150 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „obč. zák.“) – dospěl po provedeném dokazování k následujícím závěrům:

č. 41

3. Pro výsledek řízení je zásadní posouzení běhu lhůty dané ustanovením § 150 odst. 4 obč. zák. (po jejímž uplynutí nastane fikce vypořádání společného jmění manželů) za trvání insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužnice.

4. V situaci, kdy manželství dlužnice a žalobce bylo pravomocně rozvedeno 1. 11. 2013 a konkurs na majetek dlužnice byl prohlášen dne 21. 3. 2016, se lhůta dle § 150 obč. zák. k vypořádání společného jmění manželů nestaví.

5. Konec této lhůty měl nastat 1. 11. 2016 a lhůta se stavěla až 25. 10. 2016, kdy žalovaná podala žalobu o vypořádání společného jmění manželů. Řízení o této žalobě však bylo zastaveno pro zpětvzetí žaloby ještě před prvním jednáním a usnesení o zastavení řízení nabylo právní moci 10. 7. 2018. Od právní moci usnesení o zastavení řízení o vypořádání společného jmění manželů pokračoval běh lhůty dle § 150 obč. zák. a její konec tak připadl na 17. 7. 2018.

6. Ustanovení insolvenčního zákona o soupisu majetkové podstaty ani ustanovení § 274 insolvenčního zákona výslovně neupravují vliv soupisu na běh lhůty pro vypořádání společného jmění manželů zakotvené v zákoně č. 40/1964 Sb., občanském zákoníku. Insolvenční zákon výslovně upravuje dopad prohlášení konkursu na běh lhůty k vypořádání společného jmění manželů v ustanoveních § 268 a násl.; tato úprava však nedopadá na danou věc. Z toho, že zákon pro některé případy výslovně upravuje stavení běhu lhůty, plyne, že v ostatních (neupravených) případech se běh lhůty nestaví.

7. Insolvenční soud si je vědom judikatury Nejvyššího soudu, podle které se druhý z manželů má bránit zahrnutí majetku ve společném jmění manželů do majetkové podstaty podle ustanovení § 274 insolvenčního zákona podáním žaloby o vypořádání společného jmění manželů [„R 65/2018“ (správně jde o rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sen. zn. [29 ICdo 37/2016](#), uveřejněný pod číslem 65/2018 Sb. rozh. obč. – dále jen „R 65/2018“)], v této věci však „konečné“ rozhodnutí o „nevypořádání“ společného jmění manželů pro naplnění § 274 insolvenčního zákona nebylo přijato (když žalobu o vypořádání společného jmění manželů vzala žalovaná zpět). Ustanovení § 205 odst. 3 věta druhá insolvenčního zákona sice zahrnuje do majetkové podstaty majetek ve společném jmění

dlužnice a žalobce, vzhledem k ustanovení § 268 insolvenčního zákona však insolvenční soud má za to, že běh této lhůty pokračoval i poté, co majetek ve společném jmění manželů byl sepsán do majetkové podstaty podle § 274 insolvenčního zákona. To platí zejména v situaci, kdy zákon výslovně neuvádí, že sepsal majetku do majetkové podstaty nebo jeho zahrnutí dle § 274 insolvenčního zákona má nějaký dopad na stavení běhu lhůty dle § 150 insolvenčního zákona.

8. Insolvenční soud se neztotožňuje s názorem, že žalované nesvědčí právo na zahájení řízení o vypořádání společného jmění manželů [ostatně, žalovaná takové řízení (nejprve) sama zahájila], ani s výkladem, že ustanovení § 274 insolvenčního zákona upravuje tzv. širší vypořádání společného jmění manželů. Bez výslovné úpravy se lhůta pro vypořádání společného jmění manželů nestaví tím, že majetek ve společném jmění manželů se zahrne do majetkové podstaty podle § 274 insolvenčního zákona.

č. 41

9. Jelikož lhůta dle ustanovení § 150 obč. zák. došla 17. 7. 2018, svědčí žalobci vzhledem k výše uvedenému vlastnické právo k ideální polovině bytové jednotky.

10. O odvolání žalované rozhodl Vrchní soud v Olomouci rozsudkem ze dne 26. 11. 2019 tak, že:

[1] Potvrdil rozsudek insolvenčního soudu v bodech I. a III. výroku [v upřesněném znění bodu I. výroku (co do identifikace bytové jednotky)] (první výrok).

[2] Odmítl [podle § 218 písm. b/ zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“)] odvolání proti bodu II. výroku (druhý výrok).

[3] Uložil žalované zaplatit žalobci na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 8.425 Kč (třetí výrok).

11. Odvolací soud – vycházející z ustanovení § 205, § 225, § 268, § 269 odst. 2, § 270 odst. 1 a § 274 insolvenčního zákona, jakož i z ustanovení § 149 a § 150 odst. 4 obč. zák. – dospěl po přezkoumání napadeného rozhodnutí k následujícím závěrům:

12. Manželství žalobce a dlužnice bylo pravomocně rozvedeno 1. 11. 2013 a k tomuto okamžiku také zaniklo společné jmění manželů. Účinky zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužnice nastaly 22. 6. 2015 a úpadek dlužnice byl zjištěn a konkurs na její majetek byl prohlášen s účinky k 21. 3. 2016. Jelikož do konce lhůty stanovené pro vypořádání rozvodem zaniklého společného jmění manželů podle § 150 obč. zák. chybělo v době účinků zahájení insolvenčního řízení i v době zjištění úpadku dlužnice a prohlášení konkursu na její majetek více než 6 měsíců, insolvenční soud správně dovodil, že nedošlo ke stavení lhůty pro vypořádání společného jmění manželů podle ustanovení § 268 odst. 3 insolvenčního zákona (ani k prodloužení této lhůty podle ustanovení § 269 odst. 2 insolvenčního zákona). Žalovaná, která sporný majetek zahrнула do majetkové podstaty dlužnice postupem podle § 274 insolvenčního zákona, sice včas (25. října 2016) podala žalobu na vypořádání společného jmění manželů, toto řízení však bylo zastaveno (v době, kdy od zániku společného jmění manželů již uběhla lhůta tří let) pro zpětvzetí žaloby.

13. Námitkám žalované lze přitakat pouze potud, že ustanovení § 205 odst. 3 věty druhé insolvenčního zákona brání tomu, aby se dlužníkův manžel úspěšně domohl vyloučení majetku náležejícího do (nevypořádaného) společného jmění dlužníka a tohoto manžela jen proto, že je ve společném jmění manželů ([R 65/2018](#)). O takový případ však nejde, neboť ke dni rozhodnutí insolvenčního soudu o vylučovací žalobě nastaly účinky nevyvratitelné domněnky vypořádání podle ustanovení § 150 obč. zák.

14. Odvolací soud nesouhlasí s názorem, že ustanovení § 274 insolvenčního zákona upravuje tzv. širší vypořádání společného jmění manželů.

15. Postup podle uvedeného ustanovení přichází v úvahu, nelze-li provést vypořádání společného jmění manželů proto, že závazky dlužníka, které z něj mohou být uspokojeny, jsou vyšší, než majetek, který náleží do společného jmění manželů. Nesouhlasí-li manžel (bývalý manžel) dlužníka s tím, že insolvenční správce zahrne celý majetek náležející do (nevypořádaného) společného jmění do soupisu majetkové podstaty dlužníka, je prostředkem řešení takového sporu žaloba na vypořádání společného jmění manželů. Okolnost, že žalobce sám nepodal žalobu o vypořádání společného jmění manželů, a že žalovaná tak učinila pouze z opatrnosti, nemá význam. Podstatné je, že řízení o vypořádání společného jmění manželů skončilo zastavením řízení pro zpětvzetí žaloby, takže otázka aplikace ustanovení § 274 insolvenčního zákona nebyla v onom řízení vyřešena pravomocným rozhodnutím soudu. Argumentace žalované, že běh lhůty pro „uplatnění fikce“ podle § 150 odst. 4 obč. zák. má význam pouze do okamžiku soupisu majetku náležejícího do (nevypořádaného) společného jmění manželů do majetkové podstaty dlužníka, nemá oporu v insolvenčním zákoně.

16. Jelikož u bytové jednotky nastaly účinky nevyvratitelné domněnky vypořádání podle ustanovení § 150 odst. 4 obč. zák., pak ani podle odvolacího soudu žalobci nic nebránilo v tom, aby se domáhal vyloučení majetku, který mu náleží podle pravidel obsažených v označeném ustanovení, z majetkové podstaty.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

17. Proti potvrzujícímu výroku rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 o. s. ř. argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu (co do použitelnosti vylučovací žaloby v případě nevypořádaného společného jmění manželů), jakož i na vyřešení právní otázky, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena (otázky vztahu ustanovení § 274 insolvenčního zákona k ustanovení § 150 odst. 4 obč. zák.). Dovolatelka namítá (poměřováno obsahem dovolání), že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

18. V mezích uplatněného dovolacího důvodu dovolatelka především uvádí, že ustanovení § 274 insolvenčního zákona je zařazeno v dílu třetím, hlavy první, části druhé insolvenčního zákona jako poslední varianta, jak se vypořádat s majetkem ve společném jmění manželů. Zahrnutím majetku ve společném jmění manželů do majetkové podstaty dlužníka postupem

podle § 274 insolvenčního zákona získává insolvenční správce oprávnění tento majetek zpeněžit. Jde o procesní vymezení rozsahu majetkové podstaty pro účely insolvenčního řízení.

19. Postup dle § 274 insolvenčního zákona se označuje za tzv. širší majetkové vypořádání, případně za zvláštní způsob vypořádání společného jmění manželů pro účely insolvenčního řízení. Jde o jedno z plnohodnotných zákonných řešení, jak se vypořádat s majetkem ve společném jmění manželů v rámci insolvenčního řízení.

20. Pokud jde o účinky „fikce“ (míněny účinky uplynutí lhůty dle § 150 odst. 4 obč. zák.), pro účely insolvenčního řízení, tj. pro určení rozsahu majetkové podstaty a dispozičního oprávnění, je „její běh“ (míněn běh lhůty dle § 150 odst. 4 obč. zák.) nerozhodný za předpokladu, že účinky „fikce“ nenastaly před provedením soupisu majetkové podstaty. V daném případě došlo k soupisu bytové jednotky do majetkové podstaty dne 31. 3. 2016. Kdyby k soupisu nedošlo, účinky „fikce“ vypořádání dle § 150 odst. 4 obč. zák. by nastaly 1. 11. 2016. Podle nesprávného názoru odvolacího soudu pokračoval běh lhůty po soupisu, stavěl se žalobou o vypořádání společného jmění manželů a lhůta doběhla 10. 7. 2018. Tato konstrukce je však nesprávná, jelikož soupisem do majetkové podstaty zanikla sama „právní konstrukce vypořádání společného jmění manželů fikcí“. Odtud plyne, že soupis majetku v nevypořádaném společném jmění manželů dle § 274 insolvenčního zákona má účinky stavení lhůty. Jiný nástroj ke stavení této lhůty nemá insolvenční správce k dispozici.

21. Jedním ze základních tvrzení, jež musí žalobce uplatnit pro úspěšné vyloučení věci z majetkové podstaty, je označení (silnějšího) práva, které mu svědčí, nebo označení důvodu, pro který není možné soupis provést. Takové právo nesvědčilo žalobci ke dni podání žaloby ani později (nelze připustit, aby vzniklo až v průběhu řízení a bylo tak závislé pouze na době, kdy insolvenční soud rozhodne). Manžel dlužnice se nemůže domáhat vyloučení věci z majetkové podstaty jen proto, že jde o majetek ve společném jmění manželů. Je-li tento titul nedostatečný, pak je nedostatečný i odvozený nárok vzniklý na základě „fikce“ vypořádání dle § 150 odst. 4 obč. zák.

22. Dovolatelka nesouhlasí ani s názorem odvolacího soudu, že pro potvrzení správnosti postupu dle § 274 insolvenčního zákona měla vést spor o vypořádání společného jmění manželů. Má za to, že sepíše-li věci do majetkové podstaty dle § 274 insolvenčního zákona, pak nemá právo podat žalobu o vypořádání společného jmění manželů.

23. Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, neznal ustanovení obdobné § 274 insolvenčního zákona; proto nelze použít v celém rozsahu judikaturu založenou na předchozí právní úpravě. Bylo by proti smyslu úpravy § 274 insolvenčního zákona, aby insolvenční správce poté, co věci sepíše do majetkové podstaty, podal žalobu o vypořádání společného jmění manželů. Postup podle § 274 insolvenčního zákona by postrádal smysl a zamítnutí takové žaloby by s sebou neslo i hrazení nákladů řízení protistrany.

24. Žalobce ve vyjádření navrhuje dovolání odmítnout (jelikož odvolací soud se neodchýlil od rozhodovací praxe odvolacího soudu), případně zamítnout (maje napadené rozhodnutí za správné). Dovojuje, že by mohl být výlučným vlastníkem celé bytové jednotky, takže tím spíše je vlastníkem ideálního spoluvlastnického podílu na ní. Interpretaci dotčených ustanovení insolvenčního zákona v dovolání má za účelovou, s tím, že postup dovolatelky dle § 274 insolvenčního zákona nemůže mít vliv na běh lhůty k vypořádání „fikcí“ dle

§ 150 odst. 4 obč. zák. K tomu se dovolává závěrů formulovaných v označeném rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 2. 2017. Přijetím dovolací argumentace by insolvenční správce získal nepřiměřeně silný nástroj; kdyby vypořádání „souisem“ provedl (být nedůvodně) několik dnů před uplynutím lhůty k vypořádání společného jmění manželů, fakticky by tím znemožnil bývalému manželu insolvenčního dlužníka jakkoli se bránit proti zjevnému bezpráví.

III.

Přípustnost dovolání

25. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (v aktuálním znění) se podává z bodu 2., článku II, části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

26. Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., když pro daný případ neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř. a v posouzení dovoláním předestřené právní otázky jde zčásti o věc dovolacím soudem neřešenou a zčásti o věc, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od (níže označené) ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu.

IV.

Důvodnost dovolání

27. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelkou, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

28. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

29. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází. Pro právní posouzení věci jsou rozhodná především následující skutková zjištění [jak z nich vyšly oba soudy a jak plynou i z insolvenčního spisu (z údajů zveřejněných v insolvenčním rejstříku)]:

30. Podle notářského zápisu ze dne 7. 1. 2010, sp. zn. NZ 2/2010, N 3/2010, uzavřela dlužnice s žalobcem smlouvu o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů (dále jen „smlouva o zúžení společného jmění manželů“). Podle článku VIII této smlouvy tvořila společné jmění manželů (mimo jiné) i členská práva a povinnosti v družstvu Bytové družstvo F., s nimiž bylo spojeno i právo nájmu družstevního bytu (pozdější bytové jednotky). Manželé prohlásili, že hodlají uzavřít s bytovým družstvem smlouvu o převodu vlastnictví k bytové jednotce a zavázali se uzavřít do 3 měsíců od vkladu vlastnického práva k bytové jednotce do katastru nemovitostí smlouvu o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů, na jejímž základě se bytová jednotka stane výlučným vlastnictvím žalobce.

31. Manželství dlužnice a žalobce bylo rozvedeno rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 22. 10. 2013, č. j. 48 C 25/2013-27, který nabyl právní moci dne 1. 11. 2013.

32. Insolvenčním návrhem věřitele podaným 19. 6. 2015 bylo zahájeno insolvenční řízení na majetek dlužnice.

33. Bytová jednotka byla zapsána v katastru nemovitostí k 30. 5. 2016 jako majetek ve společném jmění manželů (dlužnice a žalobce).

34. Vyhláškou ze dne 22. 6. 2016 (zveřejněnou v insolvenčním rejstříku téhož dne) oznámil insolvenční soud zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužnice.

č. 41

35. Usnesením ze dne 21. 3. 2016 (zveřejněným v insolvenčním rejstříku téhož dne), [které ve spojení s potvrzujícím usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 21. 6. 2016 nabylo právní moci 20. 7. 2016], insolvenční soud (mimo jiné) zjistil úpadek dlužnice, prohlásil konkurs na majetek dlužnice a insolvenční správce dlužnice ustanovil dovolatelku.

36. Dovolatelka sepsala 31. 3. 2016 do majetkové podstaty dlužnice i bytovou jednotku, s poznámkou, že jde o nevypořádané společné jmění manželů.

37. Pod sp. zn. (72) 45 ICM 3883/2016 bylo u insolvenčního soudu od 25. 10. 2016 vedeno řízení žalobě, kterou se dovolatelka vůči žalobci (coby tamnímu žalovanému) domáhala vypořádání společného jmění dlužnice a žalobce. Usnesením ze dne 28. 5. 2018, č. j. (72) 45 ICM 3883/2016-45 (které nabylo právní moci dne 10. 7. 2018), zastavil insolvenční soud řízení o této žalobě pro její zpětvzetí.

38. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, insolvenčního zákona a vyhlášky č. 191/2017 Sb., o náležitostech podání a formulářů elektronických podání v insolvenčním řízení a o změně vyhlášky č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona, ve znění pozdějších předpisů:

§ 3028 (o. z.)

(...)

(2) Není-li dále stanoveno jinak, řídí se ustanoveními tohoto zákona i právní poměry týkající se práv osobních, rodinných a věcných; jejich vznik, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se však posuzují podle dosavadních právních předpisů.

(...)

§ 3036 (o. z.)

Podle dosavadních právních předpisů se až do svého zakončení posuzují všechny lhůty a doby, které začaly běžet přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i lhůty

a doby pro uplatnění práv, která se řídí dosavadními právními předpisy, i když začnou běžet po dni nabytí účinnosti tohoto zákona.

§ 149 (obč. zák.)

(1) Společné jmění manželů zaniká zánikem manželství.

(...)

§ 150 (obč. zák.)

(...)

(4) Nedošlo-li do tří let od zániku společného jmění manželů k jeho vypořádání dohodou nebo nebyl-li do tří let od jeho zániku podán návrh na jeho vypořádání rozhodnutím soudu, platí ohledně movitých věcí, že se manželé vypořádali podle stavu, v jakém každý z nich věci ze společného jmění manželů pro potřebu svou, své rodiny a domácnosti výlučně jako vlastník užívá. O ostatních movitých věcech a o nemovitých věcech platí, že jsou v podílovém spoluvlastnictví a že podíly obou spoluvlastníků jsou stejné; totéž platí přiměřeně o ostatních majetkových právech, pohledávkách a závazcích manželům společných.

č. 41

§ 205 (insolvenčního zákona)

Pojem a rozsah majetkové podstaty

(...)

(2) Podal-li insolvenční návrh věřitel, náleží do majetkové podstaty majetek, který dlužníkovi patřil k okamžiku, kdy nastaly účinky předběžného opatření, kterým insolvenční soud zcela nebo zčásti omezil právo dlužníka nakládat s jeho majetkem, majetek, který dlužníkovi patřil k okamžiku, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku dlužníka, a majetek, který dlužník nabyl v průběhu insolvenčního řízení poté, co nastaly účinky těchto rozhodnutí.

(3) Je-li dlužník spoluvlastníkem majetku podle odstavců 1 a 2, náleží do majetkové podstaty podíl dlužníka na tomto majetku. Majetek podle odstavců 1 a 2 náleží do majetkové podstaty i tehdy, je-li ve společném jmění dlužníka a jeho manžela.

(...)

§ 220 (insolvenčního zákona)

Důvod soupisu

Vedle označení sepsovaného majetku, jeho ocenění a uvedení dne, kdy byla příslušná položka sepsána, musí být v soupisu vždy uveden i důvod soupisu, případně den a důvod vyloučení sepsaného majetku ze soupisu. V pochybnostech se má za to, že insolvenční správce příslušnou položku sepsal nebo ji ze soupisu vyloučil v den, kdy tuto skutečnost oznámil insolvenčnímu soudu.

§ 225 (insolvenčního zákona)

(1) Osoby, které tvrdí, že označený majetek neměl být do soupisu zahrnut proto, že to vylučuje jejich právo k majetku nebo že tu je jiný důvod, pro který neměl být zahrnut do soupisu, se mohou žalobou podanou u insolvenčního soudu domáhat rozhodnutí, že se tento majetek vylučuje z majetkové podstaty.

(2) Žaloba musí být podána proti insolvenčnímu správci, a to ve lhůtě 30 dnů ode dne, kdy osobě uvedené v odstavci 1 bylo doručeno vyrozumění o soupisu majetku, k němuž uplatňuje právo. Lhůta je zachována, dojde-li žaloba nejpozději posledního dne lhůty insolvenčnímu soudu.

(...)

§ 268 (insolvenčního zákona)

(...)

(2) Po prohlášení konkursu se provede vypořádání společného jmění manželů, které

(...)

b/ do prohlášení konkursu zaniklo, ale nebylo vypořádáno, nebo

(...)

(3) V případech uvedených v odstavci 2 písm. b/ a c/ se prohlášením konkursu staví lhůta stanovená podle zvláštního právního předpisu k vypořádání společného jmění manželů, jestliže má skončit nejpozději do 6 měsíců od prohlášení konkursu.

§ 269 (insolvenčního zákona)

(...)

(2) Jestliže v době od okamžiku, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, do prohlášení konkursu již uplynula lhůta k vypořádání společného jmění manželů, aniž byla uzavřena dohoda o vypořádání společného jmění manželů, nastanou účinky spojené podle zvláštního právního předpisu s uplynutím lhůty k vypořádání společného jmění manželů až po 6 měsících od prohlášení konkursu, do té doby lze uzavřít novou dohodu o vypořádání společného jmění manželů nebo podat návrh na jeho vypořádání rozhodnutím soudu; práva třetích osob nabytá v dobré víře tím však nejsou dotčena.

(...)

§ 270 (insolvenčního zákona)

(1) Prohlášením konkursu přechází na insolvenčního správce oprávnění uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění manželů nebo navrhnout jeho vypořádání u soudu. Dohody o vypořádání společného jmění manželů uzavřené dlužníkem po prohlášení konkursu jsou neplatné.

(...)

§ 274 (insolvenčního zákona)

Nelze-li provést vypořádání společného jmění manželů proto, že závazky dlužníka, které z něj mohou být uspokojeny, jsou vyšší než majetek, který náleží do společného jmění manželů, zahrne se celý majetek náležející do společného jmění manželů do majetkové podstaty.

č. 41

§ 12 (vyhlášky č. 191/2017 Sb.)

Soupis majetkové podstaty

(1) Formulář soupisu majetkové podstaty obsahuje

(...)

h/ údaje sloužící k identifikaci sepisovaného majetku, nejde-li o majetek nepatrné hodnoty; podnik nebo jiná hromadná věc a soubory věcí se zapisují jedinou položkou, ze které však musí být zřejmé, co do podniku nebo souboru věcí náleží v den zápisu,

(...)

k/ údaj o osobě, která k sepisovanému majetku uplatňuje své právo, údaj o osobě, které sepisovaný majetek náleží, nebo údaj o osobě, která tvrdí, že existuje jiný důvod, pro který by položka majetku neměla být zahrnuta do soupisu majetkové podstaty,

l/ důvod, pro který byl majetek zapsán nebo vyloučen z majetkové podstaty,

(...)

39. Ve výše uvedené podobě, pro věc rozhodné, platí ustanovení § 3028 odst. 2 o. z. a § 3036 o. z. beze změn od 1. 1. 2014. Ustanovení § 149 odst. 1 a § 150 odst. 4 obč. zák. v citované podobě (pro věc opět rozhodné) platila v době rozvodu manželství dlužnice a žalobce (1. 11. 2013) a do 1. 1. 2014, kdy byl zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, zrušen zákonem č. 89/2012 Sb., občanským zákoníkem, nedoznala změn. Ustanovení insolvenčního zákona a vyhlášky č. 191/2017 Sb. v podobě citované výše, pro věc rozhodné, platí v nezměněné podobě (s dále uvedenou výjimkou u insolvenčního zákona) od rozhodnutí o úpadku dlužnice (21. 3. 2016).

40. S účinností od 1. 6. 2019, po novele provedené zákonem č. 31/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, bylo ustanovení § 274 insolvenčního zákona doplněno na konci o další větu, načež byl dosavadní text označen jako odstavec 1 a doplněn odstavec 2, takže od uvedeného data platilo v následující podobě:

č. 41

§ 274 (insolvenčního zákona)

(1) Nelze-li provést vypořádání společného jmění manželů proto, že závazky dlužníka, které z něj mohou být uspokojeny, jsou vyšší než majetek, který náleží do společného jmění manželů, zahrne se celý majetek náležející do společného jmění manželů do majetkové podstaty. Výtěžek zpeněžení majetku náležejícího do společného jmění manželů se vypořádá přiměřeně podle pravidel pro vypořádání společného jmění manželů.

(2) Pokud jsou vedena insolvenční řízení dlužníka i insolvenční řízení jeho manžela nebo bývalého manžela, zpeněžuje se majetek náležející do jejich společného jmění manželů podle odstavce 1 v insolvenčním řízení, ve kterém dříve nastaly účinky prohlášení konkursu nebo ve kterém zajištěný věřitel dříve požádal o zpeněžení majetku, který slouží k zajištění; v tomto řízení se také vypořádá výtěžek zpeněžení.

41. Vzhledem k článku II (Přechodné ustanovení) části první zákona č. 31/2019 Sb., se však pro insolvenční řízení vedené na majetek dlužnice nadále uplatní insolvenční zákon ve znění účinném do 31. 5. 2019.

42. Ve výše ustaveném skutkovém a právním rámci činí Nejvyšší soud k dovoláním predestřeným právním otázkám následující závěry:

43. Úvodem Nejvyšší soud podotýká, že s přihlédnutím ke dni právní moci rozvodu manželství dlužnice a žalobce (1. 11. 2013), který je i dnem, od kterého začala běžet tříletá lhůta k vypořádání zaniklého společného jmění manželů (§ 149 odst. 1 obč. zák.) dohodou nebo k podání návrhu na vypořádání tohoto majetku rozhodnutím soudu (§ 150 odst. 4 obč. zák.), jsou pro vypořádání tohoto společného jmění manželů i pro další běh (a skončení) této lhůty i v době od 1. 1. 2014 nadále použitelná ustanovení zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (srov. § 3028 odst. 2 o. z. a § 3036 o. z.).

44. Dále Nejvyšší soud připomíná, že ustanovení § 205 odst. 3 věty druhé insolvenčního zákona (jež předpokládá, že do majetkové podstaty dlužníka bude sepsán i majetek náležející do společného jmění dlužníka a jeho manžela) brání tomu, aby se dlužníkům manžel úspěšně domohl vyloučení majetku náležejícího do (nevypořádaného) společného jmění dlužníka a tohoto manžela jen proto, že jde o majetek ve společném jmění manželů ([R 65/2018](#)).

Nejde-li o případ předjímaný ustanovením § 274 insolvenčního zákona, předpokládá se, že dojde k vypořádání majetku ve společném jmění manželů. Do té doby (než dojde k vypořádání) opravňuje soupis takového majetku do majetkové podstaty dlužníka insolvenčního správce dlužníka, jehož úpadek je řešen konkursem, k nakládání s tímto majetkem stejně, jako by s ním mohl nakládat (kdyby konkursu nebylo) samotný dlužník [tedy s omezením daným tím, že ve stejném rozsahu majetek vlastní (bývalý nebo současný) manžel dlužníka]. Srov. k tomu v obdobných souvislostech pro účely vypořádání společného jmění manželů při řešení dlužníkovy úpadku konkursem prohlášeným podle zákona o konkursu a vyrovnání (ve znění účinném do 31. 12. 2007) rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 8. 2009, sp. zn. [29 Cdo 2816/2007](#), uveřejněný v časopise Soudní judikatura, číslo 5, ročníku 2010, pod pořadovým číslem 74, k jehož závěrům se Nejvyšší soud přihlásil v [R 65/2018](#).

45. Při řešení úpadku jednoho z manželů konkursem se předpoklad vypořádání společného jmění manželů v průběhu insolvenčního řízení naplňuje:

č. 41

[1] dohodou o vypořádání společného jmění manželů uzavřenou mezi insolvenčním správcem dlužníka na straně jedné a (bývalým nebo současným) manželem dlužníka na straně druhé, schválenou insolvenčním soudem (§ 270 odst. 1 insolvenčního zákona a § 271 odst. 1 insolvenčního zákona), nebo

[2] tam, kde v době prohlášení konkursu na majetek dlužníka již probíhalo u obecného soudu řízení o vypořádání společného jmění manželů, pravomocným rozhodnutím obecného soudu o takovém vypořádání (§ 266 odst. 1 písm. c/ insolvenčního zákona a § 273 odst. 1 insolvenčního zákona), nebo

[3] tam, kde v době prohlášení konkursu na majetek dlužníka nebylo zahájeno řízení o vypořádání společného jmění manželů, pravomocným rozhodnutím insolvenčního soudu o takovém vypořádání v řízení zahájeném žalobou o takové vypořádání, podanou insolvenčním správcem dlužníka nebo (bývalým či současným) manželem dlužníka (§ 159 odst. 1 písm. c/ insolvenčního zákona a § 270 odst. 1 insolvenčního zákona), anebo

[4] tam, kde v době prohlášení konkursu na majetek dlužníka nebylo zahájeno řízení o vypořádání společného jmění manželů, marným uplynutím lhůty k vypořádání společného jmění manželů, plynoucí z ustanovení § 150 odst. 4 obč. zák. (s přihlédnutím k možnému posunutí jejího běhu v případech uvedených v § 268 odst. 3 insolvenčního zákona a v § 269 odst. 2 insolvenčního zákona).

46. To, že v těchto případech (v případech soupisu majetku náležejícího do společného jmění dlužníka a jeho manžela s tím, že dojde k jeho vypořádání) nemá samotný soupis majetku ve společném jmění dlužníka a jeho (bývalého nebo současného) manžela žádný vliv na běh lhůty k vypořádání tohoto majetku určený primárně úpravou obsaženou v § 150 odst. 4 obč. zák., potvrzuje i úprava obsažená v § 268 odst. 3 insolvenčního zákona a v § 269 odst. 2 insolvenčního zákona (stavení a posunutí lhůty zákonné lhůty k vypořádání zaniklého společného jmění manželů). Kdyby účinky stavení lhůty vyvolával samotný soupis, pak by nebylo příslušné vázat pravidla formulovaná v posledně označených ustanoveních jen (či až) na prohlášení konkursu na majetek dlužníka. Srov. k tomu dále např. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 12. 2019, sen. zn. [29 ICdo 18/2018](#).

47. Zbývá určit, jak je tomu tehdy, je-li majetek nacházející se ve společném jmění dlužníka a jeho (bývalého nebo současného) manžela sepsán do majetkové podstaty dlužníka podle § 274 insolvenčního zákona (jako majetek, který nelze vypořádat proto, že závazky dlužníka, které z něj mohou být uspokojeny, jsou vyšší než majetek, který náleží do společného jmění manželů).

48. K povaze postupu podle § 274 insolvenčního zákona se Nejvyšší soud vyjádřil již v rozsudku ze dne 31. 10. 2019, sen. zn. [29 ICdo 151/2017](#), uveřejněném pod číslem 77/2020 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 77/2020“). Tam s odkazem na závěry formulované v [R 65/2018](#) vysvětlil, že nesouhlasí-li manžel dlužníka se zahrnutím celého majetku náležícího do společného jmění manželů do majetkové podstaty dlužníka postupem podle uvedeného ustanovení, neboť se domnívá, že závazky dlužníka, které z něj mohou být uspokojeny, nejsou vyšší než majetek, který náleží do společného jmění manželů, může podat žalobu na vypořádání společného jmění manželů. Přitom dodal, že závazky uspokojitelnými ze společného jmění manželů se rozumí dluhy převzaté za trvání manželství (s výjimkou uvedenou v § 710 o. z.), které věřitelé jako pohledávky v insolvenčním řízení řádně uplatnili (příhláškou nebo jiným způsobem předepsaným insolvenčním zákonem). V důvodech usnesení ze dne 31. 3. 2021, sen. zn. [29 NSČR 103/2020](#), uveřejněného pod číslem 10/2022 Sb. rozh. obč., pak Nejvyšší soud (výslovně vycházející ze závěrů [R 77/2020](#)) doplnil (srov. odstavec 31. odůvodnění), že jsou-li splněny předpoklady formulované v § 274 insolvenčního zákona a je-li proto celý majetek náležející do společného jmění manželů zahrnut do majetkové podstaty dlužníka, společné jmění manželů se již nevypořádává, což plyne přímo z dikce § 274 insolvenčního zákona [srov. slova „Nelze-li provést vypořádání společného jmění manželů (...)“].

49. Z řečeného plyne, že je-li majetek náležející do (nevypořádaného) společného jmění dlužníka a jeho (bývalého nebo současného) manžela sepsán do majetkové podstaty dlužníka postupem podle § 274 insolvenčního zákona, tedy proto, že vypořádání společného jmění manželů nelze provést pro jeho předlužení (v intencích [R 77/2020](#)), proces vypořádání společného jmění manželů tím končí (společné jmění manželů se má za vypořádané). Bez odklizení účinků takového soupisu nemá smysl uvažovat o dalším běhu lhůty k vypořádání určené ustanovením § 150 odst. 4 obč. zák. (případně dotčené úpravou obsaženou v § 268 odst. 3 insolvenčního zákona nebo v § 269 odst. 2 insolvenčního zákona).

50. Má-li (bývalý nebo současný) manžel dlužníka za to, že předpoklady soupisu majetku podle § 274 insolvenčního zákona nebyly naplněny, jelikož společné jmění manželů není předluženo (a proto má být vypořádané), je na něm, aby do skončení lhůty určené ustanovením § 150 odst. 4 obč. zák. sám podal žalobu na vypořádání společného jmění manželů. V rámci řízení o takové žalobě se soud bude zabývat předpoklady formulovanými v ustanovení § 274 insolvenčního zákona jako otázkou předběžnou. Dospěje-li soud v takovém řízení k závěru, že insolvenční správce sepsal majetek náležející do společného jmění dlužníka a jeho (bývalého nebo současného) manžela do majetkové podstaty podle § 274 insolvenčního zákona důvodně, pak žalobu o vypořádání společného jmění manželů zamítne (protože nebude co vypořádat). Dospěje-li soud naopak k závěru, že předpoklady formulované ustanovením § 274 insolvenčního zákona nebyly naplněny, pak společné jmění manželů vypořádá a jeho pravomocný rozsudek takto vymezí rozsah majetkové podstaty dlužníka

s účinky obdobnými těm, jež má pravomocné rozhodnutí o vylučovací žalobě (srov. opět [R 65/2018](#)).

51. Argument, že vypořádání „souisem na poslední chvíli“ by bývalému manželu dlužníka znemožnilo adekvátní reakci (podáním žaloby ve lhůtě plynoucí z § 150 odst. 4 obč. zák.) [srov. odstavec 24. in fine], je lichý již proto, že tam, kde došlo k prohlášení konkursu na majetek dlužníka (jež teprve umožňuje postup podle § 274 insolvenčního zákona) krátce před uplynutím určené lhůty, nabízí ustanovení § 268 odst. 3 insolvenčního zákona ochranu osobám dbalým obecného právního principu „*vigilantibus iura scripta sunt*“ (bdělým náležejí práva); obdobný účel plní (pro případ tam popsany) ustanovení § 269 odst. 2 insolvenčního zákona.

52. Má-li (bývalý nebo současný) manžel dlužníka za to, že předpoklady soupisu majetku podle § 274 insolvenčního zákona nebyly naplněny proto, že sepsaný majetek vůbec nenáleží do společného jmění manželů (že je jeho výlučným vlastníkem), pak má (stejně jako každá jiná osoba odlišná od dlužníka, která uplatňuje k sepsanému majetku právo neslučitelné se soupisem) k dispozici vylučovací žalobu (a uplatnění takového práva vylučovací žalobou není omezeno lhůtou uvedenou v § 150 odst. 4 obč. zák., nýbrž lhůtou plynoucí z ustanovení § 225 odst. 2 insolvenčního zákona).

53. Je-li ovšem majetek náležející do (nevypořádaného) společného jmění dlužníka a jeho (bývalého nebo současného) manžela sepsán do majetkové podstaty dlužníka postupem podle § 274 insolvenčního zákona a (bývalý nebo současný) manžel dlužníka nepodá žalobu na vypořádání společného jmění manželů před uplynutím lhůty uvedené v § 150 odst. 4 obč. zák. (případně dotčené úpravou obsaženou v § 268 odst. 3 insolvenčního zákona nebo v § 269 odst. 2 insolvenčního zákona), pak okolnost, že tato lhůta za trvání účinků takového soupisu marně uplynula, má za následek pouze to, že předpoklady soupisu podle § 274 insolvenčního zákona již nelze zpochybnit argumentem, že společné jmění manželů mělo být vypořádáno. Zákonná nevyvratitelná domněnka (nikoli „fikce“) vypořádání podle § 150 odst. 4 obč. zák. nenastane (společné jmění manželů bylo vypořádáno nezpochybněným soupisem podle § 274 insolvenčního zákona). Ostatně, to, že ustanovení § 274 insolvenčního zákona je zvláštním ustanovením o způsobu vypořádání společného jmění manželů, potvrzují i jeho pozdější změny; srov. dikci uvedeného ustanovení ve znění účinném od 1. 6. 2019 jak citována výše a zvláštní část důvodové zprávy [„K bodům 4 a 5 (ust. § 274)“] k vládnímu návrhu pozdějšího zákona č. 31/2019 Sb., který projednávala Poslanecká Sněmovna Parlamentu České republiky ve svém 8. volebním období (2017-2021) jako tisk č. 71.

54. Z výše řečeného plyne, že pro účely posouzení vlivu soupisu majetku náležejícího do společného jmění dlužníka a jeho (bývalého nebo současného) manžela na řešení otázky, zda jde o majetek, který má být dále vypořádán, je určující vlastní soupis tohoto majetku do majetkové podstaty dlužníka.

55. Majetek sepisovaný do majetkové podstaty dlužníka jako majetek ve společném jmění dlužníka a jeho (bývalého nebo současného) manžela (§ 205 odst. 3 insolvenčního zákona) musí být v soupise (u každé položky, které se to týká) vždy identifikován jako majetek ve společném jmění manželů (nestačí údaj „vlastnictví dlužníka“), a to právě proto, že v těch případech, v nichž nepůjde o soupis podle § 274 insolvenčního zákona, musí být ze soupisu

také patrné, právy jaké (další) osoby je insolvenční správce při nakládání s takovým majetkem omezen před vypořádáním společného jmění manželů (srov. argumentaci obsaženou v odstavcích 44. až 46. výše a ustanovení § 12 odst. 1 písm. k/ vyhlášky č. 191/2017 Sb.).

56. Půjde-li o soupis podle § 274 insolvenčního zákona [tedy o soupis vyvolávající účinky vypořádání (jinak nevypořadatelného) majetku ve společného jmění manželů], pak tento důvod soupisu (§ 220 insolvenčního zákona, § 12 odst. 1 písm. l/ vyhlášky č. 191/2017 Sb.) musí být u příslušné položky soupisu také uveden; jinak bude mít soupis účinky prostého soupisu majetku ve společném jmění manželů ve smyslu argumentace obsažené v odstavcích 44. až 46. a 55. výše, tedy účinky soupisu, který při následném marném doběhnutí lhůty uvedené v § 150 odst. 4 obč. zák. nebrání vzniku nevyvratitelné domněnky vypořádání tímto ustanovením předjímané.

č. 41

57. Poměřováno výše formulovanými závěry právní posouzení věci odvolacím soudem není správné. Odvolací soud, veden nesprávným názorem, že soupis podle § 274 insolvenčního zákona nemá účinky vypořádání majetku ve společném jmění manželů (a proto nebrání vzniku nevyvratitelné domněnky vypořádání předjímané ustanovením § 150 odst. 4 obč. zák.), nevěnoval ve skutkové rovině pozornost tomu, zda vlastní soupis bytové jednotky do majetkové podstaty dlužnice dovoloval uzavřít, že šlo o soupis provedený podle § 274 insolvenčního zákona (že tato okolnost z něj byla seznatelná před případným uplynutím lhůty podle § 150 odst. 4 obč. zák.). Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), napadené rozhodnutí zrušil (vyjma dovoláním nenapadeného výroku o odmítnutí odvolání a včetně závislých výroků o nákladech řízení) a věc potud vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.).